

Приморске новине

БУДВА, 31. ЈАНУАР 2000. ГОДИНЕ
ЦИЈЕНА 6 ДИНАРА (0,30 ДМ)

ИЗЛАЗИ МЈЕСЕЧНО • ГОДИНА XXVIII • БРОЈ 446.

ВОДЕНИ ЦВЈЕТОВИ

Треба мношто изгубити да би се мало сазнalo. Пуна изгубљеној и неизвршеној стварају је и старост - саздана од оношо што је било, али и од оношо чећа није било, а то је да ћа буде. Зато, док наши земаљски дани теку и старост непримјетно долази, треба да створимо макар нешто што ће искушити њену доколицу да бисмо до краја вјеровали у живот, свеједно колико ћа одбрана од година у које зализмо изгубила као лаж. Потребна је љубав да се заштитимо пред животом који односи хуку младости у вечерњи мир док се још назира дања свјетлости и све равнодушније плавајући неба.

Мношто је једноснавније и лакше не уживаши у срећи. Ог преносака нешакните среће које понекад оживљавамо са дна заборава као чисте емоције, најчешће их стварајући касно, ослају само усјомене које лебде у вјечности. Када је све свршено враћамо се себи и успоменама. Тада срећни час када се враћају давни преносци, пољани, мирни, снажни, зар се што назива срећом? Осјећамо своју пролазност и зато још више волимо и ако знамо да је мношто једноснавније и лакше не узносити се у прошлој срећи.

У хладној јануарској ноћи, у јлују своје собе, за радним столом, сјехам се једној преносачкој који је прије лијепо срећање, а не срећа. Чекао сам је да гођашује, заодјенући неком чудном, прастаром, узне-миреном ћука као неућадљивом одјечом испод које сам осјећао дрхавицу збој нашет сусрета и свих оних радости које ми, вјеровао сам, она доноси.

Видио сам је у томили пушника како као кроз неко нејоспособије свјетло долази висока, одјевена у црно, елегантна, и чинило ми се да је права свјетлост долази из њеној прокrivenoj, тојшто обorenот, тојлега којеј сам ухвашио и којим ме прати. Тај прокriveni одјесај тојлега који блисцина доноси ми неку тојлину и мирноћу, свemu даје љубошту и вриједност. Срећа не умире, појеровао сам, не осјећајући више дрхавицу. Из даљине је дошао шум мора као да над заливом неко дубоко дише. Чак је и моје тојело прожео тој шум.

Између великих еукалиптуса било је небо. Оно јоново добија сав свој смисао: тојне у којима свјетлуца љубав као звијезде. Угледала ме тојеавши тојелег, ведар и лијеп као чиста ноћ.

Уживали смо послије у вечери. У прозору је мјесец био комад транаше наћен у месу.

Та усјомена је ватра у ојништу коју већ покрива њеје. Зар што није важно? Треба чврсто вјеровати да није јер нам на крају ишак, ослаје, као равнодушно и чудновато обећање, тојлема самоћа свијета. Јер на крају ишак постапајемо стварци. И увијек исти уздах неке усјомене, неке женске свјетлости која ми се примиће као оне вечери у заливу. Претун усјомена које тојако излијећу из мене и подрхавајући блатим појејашарцем, осјетио сам дубоки смисао свијета када је дошао са месецом, истовремено и његову узалудност као тојуку љубави коју извлачим из оношо што она јесте и што није, у једној јединији слици прохујале и још чежнушљиве вечери.

Бошко БОГЕТИЋ

У ОВОМ БРОЈУ:

• ПРЕДСТАВНИЦИ ПОЛИТИЧКИХ СТРАНАКА О ГОДИНИ КОЈА ЈЕ ПОЧЛА

РАЗЛИЧИТА ОЧЕКИВАЊА

(Страна 3)

• КОМЕНТАР
САВО ГРЕГОВИЋ

БИО ЈЕ БАЛ...

(Страна 4)

• ИНТЕРВЈУ „ПРИМОРСКИХ НОВИНА“

СЛОБОДАН-БОБО МИТРОВИЋ

УРБАНИСТИЧКЕ ПРОТИВРЈЕЧНОСТИ БУДВЕ

(Стране 6-7)

• КА ОБНОВИ ПРИМОРСКИХ СЕЛА

ВЛАДИМИР МАЦУРА:

ЉУБАВ ЗА КАМЕН

(Страна 8)

• ЕРИХ КОШ:

ИЗМЕЂУ РЕДОВА

(Страна 11)

• РАДОМИР В. ИВАНОВИЋ

МОГУЋНОСТ МОНОГРАФСКОГ ПРОУЧАВАЊА ЉУБИШИНЕ ПОЕТИКЕ

(Стране 12-13)

• ПРИСЈЕЋАЊА
ЛУЦИЈА ЂУРАШКОВИЋ

КАКО ЈЕ И КАДА СТВОРЕНО УДРУЖЕЊЕ ИЗВОРНИХ УМЈЕТНИКА ЦРНЕ ГОРЕ

ПРОЈЕКТИ

ПРИОРИТЕТ ИЗГРАДЊИ НОВЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

У радију посјетији Будви боравили 18. јануара министар просвјете и науке Влади Црне Горе Драган Кујовић, министар културе Будимир Дубак и директор Републичке дирекције за јавне радове Миодраг Раичевић. Са најодјоворнијим представницима Општине Будва, на челу са предсједником Општине Радем Грејовићем, разговарали о низу приоритетних пројекта који би се шоком ове године нашли у програму Дирекције јавних радова Црне Горе.

Договорено је да ове јесени почне изградња зграде нове Основне школе у Будви на локацији код заobilazne саобраћајнице на површини од 18000 квадратних метара чији пројекат има вриједност 5,5 милиона марака и био ће завршен за двају до три године.

Постојећа Основна школа у Будви предвиђена је за 700 ученика, а наставу у њој похађа око 1800 основаца.

Договорено је да Општина Будва, министарства образовања и културе и Дирекција за јавне радове заједно раде и на изградњи нове зграде дјечијег вртића у Будви на завршетку изградње саобраћајнице кроз парк у Милочеру, а у програму овогодишњих јавних радова наћи ће се и додградња једног броја учионица на згради Средње школе и завршетак изградње Етнографског музеја у Старом граду.

- Проблеми на реализацији ових важних пројекта присутни су већ дуже времена - истакао је Ђорђије Прибилић, предсједник ОДПС-а и нагласио да

општина није у могућности да то уради сама већ је неопходна помоћ Републике.

Предсједник Општине Будва Раде Греговић је истакао да је општина спремна да уђе у један број инвестиција, али није у могућности да то учини сама до краја. Он је рекао да је почела изградња нове зграде дјечијег вртића, а изградња нове основне школе треба да има приоритет. Општина је обезбиједила локацију за изградњу нове основне школе, али ове пројекте општина не може да уреди без помоћи Републике.

Директор Дирекције за јавне радове Црне Горе Миодраг Раичевић је заједнички састанак оцјенио веома успјешним, истичући да је заједничка сарадња Општине и Републике на реализацији ових пројекта најбољи модел.

Министар образовања и науке у Влади Црне Горе Драган Кујовић је нагласио највећу потребу за што скоријом изградњом нове зграде основне школе. Јер, како је рекао, сада је основна школа у Будви,

са 1826 ученика, најбројнија школа у Црној Гори. Министарство просвјете и науке учествоваће и у изградњи и опремању новог дјечијег вртића у Будви, а прије почетка наредне школске године средња школа „Данило Киш“ добиће још неколико простора.

Министар културе Будимир Дубак сматра да у савременој култури Црне Горе Будва има своје посебно место, прије свега захваљујући фестивалу „Град театар“ и другим манифестацијама, али је указао и на парадокс када је ријеч о фундаменталној култури у граду старом 2500 година. Подржао је привођење намјени Археолошког и Етнографског музеја у Старом граду и заложио се, да се до рјешења имовинских односа зграде Археолошког музеја, ради на отварању Етнографског музеја у којем би, поред етнографских, били изложени и вриједни археолошки експонати јер Будва посједује најзначајније археолошке експонате.

Р. ПАВИЋЕВИЋ

АНКЕТА

ПРЕДСТАВНИЦИ ПОЛИТИЧКИХ СТРАНКА О ГОДИНИ КОЈА ЈЕ ПОЧЕЛА

РАЗЛИЧИТА ОЧЕКИВАЊА

Почешак ћодине је вријеме када се доносе прорами, планови, дају процјене и пропозиције о што ће се додати у ћодини која тече. У том смислу „Приморске новине“ су се обратиле парламентарним странкама у нашој општини с питањем „Шта очекујете у 2000. ћодини?“ Вјерујући да што интересује и странке застапљене у општинском парламенту, и трајане, и чија су наше листе. Учешће у нашој анкети прихваћали су представници Народне странке, Социјалдемократске партије и Либералног савеза, а нису представници Демократске партије социјалиста и Социјалистичке народне партије, па објављујемо добијене одговоре само три парламентарне странке.

ВУКАШИН ЗЕНОВИЋ, ОДБОРНИК НАРОДНЕ СТРАНКЕ

РАЗУМНЕ РАЗЛИКЕ

хунац патриотизма.

Будванској, превасходно туристичкој привреди у 2000. години неће цвјетати руже. С једне стране - због санкција (које су увијек неправедне) не може се очекивати значајнији прилив страних гостију, а долазак домаћих (који су били и остали темељ ове привредне гране) крајње је неизједан због економских и политичких прилика у самој Србији и због неријешених односа између дводесет федералне јединице - Црне Горе и Србије. У оваквом стању реално је очекивати када је ријеч о оствареном приходу, а не о броју гостију, само нешто бољу туристичку сезону од ратне 1999. године.

Тешко је након нашег десетогодишњег политичког, економског, националног, па и моралног суноврата, исказати неки посебан оптимизам у очекивањима за развој привреде и друштва у 2000. години.

Зато овом приликом желим да говорим о својим најдама и жељама које су, укључујући скромније и реалније, утолико и ближе остварењу.

Мора се, нажалост, почести са трагичним догађајима из 1999. године (агресијом најмоћније ратне машине - НАТО пакта на СРЈ) јер ће они у доброј мјери детерминисати развој привредних и политичких односа у 2000. години. Историја пише непролазну оптужницу како за агресоре тако и за one који су своје примитивно, бахато и недржавничко понашање и опхођење према шефовима држава, влада и дипломатији најачих земаља на планети прогласили за вр-

носе различите одлуке. Самосталност судске функције (дакле одсуство политичке контроле) с једне и поштовање раније речених поступака с друге стране, у битном могу да смање друштвену напетост и прибави лошем економском стању.

Војни бих да 2000. година означи почетак краја наших расподушености и паралелизма. У СРЈ имамо три Владе, нелегитимни Савезни парламент, мање више три војске, три законодавства, двије валуте, успостављање двије православне цркве, назнаке заговорања два језика и набрајању никад краја. Све ове и друге наше разлике ваљало би свести на разум и за све прихватљиву мјеру.

Надам се да ће у 2000. години почети до краја да функционише оно што се често назива „правна држава“. Мада морам да признајам да ми ова сингуларна, ако сам правник, никада није била јасна држава, да би функционисала, мора да почива на поштовању правних норми (од Устава до подзаконских прописа).

У противном, влада правна несигурност што је први корак до анархије. Желим да кажем да се и најгори и превазиђени закони и други прописи имају поштовати све док су на снази и док се, у за то предвиђеној процесу, не укину и измијене. Недопустиво је да судови у идентичним или битно идентичним предметима до-

дају, не замјерите. У нади је спас.

БРАНКА ДАПЧЕВИЋ, ПРЕДСЈЕДНИК ПРЕДСЈЕДНИШТВА ОПШТИНСКОГ ОДБОРА СОЦИЈАЛДЕМОКРАТСКЕ ПАРТИЈЕ

ДА СЕ ИСПУНЕ НАДЕ И ОЧЕКИВАЊА

Претензија наше партије, превасходно није борба за власт, где нам је јасно да је то немогуће у постојећој друштвеној економској стварности Црне Горе, није нам ни циљ да будемо арбитри између двије сукобљене партије. Оно што нас интересује је да су грађани и народ Црне Горе, сви на своме, потпуно једнаки и равноправни.

Социјалдемократска партија се залаже за самосталну и независну Црну Гору у окружју према којем би се понашао као добар домаћин, партнери и пријатељ. Дакле, борићемо се да најгранице не буду препреке, за успостављање нормалних односа, несметаног протока роба, интереса, капитала, где подразумијевамо и нормалну и мирољубиву комуникацију међу људима. Мишљење наше партије је да економске реформе треба пажљivo изучити јер грешке које се сада појаве, а досадашња практика то показује, учинити их што јаснијим и транспарентнијим. Наиме, у процесу приватизације дешавали су се стравични парадокси.

Од продаје друштвених-привредних предузећа средства се улажу у исте такве објекте који су предвиђени за продају. Такав је пример у Будви где се репрезентативни објекти продају, а та средства се улажу у објекте који су предмет такозване тендурске продаје СДП-а на свим нивоима борила за успостављање свих основних људских права - право својине, располагања и управљања стварима.

Правичност и повраћај земљишта биће мото наше партије и убудуће све неправде које су чињене у прошлом времену треба на адекватан начин кориговати. За СДП Будва - питање туризма, не само Будве већ и цијеле Црне Горе, од приоритетног је значаја. Много је средстава утрошено за повраћај имаџа нашег поднебља чији је туристички промет мјерен по броју трансверзалистичких гостију, излетника са најбољим регијама Медитерана. Уз такву туристичку понуду коју је имала Будва, продавала су се и остale пријомске дестинације као и сјевер републике. То је Црна Го-

ри обезбеђивала око 120 милиона долара нето девизног доходка. Република Црна Гора је уз овај доходак, остваривала још 50 посто девизног прихода по основу ванпансионске потражње трговине и осталих услужних дјелатности. Ово су подаци из 1979. године, а односе се на пријенорску привреду из 1978. године.

Шта ОД СДП очекује од 2000. године: предуслов за успјешно пословање Будве је мир и стабилна политичка ситуација. Минималним улагањем способити постојеће објекте за презентацију на туристичким безрезама за продају хотелских и осталих капацитета на домаћем и иностраном тржишту, због чега је потребно задржати постојеће стање у првотној транзицији.

Дипломатским односима власти у Црној Гори потребно је гарантовати сигурност и боравак гостију. А то обезбеђити кроз адекватан маркетиншки приступ. Посебну пажњу посветити (алтернативно) источночно-европском емитивном тржишту где се појављује значајна туристичка тражња. Ту прије свега мислимо на Русију, бивше земље СССР, Чешку, Словачку, Мађарску, а посебно се подразумијевају земље из окружења: БиХ, Република Српска и Македонија. Да би се оствариле све перспективне реализације туристичких програма потребно је регулисати слободан визни режим, аеродроме и адекватне авионе како би гости на несметан начин могли да проводе одор у нашој регији. И у

том смислу потребно је да Црна Гора располаже адекватним превозним средствима, авионарима и модерним туристичким аутобусима, да би на најбољи начин презентирали јеопоте Црне Горе.

Посебан проблем у нашој општини је дивља градња чије се обезврдијује урбани простор града. У том смислу СДП Будва ће се свим својим снагама залагати за разуман приступ рјешавању актуелних напада на остало неизграђено градско грађевинско земљиште без предходно урађене инфраструктуре паркинг места и сл. Не треба издавати грађевинске дозволе. Логику где слободно место видиш ту кућу посади треба заборавити. Ово је превасходно задатак општинске самоуправе где смо ми коалициони партнери и где ћемо се борити да не дође до драстичних поремећења. Оно на чemu ћемо инсистирати у овој години, а шта је реално очекивати, је завршетак радова на капели код Свете Петке и озеленавање простора јер је то један од актуелних проблема града Будве. У том смислу апелујемо на предсједника СО Будва, локалну самоуправу и Митрополију пријенорску приморску да то ургентно ријеши. По мишљењу наше партије потребно је, због прираста становништва размножити о рјешавању проблема школства. Нужно је проширити капацитете за основно и средњошколско образовање. Такође, потребно је покренути питање изградње једне вишешколске установе

турристичко-угоститељског смјера. Генерацијама би било омогућено да стекну адекватно туристичко знање у граду где живе.

Изражен је интерес нашег града за вишесајенским објектом који ће користити музичка школа, градска музика и локалне групе (клапе) где би се могле одржавати књижевно-поетске вечери и сл.

По питању здравства мишљења смо да треба размисљати о изградњи стационара за превентивне потребе.

Што се тиче социјалне политике стаћемо се да заштитимо интересе радника преко самосталних синдиката, а посебан програм урадићемо за грађана који су неспособни за рад немају средстава да живе.

Још многа питања заслужују пажњу. За то је потребно више елаборирања као, на пример, о раду јавних предузећа, о предузећима која се финансирају из средстава буџета. Њихов рад би требало да буде што транспарентнији и да се њихови комплетни трошкови не покривају из буџета СО Будве.

Ми као партија имамо мало учешћа у органима управљања ових предузећа, па смо спремни да на свакој јавној трибини изнесемо мишљење о истима. Трудићемо се да у интересу грађана Будве наши принципи буду реализовани на прави начин, чиме би се испунила очекивања грађана Будве и њихова нају бољи живот.

ДИМИТРИЈЕ ПЕЈОВИЋ, ПРЕДСЈЕДНИК ОПШТИНСКОГ ОДБОРА ЛИБЕРАЛНОГ САВЕЗА

ПОДЈЕЛА ВЛАСТИ

вичних реформи, ни политичких, ни економских, јер су неопходни механизми за суверено доношење одлука и спровођење тих процеса. Црна Гора се најавије као једна исправна алтернатива: пријевремени избори, референдум и консензус ДПС-а, СНП-а и ЛСЦГ око реформских пројеката.

За програм преструктурисања и рехабилитације привреде је неопходна одговорна и компетентна Влада као и подршка међународних финансијских институција.

Неопходан је брз, јаван и поштен процес приватизације уз претходно доношење законске регулативе (ако би се овако наставило са продајом привредних објеката Црна Гора не би била суверена, већ приватни посјед 10-15 људи из власти или оних близких имаџина).

Неопходна је транспарентност продаје објеката (мада продаја подржављених предузећа није приватизација, већ би се тек започеле системске и политичке промјене и Влада те државе би се сучојила са великим одговорношћу). Будва би у једном таквом амбијенту имала реалне шансе да нађе озбиљне инвестиције за градњу хотела, уз јасне урбанистичке услове на слободним локацијама или реконструкцију и дограмљњу постојећих објеката.

У новим условима и системским промјенама туризаму би били неопходни нови млади људи, менаџери са визијом, људи који знају туристичке трендове, нове обрасце коришћења годишњих одмора, нове захтјеве, понуде, сегментирања тржишта. Ново вријеме би појело „туристичке стручњаке“ који сматрају да се наши хотели, који не испуњавају минимум стандарда на Медитерану, могу адаптирати са мало козметичке, кречењем и фарбањем.

(Ово би личило као да Заставин „Југо“ фарбате и припремате за утруку са болидом). Будви и Црној Гори је потребно да дође до подјеле власти, да та власт буде контролисана и да буде спремна да објасни збуњеном народу шта се свих ових 10 година у његово име радило. Данас постоји велика опасност да Влада, водећи овакву политику половичних мјера, и погрешно мотивисаних мјера, компромитује идеју суврене државе и економских реформа.

Оваквом политиком мала

АКТУЕЛНОСТИ

ИЗМЕЂУ ДВА БРОЈА

ВЕЋА БРИГА О МАСЛИНАМА

● Ог формирања новој Управној одбора у мају прошле године Друштво маслинара у Будви у прометлих шест мјесецама реализовало низ значајних акција

- У сарадњи са Скупштином општине Будва и Министарством за пољопривреду Црне Горе у два најврата је обављено запрашивавање маслињака на подручју Будванске ривијере са циљем заштите маслинога рода од маслинове мушице - рекао нам је Душан Никлановић, предсједник Друштва маслинара. По његовим ријечима, прошлогодишњи род маслина је на почетку био јако добар, али се није одржао у целини

због неблаговременог запрашивавања, а разлог је била немогућност благовремене акције због НАТО агресије на нашу земљу. Но и поред свега, маслинога уља је било, а о његовом квалитету и начину производње бринуло је Министарство пољопривреде, тј. надлежне инспекцијске службе.

Захваљујући Министарству пољопривреде у Влади Црне Горе пет грађана са подручја општине добило је

120 младих маслинових стабала из Италије јер најмрежава да се озбиљније баве маслинарством, а тајка активност биће настављена и ове године.

Друштво маслинара Будве, по ријечима Душана Никлановића, и ове године ће се вријеме ангажовати како би се заштитио маслинов род. Главна активност биће, међутим, унапређење маслиногов фонда на подручју Будванске ривијере, јер подаци говоре да се

око 60 одсто маслинових стабала не обрађује, година препуштени небризи, без икакве примјене агротехничких мјера.

Посебна брига биће повећана доношењу одлуке о забрани даље сјече маслинovих стабала на овом подручју због убрзане изградње станове за тржиште. Анализе говоре да је у последњих двадесетак година из ових разлога посјечено више од 20 хиљада маслинovих стабала.

ПОНОВО ШТЕТЕ ОД НЕВРЕМЕНА

● Уочи Нове године, 28. и 29. децембра прошле године, велико невријеме, праћено јаким сјеверним вјештром и штасима, ио штети је утицало обалу дуж Црногорске проморја и шом приликом панијело велике штете

Оштећен је лукобран Лука Бар и обални зид на барској плажи Велики пјесак, срушен обални зид плаже хотела "Милочер", а оштећени су и обални зидови у Доброти и Љутој код Котора.

Према ријечима Рајка Миховића, директора Јавног предузећа за газдовање морским добрим Црне Горе, укупне штете од невремена на Црногорском проморју

током протекле године износе милиондвестотинехиљада њемачких марака. Он сматра да су толике штете настале јер протекле четири деценије није улагано у обнову и изградњу обале дуж Црногорског проморја. По његовим ријечима било је потребно уложити око два-наест милиона марака да би се санирале штете и обални дио на Црногорском проморју довео у пристојно ста-

ње. У Јавном предузећу за управљање морским добрим Црне Горе сматрају да новим изнајmljеним лежаљкама и сунцобрана не могу квалитетно уређивати обалу, па се залажу да се ово предузеће адекватно вред-

нује и да Република у њега улаже више. Зато очекују да се у поправци обале и отклањању штете настале у невремену, ангажују општине на Црногорском проморју и Влада Републике Црне Горе.

РАДЕ САМО ТРИ ХОТЕЛА

● Послије новогодишњих и божићних празника на Будванском проморју ради једино хоћели „Мојрен”, „Парк” и „Лоза”

У хотелу „Мојрен”, захваљујући семинару Фонда за отворено друштво до 15. јануара боравило 70 гостију из Црне Горе, Србије и САД.

У хотелу „Парк” током

јануара је боравило око 200 гостију, међу којима су најбројнији били спортисти и пензионери из Србије, док је у хотелу „Лоза” боравило око 100 гостију.

БАЗЕН ПРИ КРАЈУ

Радови на изградњи спорској рекреативном базену на Словенској плажи у завршну фазу. Већ је стигла опрема за загријавање и пречишћавање воде у базену, а из Краљева се очекује специјални кровни покривач.

Укупна вриједност уговора

рених радова износи 3.700.000 марака, а средства за финансирање обезбеђује Општина Будва, уз помоћ Владе Републике Црне Горе која је уплатила 400.000 марака.

Извођач радова на базену је предузеће „Унипрес“ из Зрењанина.

ЗАОБИЛАЗНИЦА У БЕЧИЋИМА

Послије урађене пројектне документације ускоро ће почети изградња обилазне саобраћајнице у Бечићима која ће повезивати неколико насеља на овом подручју са Јадранском магистралом.

Планом за ову годину предвиђена је изградња и реализација прве фазе у дужини од 550 метара, а предрачунска вриједност тих радова износи 1,1 милион њемачких марака.

ЗАТВОРЕНА „АВАЛА“

● Послије новогодишњих и божићних празника, транспорт хоћел „Авала“ у Будви, 8. јануара поново затворен зарада, до почетка новогодишњих и божићних празника која почине око 20. марта

У „Авали“ истичу задовољство неочекивано добром посјетом за вријеме новогодишњих и божићних празника, а поготово одличним финансијским резултатима.

Почетком јануара у овом реномирани хотелу боравило је 700 гостију из Црне Горе, Србије, Федерације БиХ, Републике Српске и Хрватске.

Први пут до сада, због велике посјете, за госте је била отворена и конгресна дворана у „Авали“.

Припремио: С.Ш.Г.

ДОСТА СОЛИ

Солана „Бајо Секулић“ у Улцињу спремила је довољне количине соли за путеве.

По ријечима Антона Кастратија, директора једине морске солане у нају земљи, досад је испо-

ручено 700 тona соли која раскрављује лед на друмовима, а за те потребе спремно је још 500 тona.

На лагеру има довољно и соли за јело: за домаће потребе ускладиштено је 250 тona.

ПОМОЋ „КРИКА“

Хуманитарна организација „Крик“ из Италије, која још од средине прошле године помаже становништво ове општине, одлучила је да у Котору отвори своје представништво.

Италијани су помогли

адаптацију једног павиљона у психијатријској болници у Котору, а највећа је да помажу социјално угрожена лица, као и раднике неких овдашњих колектива који већ мјесецима не примају плате.

„МИМОЗА“ У ФЕБРУАРУ

Традиционални празни мимозе, тридесет и први по реду, одржавају се на херцегновској ривијери од 3. до 23. фебруара.

На сједници Савjeta првога мимозе (предсједавао Филип Вујановић) речено је још да ће караван мимозе обићи Београд, Бању Луку, Сарајево, Љубљану, као и више градова у унутрашњости Србије и Црне

Горе. Новина је да ће ове године по први пут бити одржане двије рибарске свечаности: једна по традицији у Баошићима, а друга на штеталиту изменђу Херцег Новог и Иглана.

Очекује се добра посјета

хотелима на херцегновској ривијери, а ција програм ће коштати 110.000 марака.

Припремио: С.Ш.Г.

ПОПУЊЕНИ КАПАЦИТЕТИ

● У хоћелу „Парк“ у Будви који ради у саставу Електропривреде Србије, а који је поново ошверен 24. децембра 1999. године, задовољни почетком овогодишње зимске штурмашке сезоне

За вријеме новогодишњих и божићних празника, у хотелу је боравило око 300 гостију из Србије и Републике Српске.

Средином јануара, боравили су кошаркаши „Младост“ из Земуна и „Колубаре“ из Лазаревца, тенисери из Крагујевца и Ниша и један број пензионера из Србије.

Како истичу у хотелу, током јануара и фебруара би-

ће прилично гостију јер су цијене приступачне, а хотел нуди добре услове за одмор и рекреацију, као и за боравак пензионера.

Боравак за пензионере стаје од 8 до 14 марака, боравак спортиста од 17 до 20 марака, док је за остале гостије пун пансион од 16 до 21 њемачку марку. Због великог интересовања хотел ће радити и током зимског периода.

ЕПИДЕМИЈА ГРИПА

● Епидемија грипа која се средином децембра праће у Црној Гори, није мимошлила ни Будву. Од 18. децембра праће до 10. јануара ове године оболјело 928 наших грађана, међу којима је највећи број младих

Према подацима које нам је саопштио Др Иван Меди- говић, епидемиолог у Дому здравља у Будви, од 18. до 28. децембра праће године, регистровано је 253 грађана оболјелих од грипа, међу којима је 216 било узрастоја од 7 до 19 година и 37 деце старости до 19 година.

Из дана у дан број оболјелих је растао, па је од 5. до 10. јануара регистровано нових 245 случајева од којих 78 деце и 167 грађана старијих од 7 до 18 година.

Љекари препоручују избегавање боравка у затвореним просторијама и узимање што више топлих напитака, чајева и витамина „Ц“. Међутим, препоручују да се грађани, у колико примијете симптоме грипа, обавезно јаве љекару.

СЕМИНАР ЗА ВАСПИТАЧЕ

У организацији Центра за интерактивну педагогију и Института за отворено друштво из Подгорице у хотелу „Могрен“ у Будви од 10. до 14. јануара, одржан је семинар посвећен унапређењу и едукацији васпитача, педагога и стручних радника и медицинског особља запосленог у

дечијим вртићима и основним школама. „Важност емоционалне привржености, „Социјални развој и развој говора“, „Уважавање темперамента деце“ биле су неке од тема овог семинара, који је окупио 60 учесника из Црне Горе, Србије, и један број гостију из Америке.

ВОДЕНИ ПАРК НА ЈАЗУ

У непосредној близини плаже Јаз код Будве до краја године биће израђен први водени парк у Црној Гори.

Парк ће, по ријечима Рајка Миховића, директора „Морског добра“ за пројекат воденог парка заинтересован су инострани партнери из Русије и Кипра, док ће акције моћи да купују и сви заинтересовани поједици.

Припремио
Ранко ПАВИЋЕВИЋ

Стиже неки нови милионијум, а ши, чоче, заштарио хоћел...!

ИНТЕРВЈУ „ПРИМОРСКИХ НОВИНА“

• Ошића деградација будванске урбаније заједнице • Будва треба да учи од сусједних градова што је шо равномјерни и комилеменшарни раси и развој • Моногрупни развој је створио град који нема ништа своје, град који мора све скујо да ћеји • У периоду социјалистичкој планирању, глобално посматрано, ствари су посматране како треба • Није сјорно да је урбанизам јолишника, нећо сјорни су циљеви ше јолишнице • Лична корисност власника земљишта на шешеу оиште добра • Држава зајила пре викенд становнима • Одговорна је искључиво јолишничка власност

На неколико протеклих сједница Скупштине општине које су обиљежиле урбанистичке теме и расправе, биле су запажене дискусије, полемике и реplieske одборника Социјалдемократске партије Слободана-Боба Митровића. Ријечи које су, најчешће, биле другачије од оних осталих које се чују иза скупштинске говорнице, било да су изговорене од одборника или лица задужених за урбанизацију у нашој општини, изазивале су различите коментаре, одобравања и оспоравања. То је и појединачни разговор са Слободаном-Бобом Митровићем на који смо се одлучили с надом да ће дати мало другачије погледе и ставове о урбанизацији и градњи у нашој општини која, свакако, тражи свестрајнији анализ.

• Ви сте један од ријетких архитеката који њије активније учествовао у урбанизацији будванске општине. Како изгледа урбанистичка слика наше општине, односно њен урбанистички опис, из вашег угла?

- Морам, прво, нагласити да данашњи свет почива на умјеђу организовању простора. Архитектура и урбанизам као превасходно просторне умјетности су саставни дио наше живота и оне разоткривају много шта о нама: ко смо и шта цијенимо и волимо, сликовито изражавају наш радни живот и енергију, одсликавају комплетне психофизичке, социоекономске и културолошке степене развоја друштва. Између осталог откривају и демократичност односа у друштву.

Без обзира што живимо у времену потпуно суноврата цивилизацијских достигнућа не могу без осјећања дубоког протеста да прихватимо истину да је наша општина напуштена од свих одговорних институција и града и републике.

Безакоње и дивља градња, закашњели и неизлачки детаљни планови, кичерска архитектура, јефтина урбана сценографија, безлични и безкарактерни простори ентеријера и екстеријера, одсуство хуманизованих и оплемењених, како амбијенталних, тако и парковских површина, потпуни поремећаји у структурном и привредном животу су елементи једне опште деградације будванске урбаније заједнице.

Нова Будва настаје у једном даху, тј. у двије посљедње деценије. Безличност и монотонија, стереотипија и јефтина са основним карактеристикама архитектуре нове Будве. Све то на урбанистичкој основи без нормалних саобраћајница и

пешачких комуникација, без зелених површина и дјечјих игралишта, без трговачке улице - корза, без центра, без просторне и садржинске доминантне, без усмјерења ка мору и обали.

Будва је град неповезаних и недовршених парчића који не кореспондирају међу собом.

Одмах послије Другог свјетског рата у свијету, па и у Југославији, напуштено је планирање „зонинга“. (Зона спавања, зона рада, зона администрације и управе, зона трговине и тд.) Ми у Будви још увијек таквим „блок насељима“ правимо град.

Након открића о заблудама зонинга планирања урбанисти су се вратили концепцији „медијеранског града“, или како га теоретичари зову „линијског града“ - „доминацији улице“.

Управо је медијеранска форма живота, улица као органска комуникационска веза, модел образца живог града и по том моделу се граде данашњи модерни градови. У Југославији је настала ова прекретница када је урађено ново насеље Сплит III - шездесетих година.

У Будви градимо потпуно ван сазнања урбанистичке науке.

Оваква хаотична урбанизација довела је до опасних контраста да град капацитета 80.000 становника има структуру живота села. Монострук-

- Рекао бих да нема сличних Будви. Херцегнови је увијек имао квалитет зимског живота: имају бању и љећилиште, пољопривредну производњу у залеђу, а од појма „љепота“ су направили привреду. Колико је само познатих југословенских великих умјетника живјело и стварало у Херцегновом. Од културе била и цвијећа су направили престижни имиџ и привреду, закључно са фестивалом мимозе.

Котор је неупоредив град. Историја која је у сталној валоризацији, институције привреде, школства, здравства, културе и религије, спорта, чине га комплетним градом. Како су само Котор и Тиват ријешили своје сервисне зоне. Сервис зоне, као и минимум пољопривреде су предуслов за обавезни „имунитет“ града који сваки град мора себи да обезбиједи. Такође, урбанизам Тивта је врло немаметљиво ријешио односе привреде и града, а да нико никог није угрозио.

Доброта је, најкашост, пример како нас историјски квалитет није ничему научио.

Петиће са својим урбанистичким пројектом из 1867. године и данас може да подучава како је дан мали град може да има монументалне и презентативне форме града, са тачно лоцираним државним, вјерским, војним, стамбеним и трговачким улицама, парковима и пазаром, амбасадама и споменицима, а да је све повезано у једну закономјерну целину.

У Бару је неко посебно био визионар када је трасирао улице и одређивао им димензије. Ако којим случајем лутате будван-

ГДЈЕ ЈЕ УРБАНИСТИЧКА МАТРИЦА?

Скупштинске расправе, партијске полемике, међусобне прозвике појединачних институција, група или појединачна, сведене на личне обрачуна помијерaju свјесно пажњу грађанства ка периферији проблема и одабијају од суштинског питања, а то је: ко је та урбанистичка матрица, ко је чини, како она

функционише, и где се она налази? Она се налази на мјесту где се доносе одлуке о додјели грађевинског земљишта, где се одлучује ко ће бити инвеститор, где се одлучује ко ће бити носилац изrade детаљног урбанистичког плаана и на мјесту где се тај детаљни урбанистички план усваја.

Секундија развоја туризма, сезонског тромјесечног карактера, производи опасне преседане у економији, и привређивању Будве, самим тим и у менталном развоју личности, поготово младих људи. Одсуство континуитета живота и привређивања (тромјесечна актива и детаљна пасива) су предуслов за провинцијску учмалост и апатичност грађанина коме увијек неко други одређује судбину.

• Како оцењујете урбанизацију Будве у односу на осталу сусједну и уопште приморска места. Где је њено место на таквој урбанистичкој мапи, шта друга места треба да уче од Будве, а шта она и од кога?

Урбанизам је јолишничка кашејија: Слободан-Бобо Митровић

штена и да нема ко да је заштити.

За развој града или ређе, ангажују се, поред домаћих познавалаца проблема и највећи експертски тимови, а ево како то изгледа у Будви. Крене једно насеље дивље да расте, двије до четири године се „као“ стопирају радови, руши се, тужи се, жали се, а онда се наручи детаљни план да све то легализује и још све то прошири и допуни, тако да добијете насеље од 1.500 - 2.000 становника. Они су сада једна чињеница, један друштвени и политички субјект, оснивају мјесну заједницу и, наравно, траже своја права. Прва су им права да им се обезбиједи прилаз, пут, паркинг, вода, одношење смећа итд. Касније, ти грађани постају и политички субјекти, ту се пријављују - због избегавања пореза, ту гласају, ту доносе своју развојну филозофију. Да ли су платили комуналне, таксе, где су оставили свој радни и минули донос, где су порески обveznici? Како може један град, у толикој мјери да обезбиједи квалитетан живот тако великим бројем људи који нијесу учествовали у његовом расподјељењу и репродукцији, него су механички пресељени у ненормалној кратком периоду. Тврдим да је све то на штету домицилног становништва и његовог развоја.

Цијели живот општине се своди на изградњу стаза и стазица, канала и прилаза, уместо да се размишља, како да се развијају и остварују радна мјesta омладини. Зато имам обичај да кажем да је развојна перспектива Будванина да буде сметлар јер 12.000 стаљних становника мора да обезбиједи минимум хигијене за 80.000 људи који бораве овде 3 мјесеца.

Одређени људи су много подвалили свом граду и будућим генерацијама.

• У нашој општини се почело интензивније градити, практично, послије другог свјетског рата. Како се одвијала та урбанизација и изградња прошлех деценија, како се и колико овојлијо планирало с обзиром да су данас изражене оцјене да није све урађено на најбољи начин? Другим ријечима, шта је ту објективно, а шта се субјективно, шта се могло и морало урадити боље? И овде је важно порећење Будве са осталим градовима који су имали сличније, да тако кажемо, урбанистичку историју.

- Интересантно је прочитати књигу др Мирољуба Лукетића „Туризам у Будви 1918-1941“. Ту се виде почеци спонтаног развоја туризма и отварања будванских љепота.

У посљератним годинама, почетком шездесетих, први урбанистички план Будве, (радили проф. Мартиновић и проф. Ђорђевић) још увијек не наслућује интензивнији развој туризма. Јадран-

СЛОБОДАН-БОБО МИТРОВИЋ, АРХИТЕКТА,

УРБАНИСТИЧКЕ**ЗАКОН О ПРОСТОРНОМ ПЛАНИРАЊУ**

У свим земљама свијета послије Устава други закон по важности је Закон о просторном планирању. Сви економски и друштвени циљеви морају проћи кроз механизам генералног и детаљног планирања, са искључиво једним задатком: да обезбиједе највиши степен свеукупног друштвеног квалитета и интереса.

Врхунац су љетња престижна догађања из домуна културе, спорта и забаве које су чиста купопродаја. То је императив над приватним и личним интересима, а то ћете наћи чак и у средњевековним статутима Будве и Пераста. Тада су га звали „Интерес целине“.

У свим земљама свијета послије Устава други закон по важности је Закон о просторном планирању. Сви економски и друштвени циљеви морају проћи кроз механизам генералног и детаљног планирања, са искључиво једним задатком: да обезбиједе највиши степен свеукупног друштвеног квалитета и интереса.

Слободан-Бобо Митровић, архитекта,

ИНТЕРВЈУ „ПРИМОРСКИХ НОВИНА“

ОДБОРНИК СОЦИЈАЛДЕМОКРАТСКЕ ПАРТИЈЕ

ПРОТИВРЈЕЧНОСТИ БУДВЕ

ска магистрала 1963. године је постала „жилакуџавица“ трасирања туристичког развоја цијеле југословенске обале и са њом је отпочео интензивни и организованији развој туризма.

Склон сам да истакнем да су у периоду социјалистичког планирања државе, посматрајући у глобалу, ствари постањале како треба. Формирање јаких хотелских комплекса од Улциња до Боке постали су промотори развоја туризма и они су то и данас. Распад Југославије као и промјена друштвено-политичког система су све пореметили, али из тог периода многи урбанистички захватају се били конструтивно урађени. Прво и основно били смо дио свијета, и равноправни партнери Европе. Наш развој су тржишно инспирисале и економски стимулисале европске банке кроз европске туристичке агенције. Пројекат Јужни Јадран је отворио многа питања и дао многе препоруке и смјернице. Што је најважније, таквим тадашњим приступом стварани су кадрови у свим сегментима туризма, од коњобара и собарице, до урбанисте. Тридесетак тада младих архитеката из Будве, Цетиња, Подгорице почнијало је своју стручковну едукацију учени од елитних стручњака свих професија који су тада боравили у Будви и Црној Гори: планера, економиста, архитекта, математичара, туризмолога итд.

На чemu се данас васпитава и учи млади архитекта у Будви? На пре-пројектовању гараже и кушиња и дивље грађених викенд станови.

Наравно, многе идеолошке заблуде социјалистичког периода су кочиле индивидуалне и приватне компоненте, битне у туристичкој дјелатности јер је туризам претјерано поједностављиван, као индустријска производња. Али, гледајући искључиво урбанизам, рече да бих да нијесу направљене неке кобне грешке. Из тог периода остала су, и даље се нажалост развијају, као једна квази идеолошка, а нетржишна и неекономска творевина - одмаралишта која су у свакој стратегији црногорског туризма наглашена као противник туризма.

Урбанизација је, ипак, посебно интензивирана од прије 20 година када се послје катастрофалног земљотреса почело убрзано градити. Било је то, практично, проширене обнове привредних и стамбених објеката. Тада је повећан и промет градског грађевинског земљишта. Да ли су то и темељи на којима се ослања урбанизација и изградња последњих година у нашој општини?

- Управо то. У периоду до земљотреса можда је и било на неки начин лако. Држава је била власник и земљишта и фирми и

могла је да планира како је хтјела и знала. Но, период послиje земљотреса је иначе и период почетка распада СФРЈ, и та фаза траје и данас. У промјени друштвено-економског и политичког система по-политичка власт је измислила све могуће прелазне фазе транзиције и транспарентности и осталих међусетепена реформи од друштвеног ка приватном, како би она што више контролисала и што више заграбила. Зато се период приватизације овако развлачи већ петнаестак година, узвари изналазе се увијек нови маневри како да капитал остане код власти и њима близких - јер ко може да влада и управља ако нема капитал?

Урбанизам је одувијек био политичка категорија и то није спорно, него спорни су циљеви те политичке. Та политика је институционализовала механизме газдавања земљиштем којим се врши огромна пљачка већ десетицама.

Овакав механизам је остатак политичког и економског система из времена једнопартијске владавине, и посљедњих десетак година се занемарљиво промијени. За-што је то тако? Прво: зато, што је национализацијом грађевинско земљиште отето власницима уз беззначајну накнаду. Друго: зато што Закони о експропријацији штите интерес инвеститора, а интерес власника земљишта потпуно анулирају. Треће: зато што не постоји земљишна и грађевинска рента јер је то интерес инвеститора. Четврто: зато што се још стално одржава приватно

кључни су мотиви за замјену плацева. Постоји међу колегама урбанистима један нови термин - „инвеститорски урбанизам“ чије су основне премисе да се што више земљишта покрије грађевинском квадратуром (јер је земљиште цаље) и да се постигне што већа спратност (јер се смањују трошкови градње). И једно и друго значи што већи профит.

• Карактеристично је да мање-ваше сви критикују урбанизацију, почев од изrade планова, па до њихове реализације и легализације одступања од планова, а о свему томе је одлучено већином гласова, односно све се то ради по одлукама Скупштине општине. Је ли тај зачарани круг неминован, је ли се могао избеги и да ли је из њега могуће изаћи?

- Сви критикују само онај дио који виде, а тада је то касно. 90% грађана није упућено ни у процесе урбанизације ни инвестиција, нити у личну шансу за предузетништво и власништво. Самим тим што до јуче није било приватног власништва грађанин је био пасивни посматрач своје судбине. Карактеристична је појава да онај ко је стицајем околности остао власник земљишта пробујен помоћу људи предузимачког духа прешао је у другу крајност па је уз помоћ „инвеститорског урбаног механизма“ искористио тренутак „личне користи на штету општег добра“. Чињеница да је то све о чему говорим одлучено већином гласова у Скупштини сава указује на апсурдност

из тог како кажете „зачараног круга“ ћемо изаћи када нестану рецикливи прошлости, када ни једна партија која је настала на континуитету комунистичког периода не буде имала убедљиву већину, а тада ће ваљда профункционисати и правна држава.

• Будванска општина је, како се то каже, добро покрivena урбанистичким плановима, почев од генералног па до планова и пројекта нижих у хијерархији. Ви сте више пута критиковали поступак доношења планова почев од самог приступа изради. Инсистиријали сте, између остalog, да се Скупштина општине изјасни о пројектном задатку који се даје обраћивачу плана и да у изради планова не учествују само архитекте него и људи осталих струкова. Реците нешто више о томе, посебно ко треба да буде више укључен у израду урбанистичких планова?

- До земљотреса 1979. године па и мало послиje, користила се научна методологија у систему планирања. Из тих периода Будва је обећавана увијек као „вртни град“. Деведесетих година дивља градња је већ пробила све параметре које је важећи генерални план планирао до 2000. године. 1995. године је урађен просторни и генерални план (један исти документ и ако то не би смио бити), који је у ствари легализовао сву дивљу градњу и омогућио даље погушћавање простора оним што је најпрофитабилније, а то су викенд станови. У том је часу, по мени, настао главни проблем јер је држава затајила. Наиме, ми смо почели да фаворизујемо нови друштвено-политички систем чији је главни циљ демократија, личне слободе и приватно власништво. То су сасвим нови принципи за методе урбаног планирања и развоја града и требало их је разрадити и применити у пракси. Међутим не. Власт увијек налази смисао свога постојања ако нешто брани и не до-дозвољава, јер има страх од креативне предузетничке енергије. Ако рецимо погледате главну улицу кроз Будву (преко пута Општине) видјете да су

сви дивље дограђивали спратове терасе, пробијали кровове некаквим пенџерима и виђеницама, и све то не личи ни на шта сем на једну провинцијску, сиротињску несрећеност. Умјесто да су рекли: Грађани од сада и ви можете да буде власници хотела и пансиона. Уз магистралу је згодна локација за приватне пансионе до три спрата с базенима. Данас бисмо сигурно имали архитектонски и естетски вриједан комплекс објекта у власништву домицилног становништва, а не би стално чекали спасиоце из иностранства.

Иначе, планирање је само по себи веома сложен процес, а поготово у нашој друштвено-економској и политичкој стварности.

Много је субјеката које треба задовољити: фирме, друштвене, јавне, приватне, групе становника власника земљишта, јавне и државне институције, комуналне институције, грађевинаре и пројектанте. Постићи међу њима јединствени друштвени интерес је у садашњем тренутку готово немогуће, али нико и не покушава. Више се дебате о будванском урбанизму воде у кафанама и слободним разговорима грађана, него за скупштинском говорништвом или са стручним службама.

Обраћивачи-пројектанти којима незаслужено пада епитет „бранитеља планова“ нијесу у стању да изађу из своје шеме физичког уобличавања плана (такозвано убацивање флексија). Они и не покушавају да разумију актуелне животне и развојне проблеме који утичу на урбане функције града. Нпр: ако је данас приоритет што хитније оживљавање привреде, промјена структуре туризма, онда се мора брзо реаговати и обезбиједити услови за организовање рецимо мале привреде, или обезбеђење локација за инвеститоре, или примјену нових производних грана. Колико год је планирско усклађивање споро, поготово када је инфраструктура у питању, мора се тако радити.

Општинска рутина, не-размишљање о методу рада и неевидентирање негативних догађања из свих домена живота чине • **Будва је урбанизована и изграђена тако како је и ту се тешко што може промијенити. Као ви видите рјешење за наредни период, можу ли ублажити или отклонити негативне тенденције, односно како даље планирати.**

- То је питање свих питања. И њим се морају позабавити најстручнији мозгови и институције једног народа. Прво што ће се десити да ће под вриједности како кревета, тако и викенд стана.

Слиједи перманентна распорда и препродаја

станова по све нижој цијени.

То ће доводити све слабију популацију, тј.

све сиромашнију клијентелу.

Тако ће централни

дистрибуторији на Милочевић и Шкољубић

губити све посљедњи резервати љубите и квалитетне

природне амбијенте

у овом агресивном центру

Будве. Они су били од

шире еколошке и менталне

значење за цијело

црногорско приморје.

Они сада укидају могућност

да се може негде побјећи.

Наредних 100 година изгледаће овако,

онда ће толико све обезвриједити да ће комисије

или општина куповати

куће, да би их рушили, и

на њиховом мјесту пра-вили паркове или своје

баште.

Разговарао:

Васо М. СТАНИШИЋ

ЗАНЕМАРЕНИ МУЗЕЈИ

Стари град је посебна и општлина прича. Но, посебан акценат је његова култура. Најстарији град на Јадрану, преко 2.500 година, ниједним материјалним доказом не може да укаже на ту чињеницу.

Зашто овај град годинама и деценијама, не поклања пажњу музејима „чуварима меморије“ једног народа, озбиљно је и забрињавајуће питање. Сви грађеви у Црној Гори одавно имају музејске институције, а посљедњи је оформљен као завичајни музеј у Даниловграду 1959. године. Ситуација је сада таква да од шест до седам објеката се налази крепта Црква Свете Тројице, збор највеће дворишта културе, а у објекту се налази крепта Црква Свете Марије, и највеће се неко да све то прода грађевинској фирмама из Зрењанина. Морамо се запитати које је то морално право које оправдава овакво понашање.

и друштвено, што је тржишно и економски неспојиво. Пето: и зато што политички и административни систем не обезбеђује јавност, контролу и одговорност државног функционера.

Није тако давно била афера у Будви са „замјеном плацева“ - далека периферија мијендана је за центар Будве. Управо ових пет тачака су садржане у тој афери, и

механизма одлучивања. Није у људског природи да одборник гласа против себе, нити својих потомака, а управо то често одборници раде. Зашто? Зато што нису валидно квалитетно информисани. Степен развоја свијести и сазнања је уследио степеном информисаности. И дан данас се управља људима и народима програмирањем информација.

ИДЕМ ОВО ДА НАЗИДАМ НА СВЕТОМ СТЕФАНОУ ВЕЋУ, БИЋУ И ЈА НЕКА ЕКСПЛУЗИВА...

општинске службе потпуно нефункционалним. Има ли уопште урбаних планера? Шта нашем граду заправо треба? Шта треба усмјеравати, а шта ограничивати? Како пронаћи стимултивне путеве за излазак из кризе? Како функцију општине претворити у стимулатора и инспиратора развоја, а не накнадног закашњелог евидентичара деформитета друштва? Зато увијек питам ко је направио пројектни задатак, ко заступа интересе одређеног плана и ко постаје одговоран за његов општи, друштвени интерес и квалитет?

Упорно предлажемо формирање експертског тијела, састављено пре свакодневно од економиста, банкара, технолошких стручњака који ће програмирати

АКТУЕЛНОСТИ

ПУТУЈУЋИ ЈУЖНОМ ОБАЛОМ

КАМЕНИ БЉЕСАК РЕНЕСАНСЕ

Старац, чије су лице ишарале хиљадугодишње боре, израња из рушевина. Поплако се управља, а на сваком дијелу тијела његовог су трагови древних цивилизација. На глави и прсима дуга и необична историја исписана. Кад се сасвим управи старац ће остати прикован за камено тло. Биће то својеврстан контраст младићу снажних мишица, веселом и на игре и враголије спремном, који се исприо уз саму обалу јужног мора. Стари Бар, наспрам Бара Новог.

наспрам Бара Новог.
У древним записима, чији
дио читам са зида лијепо
обновљене камене куће у
Старом Бару, стоји, између
осталог, да овај град потиче
из раног средњег вијека.
У историјским изворима
први пут се спомиње под
именом Антивари, крајем
9. и током 10. вијека.

Почетком 11. био је значајан административни, политички и културни центар центар зетске државе. Године 1089. постаје центар Дукљанске архиепископије, а у састав немањићке државе улази 1183. године. У четрнаестом вијеку био је слободна комуна са својим статутом и ковницом новца. С приобалним крајевима Бар 1443. потпада под власт Венеције, а 1571. године освајају га Турци. Црногорци га коначно освајају 1878. године, када је претрило велика рушења и практично престао да живи.

- Рушили су га људи и вријеме - прекида зачас посао на састављању керамичких тањира јединствене

љепоте који потичу од најранјијих цивилизација, Омер Перочевић, археолог, руководилац радова. - Кад су га Црногорци освојили рушило га је околно становништво. Тада су мине разнијеле двије од 14 цркава колико их је било у ужем градском подручју. Ријеч је о католичкој Српској

Ријеч је о катедрали Светог Борђа која је страдала крајем прошлог и цркви Светог Николе (Мала Брана) која је одлjetјела у ваздух почетком овога вијека.Страдало је тада заиста

зелико богатство.

стало да живи, формирао се уз зидине нови дио града, који и данас битише, али друкчијим ритмом и духом од оног а који струји који километар јужније у - Новом Бару. Све до педесетих година, то је био занатски и трговачки центар ширег подручја. Сада - животари. Тамо иза високих и дебелих зидина, на простору од четири хектара, оно што нису порушили људи, ученили су земљотреси и друге непогоде.

- Е, тај стари град, вади-
мо из рушевина - наставља
Перочевић. - Одматавамо
слој по слој, настојимо да
одгрнемо што више. Успје-
ли смо да уклонимо руше-
вине и сада је цио град
проходан. Упоредо радимо
на истраживањима и засад-
смо успјели да их реализу-
јемо на дијелу града. А у
питању је одиста град у ко-
јему је живјело око 4.000
породица.

Иако је екипа непотпуна, истраживања која ће по-трајати, дала су вриједне резултате. Пronaђene су изванредне копче, стакло и керамика са краја четвртог вијека наше ере, што упућује на сигуран закључак, да се урбани живот овдје одвијао више од 1500 година. Ту су и фрагменти ан-

ка. ту и фрагменти античког саркофага и друге ископине изузетне љепоте и вриједности. Пronaђено је и девет млинова за ма- слине што потврђује старо вјеровање да је Бар одвај- када био град маслинара, затим дио градског водово- да и друго што јасно одсли- ка како и од чега се живјело.

- За разлику од Дубровника и Котора, рецимо, који су живјели од поморства и трговине, Бар је живио

од својих добара - наглашава Перочевић. - Од онога што је рађало ту: маслина од којих се добијало чуvenо уље, барских винограда, жита...

На основу бројних археолошких налаза и других експоната, стручњаци су утврдили да је Бар најјужнија тачка на нашој обали Јадрана где је стигла ренесанса.

предстоји голем посао који

мора да се уради јер је и даље скоро половина баштине угрожена, а има још рушевина. Но, корак по покрак, камен по камен, и град ће се вратити. Старац ће stati на ноге. А да посао који је започет послије разорног земљотреса 1979. године и који се с прекидима (главном због недостатка новца) обавља до данашњих дана, није узлудан, односно да је добро осмишљен, посјетилац може да види чим закорачи у стари дио Бара. Сценско-забавни простор је већ неку годину у функцији. Ту се током љета изводе разни културни програми. Отворен је и атеље сликарка Наде Зорића, који је стигао са севера Црне Горе и овде се настанио. Ради и дио истраживачког центра, а планирано је да се овај, затим документациони и информативно-пословни центар „ставе у погон“, да се формира простор за сталну поставку археолошких и других експоната, концертна дворана за камене приредбе, ликовне галерије и други садржаји који ће оживјети град и причати посетиоцима о прошлости његовој. У плану је формирање центра за уметничке занате, неки простори биће адаптирани у апартмане у којима ће боравити гости-ствараоци, отвориће се биље „Видиковац“ и још неки угоститељски објекти. Сви ти, по својој намјени, различити простори биће смјештени у аутентичним амбијентима - градској палати, цркви Светог Марка, цркви Свете Венеранде (Петке), кући која је била сједиште барске архиепископије...

И тако дан по дан, мјесец по мјесец, годину по годину. Постоје се не прекида. И неће. Тако се једино и може, јер пара за веће захвата одједном, нема. Омет Петровић и његови сарадници већ треће љето кажу: добро дошли у Антивари. Јер Стари Бар у камену, у кулама, међу зидинама, град чудног, заводљивог амбијента уистину почиње да живи.

ни сва њена непријатна значења.

За тих неколико минута скхватили смо да је пред нама свестрано образована личност, упућена у умјетност, археологију и историју, која је отворених очију привукла најразвијенијим центрима Европе, човјек који је боље од осталих скватао ријечи пјесме што је пјевала у литији износења крста на Румију, уз чешће католика, праволоваца и мухамеданаца: Под Румијом три су вјере,

не неће да се дијеле".
Није дозволио да дуго че-
амо на оно што нас је
прије свега и довело до ње-
а. Уостао је и повео нас у
вијет своје интиме. Док
мо полако пролазили со-
ама и ходницима Жупског
реда, он нам је тихо и не-
аметљиво говорио о сво-
им рукотворинама које су
расиле зидове и друга мје-
та у овом религиозном
дању. Били су то јежни

КА ОБНОВИ ПРИМОРСКИХ СЕЛ

ЉУБАВ ЗА КАМЕН

Ревитализацију села често смо склони да посматрамо скоро једино као питање техничко комуналног опремања атара које почива на некаквој бирократској документацији. Појачање водовода, довођење струје, може ли телефон и са колико парица да ли је пут окошен, то су углавном теме на којима се у свакодневици исцрпује проблематика обнове села. Ствар, наравно, стоји посве другачије. На другом крају линије интересовања, понекад и удаљен од очију јавности, налази се један други свијет, свијет списка и књига који ту исту сеоску материју - обнову и заштиту - распреда на други начин, прије свега кроз пријму разумијевања комплексног односа човјека, архитектуре и природе или, још уже, поднебља кје их окружује. Прва модерна архитектонска интересовања за тему камених села у паштровским брдима долазе из времена од прије по-да столећа и, ево, са мањом и већом снагом, протежу се све до ових година. Оно што је написано током проtekлих деценија, или што се пише и данас, чини литерарну потпору комуналним напорима на ревитализацији села коју у свакодневици понекад доживљавамо сасвим прагматично. Овде није прилика да се излистава све оно што су као релевантно оставили архитекти, урбанисти, али и антропогеографи, етнологи, историчари, и сродни писци о сеоком подручју од Боке, па јамо до Паштроваћа и нешто даље, али јесте место да се подсјетимо бар неких имена чији је допринос ван умје и чији рад недвомислено поткрепљује тезу да се важност једног подучаја мјери, поред другог, бројем књига које су о њему написане. Па, погледајмо.

кварели „са осећањем заједности фолклора... и чачањем етнографских судија”, допадљиви цртежи који свједоче о несумњивом цртачком дару и, прије свега, минијатурни рељефи у камену, бјелутку. Кад смо, задовољни и пуни утисака, мислили да приводимо крају наше раздевање, Падре Винко нам пажљиво откључавајући аву, отворио врата свог бинета и ми смо у третку схватили да смо се тек тада обрели у истинском музеју, у станицу пештеника, умјетника, архолога и историчара. Зидови се нису видели од љига. Била је ту збирка агођених докумената коју је наш домаћин годинама стварао обилазећи веће европске библиотеке у погађању за подацима о родном крају. А свудје око се живјеле су мале и тек што веће минијатуре у камену са портретима фу-

усмјерен ка Боки (у којој налазимо Којићеве „Сеоске атаре”, „Горња села на Врмџу”, „Сеоску архитектуру” и текст „О изумирању приморских села”, или Ђурићеве „Конструкције кућа од kraja XVI do XIX века”), као и рада на Јуту (где Ђ. Бошковић још од тридесетсостем врши испитивања средњевековних споменика) нашу пажњу свакако привлаче и два рана текста - „Паштровско насеље на жалу - Пржну” од Јована Крунића и рад Бранислава Којића „Сеоска архитектура у Паштровићима”. Шездесетих година излазе двије књиге. Јован Вукмановић објављује „Паштровиће - антропогеографско-етнолошка испитивања”, а Фројденрах капитално дјело „Народ гради на огњеном красу” којим омогућава разумијевања вриједности брдских села црногорског приморја у односу на традицију грађења дуж читаве источне јадранске обале, преко Далмације све до Истре. У седамдесетим се најприје јавља невелика књига „Паштровићи - културно-историјски преглед”, од П.В.Ковачевића, са добрым описима манастира и цркава, а затим и текст „Амбијент и атмосфера” у коме З.Петровић анализира, између остalog, обнову Св. Стефана. Децембра 1979. године ЦЕП издаје „Паштровску кућу” С. Гаковића и консултантата, први текст који је окренут не само ка анализи, већ и ка предлозима градитељског третмана у коме се тражи склад традиционалне и савремене архитектуре под претпоставкама нужности континуелног развоја. Некако у то вријеме, на другом крају, у Тивту, излазе „Насеља и куће Тиватског залива” од Г. Божовића, а затим и књига „Пројекат оживљавања сеоских насеља Тиватског залива”, што је прво дубоко промишљено инсистирање на холистичком приступу обнови села. Почетком осамдесетих Бошковић са своја два помагача објављује „Улица”. Подручје Будве и Паштровића у најновијем периоду је поново предмет анализе. Овога пута то је у дисертацији Д. Вукасовићева „Традиционална архитектура на територији Црне Горе и биоклимати-

урама дјече, ликовима ветаца и светица. Лице Мајке Терезе била је једна од омиљених ауторових тема. Пошто смо чули најне-пходнија објашњења, дуго ми у тишини разгледали се облукте окупане морем, којима је Падре Винко, нагом свог талента и својом довитљивошћу, у недотакту правих алатки за лесање, удахњивао живот. Напустили смо Жупски пред у Тузима захвалнијучијају што нам се у рукама нашла књига о овом необичном, драгом и пријатном човјеку и његовој смртности. Носили смо са собом прелијепе утиске и отајну наду да ће се једна ала, љулко исклесана чакица која одмара на валином белутку можда једног дана, добротом пажње Винка, наћи у нашој алој породичној колекцији.

зам” која досадашња архитектонска проучавања ставља у контекст екологије и енергије. Ту су и текстови о селима у Паштровићима објављени у зборнику са међународног савјетовања „Урбано и архитектонско наслеђе у III миленијуму”, одржаном септембра ове године у Перејасту. Мислим да се нећу преварити ако кажем да је претходном могуће и потребно додати и неколико неархитектонских књига, или таквих које ће читаоцу много тога открити управо о архитектури градитељског наслеђа. Једна од њих садржи „сјећања – казивања учесника“ која су уредили Паунтић, Ивановић и Зеновић, а друга је Лукетићева „Туризам у Будви 1918-1941“. Тиме смо заокружили ових пола вијека описивања народне архитектуре паштровских, а по-мало и околних села./Обнова након катастрофалног земљотреса је била пре克ретница у њиховом професионално литерарном третману. У времену прије потреса село је доживљавано као материја погодна за етнолошко-фолклористичка и културно-историјска истраживања. Сакупљени су драгоценји подаци, описаны процеси настајања, успона и постепеног изумирања села. Био је то период разумијевања функционисања и изглед сеоског система. Година 1979. је показала да то што се чинило трајним, што је озидано у камену, премошћено дубом, покривено каналицом, подзидано међом можда и није толико често да га каква помама не би могла донијети. Студије, књиге и пројекти су од седамдесетдевете па наовамо направљени за ревитализацију села дуж приморја, не само паштровског - без обзира на чињеницу да највећи дио тог интелектуално вриједног материјала није преведен у стварни живот, говориле су првенствено о интегралној ревитализацији у којој се функције и грађене структуре преплићу, у којима се концепт заштите види управо кроз концепт коришћења и живљења у једном простору. То су два кључна периода литерарног третмана паштровског села - један који описује и разумијева, други који је

изионарски и предлаже.
Но ово интелектуално бо-
ватство има још једну
функцију, а то је доказива-
ње да смо у средишту нечег
приједног. Број књига које
су написане о неком мјесту
се једноставан индикатор
њихове славе или важно-
ти. Исто као и број слика,

Не само број умјетничких ела, романа или пјеса-на, већ и број књига друге рсте путописа, студија, сеја, дневника, понекад и осадних налаза истражи-ача, и чега још све не, збило говори о вриједно-ти земље или области, гра-а или регије. Па ако ства-и тако стоје - а Бога ми тоје - онда има много сми-ла на претходно наведени списак литературе искори-стимо као аргумент више за врдњу као паштровска се-а - а има и других вријед-их - треба заштитити и блонити, вратити у њих живот и спријечити њихову аљу девастацију. Јер, да ни-те вриједности коју нази-вамо народним неимар-ством зар би се толики пи-ци млатили овим жеженим дуркама, зар би са толико убави тај камен стављали

Владимир МАЦУРА

ДУХОВНО НАСЉЕЊЕ

СЛАВЕ

ПРОСЛАВА ПРАВОСЛАВНОГ БОЖИЋА

24-25. децембра 1999. и 6.-7. јануара 2000. године

- Поводом најрадоснијег хришћанског празника Божића и обиљежавања два миленијума од рођења Богомладенца Исуса Христа, у свим Православним храмовима у свијету служене су Божићне Литургије. Посебно

свешчано било је у Витлејему где је одржана прослава Божића под називом „Свјетлост Витлејема - 2000“.

Свешчаној Литији и Литургији у цркви Светог Рођења Христовог служило је и присуствовало 14 православних патријарха са бројним свештеницима. Пр

исутни су били и представници држава у којима у већини живи православно становништво, велики број поклоника, вјерника и окупљеног народа. Празник су увећивали и хорови из Русије, Палестине и Јордана са више од пет хиљада извођача.

О ПРАЗНИКУ ХРИСТОВОГ РОЂЕЊА

Господ Исус Христос се родио у Витлејему, у Јудеји, недалеко од Јерусалима. Ово Свето Име је објавио Архангел Гаврил ријечима упућеним Дјеви Марији: „И надени ми име Исус“. Име узвишије од сваког имена без кога се ниједан човјек не може спасити. Име Исус значи спаситељ. Када се родио Богочо-

вјек ангели на небесима су пјевали радосну пјесму: „Слава Богу на висини, и на земљи мир, међу људима добра воља.“

Владика и пјесник Његош празник Христовог Рождества исказао је стихом: „Нема дана без очнога вида, нити праве славе без Божића“. Патријарх Павле са архијерејима је у

празничној поруци рекао: „Божић је празник топлине и топлог људског срца“.

Православни хришћани се на дан Божића поздрављају вјечним и непролазним поздравом: „Мир Божи - Христос се роди! Ваистинu се роди“, све до Крстовдана, 5.-18. јануара по новом календару.

О БАДЊАКУ

У витлејемској ноћи на глас анђела Господњег који се јавио пастирима и рекао: „... данас вам се роди Спас, који је Христос Господ. Наћи ћете дијете повијено где лежи у јаслама“, пастири су најсјекли и понијели грane да наложе ватру поред Богодјетета и Богомајке јер, како нас учи Свето писмо - ноћ бјеше веома хладна.

Бадњак је млали храст или цер, симбол вјечног Христове Свјетlosti. Име је добио од ријечи бдение,

изведене, у бденисати, што значи очекивати. Тако се дан уочи божића зове Бадњи дан, а ноћ која слиједи Бадње вече.

Овог дана и ноћи се бденице, то јест не спава се и очекује најсвечанији и најзначајнији догађај у историји рода људског - Рождество Богодјетета Исуса. Овај видљиви симбол који имамо и који се хришћанским обредом уноси у храмове и домаћине, зове се Бадњак.

Одоналагања бадњака и у

све дане Божићних празника у храмовима се пјева Божићни тројар: „Рождество Твоје, Христе Боже наш...“, као и друге црквене и пјесме из народног посвећеног празнику.

Обичаји сјечења, уношења и налагаша бадњака у нашем народу понекад су различити. Тако у неким крајевима, на пример, постоји обичај да се уз бадњак додаје гранична мајлица, дренка и ловорова листа у себи, садрже симболику мир, здравље и побједу.

ПРАВОСЛАВНА НОВА ГОДИНА

1(14) јануара, Православна црква слави три празника: Обрезање Христово, Свети Василије Велики (у народу познат као Васиљев дан), Православна Нова година.

1. Обрезање Господа Исуса Христа. - Осмог дана по рођењу Богомладенца је донесен у храм и обрезан, када му наденуше име Исус. По закону у Израјелу свако новорођено мушко дијете морало је бити обрезано - знак старозаветног савеза са Богом.

Такође, представља свједочанство да је Он истински човјек, не само Бог. Испунивши Закон Господ је најма оставио духовно обрезање - Свету тајну Крштења (пострижење косе у Крштењу).

2. Свети Василије Велики - епископ Кесарије Кападокијске: поборник Православља, моралне чистоте и верске ревности; богослов, стројитељ и стуб цркве Божје - због чега се назива Великим. Поред многобројних дјела написао је и слу-

жбу која се служи десет пута у години, Василијева Литургија. Св. Василије Велики је устројио прво организовану болницу у свијету.

Крстio се у зрејим годинама на ријеци Јордану, а свој земни живот завршио је напунивши 50 година.

Св. Василије Велики је један од Света Три Јерарха. Овај празник слави се у мјесецу фебруару.

3. Православна Нова година. - Јулијанско право-славног календара чврсто се држи: Православна Цр-

ПРАЗНИЦИ У МЈЕСЕЦУ ФЕБРУАРУ

Сретење Господње је велики Господњи празник, а Света Три Јерарха је велики светитељски празник. Оба су заповједни празници и уписаны су у календар црвеним словом. Зову се и непокретни празници јер имају утврђене датуме славља. Покретни празници су сви они који су везани за Вакрс.

Због величине ових празника по канонима (Устав Цркве) врше се свечана богослужба у ове дане. Навечерје почије свечаним Бденјем (негде и свеноћно), а на сам дан празника служи се свечана Литургија. Рјеђе се свечарска (Красна слава), а често су храмовне славе (патрони храмова) односно за-

штитници којима је црква посвећена.

Датуми православних црквених празника у календару уписаны су по старом календару (Јулијанском), а он се рачуна тринест дана уназад за разлику од новог Греко-јеванђељског календара, напр. Боговаље по старом 6. јануару, а по новом 19. јануара.

СВЕТА ТРИ ЈЕРАРХА

У суботу, 30(12) Црква слави празник Света Три Јерарха: Светог Василија Великог, архиепископа кесаријског, писца Свете Литургије и једног од највећих умова хришћанске цркве; Светог Григорија Бо-

гослова, архиепископа цариградског, великог бесједника и богослова; Светог Јована Хризостома, патријарха цариградског, писца Свете Литургије, брањица вјере православне и великог проповједника - назва-

ног Златоусти.

Сваки од ових светитеља има свој празник посебно, али због расправе међу вјерницима који је од њих већи, установљен је у XI вијеку њихов заједнички празник.

СРЕТЕЊЕ ГОСПОДЊЕ

У уторак, 2(15) Православна црка слави празник Сретење Господње- дан када је Богомајка донијела малог Исуса, у 40 дан по Његовом рођењу, у Храм да га сходно закону посвети

Богу. Старац Симеон, назван Богопримац, примивши малог Христа Бога на руке, изговорио је молитву „Сад у миру отпушташ слугу своју, Господе, по речи својој, јер видише очи

моје спасење Твоје...“ („Није Отпушчајши...“). Овим догађајем испунило се Богије обећање Праведном Симеону да неће умријети да не види христа Спасије.

ИЗ ПОМЈЕСНЕ ЦРКВЕ

Будва, 6-7. јануара - Налагање бадњака, симбола вјечнине Христове свјетlosti, испред цркве посвећеној Пресветој Дјеви Марији у Манастиру Подострог, отпочело је прослава 2000. православног Божића. Бадњаке је освештала о. Бенедикт, старјешина Манастира. Бадњаке су дони-

јели представници појединачних братстава и породица из овог краја. Празнику су присуствовали вјерници и бројни грађани из Будве и других градова Црне Горе, Србије и са Косова. Уз молитве, мирис тамјана, гусле и народне епске пјесме протекло је претпразнично вече.

У поноћ је у Манастиру у цркви Успења Пресвете Богородице служено Велико повечерје. Ујутру су православни вјерници на Богијој литургији примили Свето Пritchешће за које су се припремали молитвом и божићним постом.

С.Д.

кава Јерусалимска, Света Гора Атонска, Руска Православна Црква, Грузијска Православна Црква и Српска Православна Црква.

Први на научној основи заснован календар увео је 46. године прије Христа Јулије Цезар и замјенио дотадашњи римски календар. Нови календар назван је јулијански. Календарску реформу, у XVI вијеку, увео је папа Гргур XIII, основану на „научном“ преимућству. Календар је назван греко-јеванђељским.

Грегоријански или нови календар се оријентише према величини тропске или сунчане године, док се јулијански оријентише према величини сидеричке или зијездане године, на Латеранском сабору Коперник је одбио да учествује у припреми реформе календара, започете 1514. године, сматрајући је погрешном.

Рачунање времена, увођењем греко-јеванђељске реформе, остао је неријешени проблем више од четири вијека у погледу литургиј

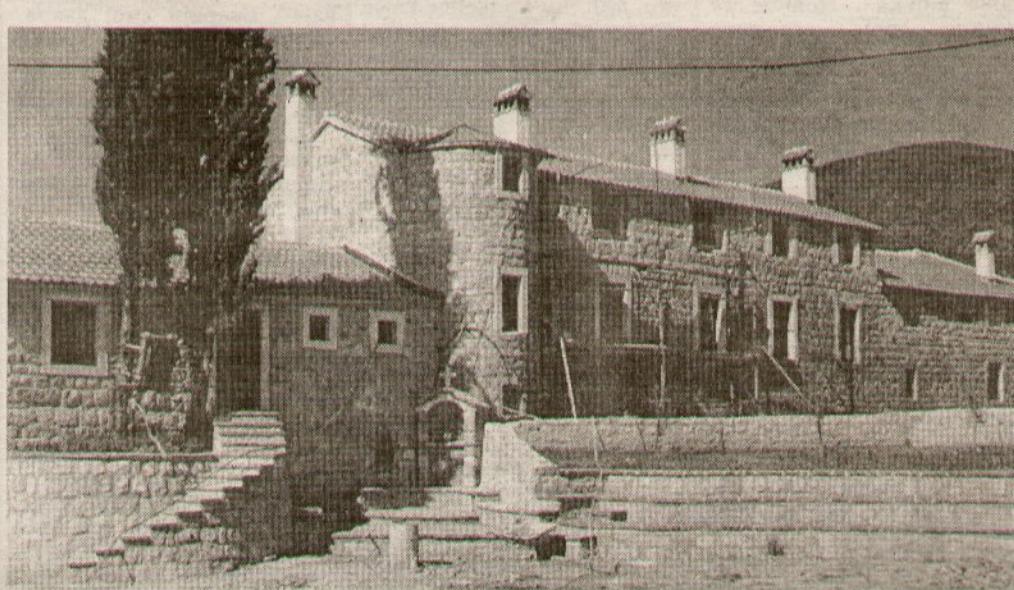
ског живота, у Источној и Западној цркви.

Православна Црква одржава вјековима освјештани јулијански календар који више од 200 година опредељује ритам духовног живота Православних хришћана. Сматра се да је рачунање времена по овом календару забиљежено у генетским структурима човјечанства, и да се налази у хармонији са космичким законима природног времена и биокалендаром.

С. ДРАГОВИЋ

ОБНОВА МАНАСТИРА ПОДОСТРОГ НАПРЕДУЈЕ И ПОРЕД НЕДОСТАТКА СРЕДСТАВА

ПОМАЖУ ДОБРИ ЉУДИ

Мало је мало - одмиче обнова манастира Подострог

• Осликано ће чешарине живојиша у великој цркви Успења Пресвете Богородице и рачуна се да ће живојиш бити завршен до наредног лећа • Уређује се простор око цркве и завршава санација Његошеве терасе • Заједнили Ойшшина и Министарство вјера, а мала помоћ и од предузета и трајана из наше ойшшине

Фасада на којој је комплетна

радионица за иконописце.

Посјетиоци ће одмах при-

мјотресу и због чега је по-

стојала опасност да се сруши.

Изградња се са

заштити споменика културе

и обнове манастира Подострог

и об

АКТУЕЛНОСТИ

МАЛЕ РАЗГЛЕДНИЦЕ ЖИВОТА

МОБИЛНА ЉУБАВ

Када је угледао њу дожи-
вио је, напротив, прави љубавни слом. У свему је, ап-
солутно, била она што је
представљало његов идеал
жене. Трудио се, потом дugo
да га она примијети, да јој
се на било који начин при-
ближи, али се све заврши-
вало безуспјешно.

Онда је, ненадано, случај
учинио да дође до њеног
броя мобилног телефона.

Исте вечери послао је прву
поруку: „Лака ти ноћ, анђе-
ле“. Није одговорила. Сље-
дехе вечери пожелио је да
јој „јастук снова љубављу
буде изведен“, на шта је
кратко захвалила. Али, на-
кон тога, поруку су почеле

да иду са једне на другу
страницу све учествалије. Све
већом броном. „Осмијех да
ти вечно буде на уснама, а
моје усне на том осмјеху“, укуцао је и добијао одго-
воре. Све жешће, све ватре-

није. Љубав је, очигледно,
буктала. А њих двоје живе-
ли као у трансу, са мобил-
ним телефонима крај јастука,
са њима стлано у руци. У
ишчекивању. Онда је, са-
свим извесно, постало јасно
да је крајње вријеме да се
поруке и реализују. Зато се
није изненадила када је на
екрану телефона прочитала:

„Чекам те у 20 сати у „Пла-
вој лагуни“. Коначно.“

Велико спремање на обије
страни. Бријање испод ко-
же, депилација, ново одије-
ло, гомила каљина из орма-
ра пред огледалом...

И нашли су се „Дивно из-
гледаш“, рекао јој је. Она је
блистала.

Сјели су „Мобилни, хва-
ла ти“, помислио је у себи.
И онда, уместо буџице ријечи
које су дуго тињале у ње-
му, она су пресахле. Поку-
шавао је да се сјети било
каквог комплиманта, тек да

разбије штутњу. Али, уза-
луд. Прелиставао је у глави
поруке које јој је слас теле-
фоном, да неку, пригодну,
макар понови, али ниједна није
била примјерена трену. Тишина је већ разазрала
простор. Слично се дешава-
ло и са њом. Једноставно,
ријечи су недостајале. Нису
знати шта да кажу једно
другом, а толико су ишче-
кивали тај сусрет. Мукла
тишина је већ постала
усиљена, непријатна. Сједе-
ли су дуго, тако, без ријечи,
све док она устаде уз изви-
њење да јој је изненада испа-
ла нека обавеза. И оде.

Он се дохвати мобилног те-
лефона да је заустави, нави-
рале су ријечи које би уку-
цао, исписао на телефон, а
које су му мало прије недоч-
тајале. Али је са друге
страни пријатан женски
глас стално понављао: „Ко-
ричиник није доступан...“

Сања је једна од оних
које школују Соњу. Соња
ту троши новац. Соња га
трупају. За живот и за
школу. Соња је смисао
пронашла у трошењу. Со-
ња узрађивању.

Истих су година. Чак,
када се мало боље загле-
дају и личе једна на другу.

Сања мирише на скупи
парфем, Соња на јефтини
детерент. Соњи је лице
блиједо од дебелог слоја
шминке. Соњи од недос-
татка светlosti.

Сања има светlosti у очи-
ма, Соња је нема. Соњи је
све досадно, Соњи је све
узбудљиво. Соња мисли
да све већ зна. Соња жели
да све дозна. Соња мисли
да је све већ окусила и
проживјела. Соња мисли
да ће окусити и прожи-
вјети. Соња има наду. Со-
ња је нема. Соња сања.
Сања не сања.

На католички Божић. За
новине мало послујем, нема
се некако, што. О снјегу и
мразу што га и на мору
има (зима је показала зубе
прије календара) није баш
умјесно, за дочек двије-
јадите свуда се спремају,
поскупљања разна више
нису вијест... Но, опет сам
око новина: покушавам да
одгонетим колико је стар
мој занат. Неки сматрају
Хомера једним од првих
дописника, за данашње Гр-
ке је Апостол Павле, један
од пионира новинарства”,
Александар Велики је био
издавач новина: за вријеме
ратних похода његове „Ба-
силике” писане на папиру-
су, доносиле су извјештаје
о војној ситуацији и вијести
из умјетnosti. Опет, древ-
на легенда Викинга каже
да су први посленици седме
силе били гаврани бога
Одина који су свом госпо-
дару јављали вијести из
овоземаљског живота.

Ипак енциклопедија струке
наше за најранији произ-
вод журнализма признаје
дневни билтен из античког
Рима, који је 59. година
прије Христа почeo редов-
но да биљжи „важне дру-
штвене и политичке дога-
ђаје“. Старији смо, дакле,
од хиришћанства које слави
домиленијумски рођендан.
А новинари - они славе
сваки дан.

Дакле, напротив, почео
да живи за то вjenčanje.
Градски одје великодушно
су одријешили кесе да се
не обрукају, па је све поч-
чело да поприма заиста
фасцинантно обличje.

Шнајдери су били затрапи-
ни поруџбинама, а бутици
високе моде невјероват-
ном брзином се празнили.
Шминка и тоалета, ципеле
и све оно што иде у вjen-
čanje вијека... Новине су
пуниле своје странице
њиховим измишљеним
биографијама слутећи
њихову романсу, видови-
ти су предвијали сретан
живот и пуно дјече, бруја-
ли су телевизија, радио,
штампа... Прорадили и

друго затворени локали.
Све је, у ствари, оживјело
и живјело за тај спектакуларни
догађaj.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

А град је заиста лијепо
изгледао тих дана. И, мада је
пуно робе враћено у бу-
тике, људи су били одје-
ни љепши и свечаније него
обично. Осјетила се само
рестрикција у кухињама
и нешто општег дубоког
разочарења. И група људи
без посла као траг vjenča-
ja viјeka.

Рајко РОСИЋ

Двадесетрећега децембра. Фаустино Салазар, Филипинац, бичован је петнаест пута и у једном од затвора Саудијске Арабије тимноваће четири мјесеца. У исламскураљвину, која строго забрањује алкохол, унио је двије чоколаде с ликером!

Смијех ме спопада рано
изјутра док гријем руке на
шољици кафе у „Бамбусу“:

око мене гужва као да је
љето, шанк је заузет, а се
кафана отворила, тура туру
смјењује, теку вотка, виски,
лозовача... Ближи се нова у
коју ћемо мамуриј. Колико
би бичава требало, о затвори-
ма да и не пријам, да и код нас
важе саудијски за-
кони?

И као трезвењак ју-
трошњи, и љубитељ капљи-
це у дужем периоду закљу-
чујем да је добро што се
владамо по нашим, вин-
ским и другим веселим за-
конима.

На католички Божић. За
новине мало послујем, нема
се некако, што. О снјегу и
мразу што га и на мору
има (зима је показала зубе
прије календара) није баш
умјесно, за дочек двије-
јадите свуда се спремају,
поскупљања разна више
нису вијест... Но, опет сам
око новина: покушавам да
одгонетим колико је стар
мој занат. Неки сматрају
Хомера једним од првих
дописника, за данашње Гр-
ке је Апостол Павле, један
од пионира новинарства”,
Александар Велики је био
издавач новина: за вријеме
ратних похода његове „Ба-
силике” писане на папиру-
су, доносиле су извјештаје
о војној ситуацији и вијести
из умјетnosti. Опет, древ-
на легенда Викинга каже
да су први посленици седме
силе били гаврани бога
Одина који су свом госпо-
дару јављали вијести из
овоземаљског живота.

Ипак енциклопедија струке
наше за најранији произ-
вод журнализма признаје
дневни билтен из античког
Рима, који је 59. година
прије Христа почeo редов-
но да биљжи „важне дру-
штвене и политичке дога-
ђаје“. Старији смо, дакле,
од хиришћанства које слави
домиленијумски рођендан.
А новинари - они славе
сваки дан.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надувавања
приче и давања лажних
информација о његовом
vjenčanju.

Дакле, напротив, почео
да живи за то vjenčanje.
Град прије заказане свадбе
сви главни уредници
свих гласила суспендова-
ни су због надував

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ИЗМЕЂУ РЕДОВА (1)

Пише: Ерих Кош

Кад неко каже да је без мало педесет година био прогођен - а то данас казују многи писци - онда он и нехотично одаје признање режиму. Јер или се он оним што је писао није одвише замерао власти или та власт није била много строга док се њен терор могао издржати педесет година.

„Писати снажну сатиру, напасти човека тако да осети тај напад до те мере да готово призна његову оправданост, за то је потребно имати извесну интелектуалну великородност која увиђа противникове заслуге, као и његове мане... Немогућно је победити га, а не бити потпуно свестан његове снаге, па је тако немогућно истечати човека немајући уисти мах и потпун увид у његове врлине“.

Г.К. Честертон

„Човек се љути на клевету јер је лажна; на сатиру јер је истинита“

Г.К. Честертон

„Многе ствари на свету обликују књижевност, наш однос према стварности обликују књижевност, чак и тамо где изгледа да се ради о нечем другом“. То су речи Чеслава Милоша из једног обимног интервјуа, објављеног у облику књиге („Разговори с Чеславом Милошем“, Александар Фјут).

Занимљиво је да Чеслав Милош ову своју тврђњу иже умео да поткрепи ниједним другим примером сем бizarним догађајем вештача у Салему у XVII веку у Америци, као последице књиге неког непознатог и суманутог писца Котона Метера. Ништа ни о нашем егоизму и алтеризму, о патриотизму и национализму, о односу према друштву, према љубави, родитељима и женама - темама о којима су писане безбройне књиге као и о понашању људи у свакодневном животу. Уосталом, ни Иво Андрић, кад је говорио о утицају литературе на живот иже умео да наведе ништа друго до ироничан, подсмешљив случаја са осмртницом Браниславом Нушићу који је објавила у новинама његова породица.

Лакше ми је да призnam пораз но да се саглашавам са победником и мењам веру. И да „плачам над водама Вавилонским“ и да наздрављам победи.

Читам код Симон де Бошар, а и код других аутара, да је Сартро дуго боловао од Едиповог комплекса, будући да је рано остао без оца, а мајка му се предала. Затим, код Дедијера, да је патио због свог малог раста и да је то подстицало његове амбиције да постане велики човек.

Очигледно, патимо од разних комплекса. Најгори и најопаснији је комплекс наше настојање да себе и друге уверимо да смо поштени, честити људи, будући да нас живот свакога дана, готово сакога часа, у контакту и судару са другима људима ставља на испит, уприличујући нам неки „cas de conscience“. Тражећи да испитујемо се и своју свест, не само

због оног што чинимо, већ и због оног што не чинимо.

„Велики властодрши до-
лазе и одлазе, али мучени-
ци живе вечно“ вели Влади-
мир Дедијер, износећи то
у својој књизи о Баласу,
као неку утеху. У ствари
он их тако осуђује на вечно-
ти патњу као да су грешни-
ци који горе у Дантеовом
„Паклу“. Каква им је онда
то накнада и задовољење?

Има поприлично писаца који се жале како су педесет година проживели под окрутним терором владајућег режима. Не кажем да им је било лепо ни лако, а поготово кад се узме колико је дуго трајало. Што се мене тиче ни ја их нисам прошао без тешкоћа и не-
прилике, али, само кад би било могућно, признајем да бих пристао да следећих педесет година проживим и под тежим условима. А уверен сам да би и они пристали само кад би им могло бити.

Дедијер наводи да му је Андрић, у време Баласове афере, саветовао да се чува и шанују му да „ничија свећа не гори вечно“. Историчар В.Д. није баш увек потпуно поуздан све-
док. А, уосталом, ни ова народна изрека није сигурана утеша. Јер, не зна се чија ће свећа прва изгорети.

Говори се код нас како Западу, Немачкој пре свега, смета српски борбеност, па отуда проистичу све наше невоље и неприлике са њима. У ствари, знају они добро да ово у Србији није више борбеност, као и то да су се западне сile већ успешно обрачунале са источним „реал-социјализмом“ и његовом идеологијом. Оно што Немце сад смета и против чега ће се борити све док нас не ступају у прах и пепео, то су православље и српски национализам. Србија, у ствари, па ма и мала, сведена на границе београдског пашалука. Православље смета експанзионизму папе Вој-

тиле, а Немачкој смета и сећање на Први и Други рат, на Колубарску битку и Сутјеску, јер док се не освете да те поразе не могу успјешно изградити идеју новог немачког империјализма.

Чеслав Милош каже у својим сећањима да је за време немачке окупације у Паризу вредно читao Балзака. „Тада су сви масовно читали Балзака, не знам зашто се Балзак тако добро држао, није уопште старио и ако је била окупација“.

Вероватно зато што је окупација оголила прилике и разгрнula са Париза све романтичне велове, а Балзак је, без илузија, показвао голи живот.

„Уосталом, према мојим приватним информацијама, сви они пишу мемоаре, како је било и да се спровадју. Захвално по-
томство имаће шта да чита“. Ово, не без заједљивости, бележи Милош Црњански у својим ЕМБАХАДАМА говорећи о југословенској влади у избеглиштву, а незахвално потомство више и не памти ко је у њој био.

„Све то, сад, није више важно“.

Милош Црњански

Валерије, кажу, поредио прозу са ходом, а поезију са плесом. Остајући код овог његовог поређења, шта би у прози био марш или трк, а у поезији вальс, мазурка или „lambet vok“?

Октавио Паз, прошлогодишњи добитник Нобелове награде, пита се како у овим модерним временима невезаног стиха разликовати песму од прозе. Каже: „Ево како-по ритму!“

„Ритам се спонтано појављује у сваком говорном облику, али се само у песми потпуно манифестије. Без ритма нема песме, а само њим нема прозе. Ритам је услов песме, док за прозу није најбитнији.“

КРУГ, ОБАЛОМ

СЈАЈ И ТАМА
ЈЕДНЕ ПЈЕСМЕ

Пише: Мило КРАЉ

У подсећању на дане књижевног почетништва не могу заборићи један конкурс и једну пјесму. Читалац ће у овом напису видијети зашто.

Тих година, у општој тежњи да се све омасови, ни књижевни живот није био изузетак. Инсистирало се посебно на стварању и постоења „књижевног подмлатка“. Када је оцијењено - а било је то 1949. године - да у школама, књижевним клубовима при њима, па и на страницама омладинске штампе има „поприлично“ оних који би, уз „небесичну помоћ друштва“, а посебно старијих књижевника (којих је, узгряде речено, у Црној Гори тада било пет или шест) расписан је и на сва звона разглашен конкурс за младе писце, за њихове најбоље радове (пјесме, приче, есеје). Конкурс је расписао највише омладинско руководство Републике, а у жирију су били и неки најугледнији писци оног времена.

Пожелим, наравно, да испробам срећу на конкурсу. Био сам тада ученик „Средње пољoprивредне школе у Бару, имао не-
пуних шеснаест година и дотле нигде, сем у неким дјечјим новинама, нијесам био ништа објавио. А да сам слао редакцијама, и то многима - јесам. Често и упорно, но узалудно.

Због тога с посебном пажњом и „критичношћу“ разгледам своје свеске пуне стихова, одабирајам, ако се не варам седам или осам са које ми се чини да су понајбоље и припремам се да их што читкије и уредније препиши (о писаћој машини, све и да сам знао да куцам, тада се не није могло ни сањати). Али, да не бих преписивао на страницама истргнутим из ружних и згужваних свесака, узмем кришом два „фоја“ лијепог папира из бабине шкриље где их је она љубоморно чувала за неке „посебне прилике“. И почнем да преписувам пјесме оним редом како сам их по свом виђењу њихове вриједности, поређао. Када преписах и посљедњу одабрану пјесму, показа се да је остало место за још једну, краћу. Тражим толику пјесму, али ми се ниједна таква не свиђа. Ипак, узимам једну од неких „посебне прилике“. И почнем да преписувам пјесму која је дојшла до мијења са „ми“, „моје“ са „наше“, у једном стиху моје лично осјећање замијењено општим. Пјесма је изостављена, понека дodata, неки стихови помијерени, „ја“ замијењено са „ми“, „моје“ са „наше“, овим наградом за поезију!

За неки дан појави се, такође у „Побједу“, и пјесма (некако истодобно је штампа и „Стварање“). Видим: нечија рука се умијешала у текст. Понека ријеч је изостављена, понека дodata, неки стихови помијерени, „ја“ замијењено са „ми“, „моје“ са „наше“, у једном стиху моје лично осјећање замијењено општим. Пјесма је изостављена, понека дodata, неки стихови помијерени, „ја“ замијењено са „ми“, „моје“ са „наше“, овим наградом за поезију!

Издавајући пјесму, читалац би, можда, помислио како је овога посебног сопреализма, али се некоме учинило да није доволно, па је интервенисао. Час ми се пјесма чини гором од оне верзије коју сам послao, час бољом. Прекоријевам себе: па они у Жирију (познати књижевници) то, вадља, боље знају од тебе пјесму настала.

Читалац би, можда, помислио како је у овом вријеме

неком цетињском тргу. Јасам, вели он пред свима, био против тога да твоја пјесма добије прву награду. Али Јанко (Боновић) као Јанко - запео, па не би друге...

Братих се из Цетиња и радостан и тужан, истовремено. Али оно што услиједи потом разби моје сумње и Мирково мишљење потисну у заборав: почеће да ми траже нове пјесме, да ме зову на нека републичка и савезна сјетствовања младих писаца, да моје стихове унесе у изборе и зборнике, а она пјесма се, недugo потом, нађе и у читанци!

... Таман се бијах ужио у „славу“ и, добром дијелом захваљујући и томе, завршио школу, кад на нашој књижевној сцени - „пуче“. Објави се рат социјалистичком реализму у књижевности, а у Црној Гори први на удару најосмосе се ми награђивани и објављивани „полетари“. Наша питања зашто нам сада рјеђе објављују и никад не траже пјесме пратила је обично ћутња или понека шкрtaрије из које се могло наслитити: лоше су вас учили, сад треба учити другу школу.

Срећом, имали смо мало година и за собом само почетничке радове (добронамјерно пренаглашаване од наших учитеља) па се лакше излазило из једне школе, а улазило у другу. Ипак, неко вријеме осјећао сам се као брај које у књижевност ушао на велика врата, а изашао - кроз прозор. Пјесници мје генерације (наравно, они из исте „школе“) различито су реаговали: неки су се брзо престројили према новим трендовима, неки тврдоглаво, дуже не-
го што је требало, оставали на старом, једни су мијењали жанрове, а други зајутали, неки заувијек. Ја сам на ситуацију у којој сам се, бар за мене неочекивано, нашао - а изашао - на књижевност ушао на велика врата, а изашао - кроз прозор. Пјесници мје генерације (наравно, они из исте „школе“) различито су реаговали: неки су се брзо престројили према новим трендовима, неки тврдоглаво, дуже не-
го што је требало, оставали на старом, једни су мијењали жанрове, а други зајутали, неки заувијек. Ја сам на ситуацију у којој сам се, бар за мене неочекивано, нашао - а изашао - на књижевност ушао на велика врата, а изашао - кроз прозор. Пјесници мје генерације (наравно, они из исте „школе“) различито су реаговали: неки су се брзо престројили према новим трендовима, неки тврдоглаво, дуже не-
го што је требало, оставали на старом, једни су мијењали жанрове, а други зајутали, неки заувијек. Ја сам на ситуацију у којој сам се, бар за мене неочекивано, нашао - а изашао - на књижевност ушао на велика врата, а изашао - кроз прозор. Пјесници мје генерације (наравно, они из исте „школе“) различито су реаговали: неки су се брзо престројили према новим трендовима, неки тврдоглаво, дуже не-
го што је требало, оставали на старом, једни су мијењали жанрове, а други зајутали, неки заувијек. Ја сам на ситуацију у којој сам се, бар за мене неочекивано, нашао - а изашао - на књижевност ушао на велика врата, а изашао - кроз прозор. Пјесници мје генерације (наравно, они из исте „школе“) различито су реаговали: неки су се брзо престројили према новим трендовима, неки тврдоглаво, дуже не-
го што је требало, оставали на старом, једни су мијењали жанрове, а други зајутали, неки заувијек. Ја сам на ситуацију у којој сам се, бар за мене неочекивано, нашао - а изашао - на књижевност ушао на велика врата, а изашао - кроз прозор. Пјесници мје генерације (наравно, они из исте „школе“) различито су реаговали: неки су се брзо престројили према новим трендовима, неки тврдоглаво, дуже не-

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ПОГЛЕДИ

Има у „Примјерима чојства и јунаштва“ Марка Миљанова једна мудра и поучна прича. „Милован Јаничин из Брскута, рекаје: Ја сам, тако ми душе, свакога чојка мого на мједан добит! Питали су га: Како, стрико Милована? Милован: Ласно, душе ми! Он се наједи па ме псује, скачући и дрктећи од иједа! Ја не говорим ништа. Кад сутра дан, он ка квасан, стиди се и каје од својих ријечи! Ето, ја добио, а он изгубио!“

Могао би академски псоловач проф. др Јелушић да извуче поуку из ове приче. У пољедњем броју „Приморских новина“ он, заиста, псује колико највиše може, бjesomučno скаче, чагрља, шкрипти зубима, копрца се, млатара рукама и ногама и у малограђанској обезглажђености изговора којекве ружне ријечи. Све то чини у скоројевијкој суети и интелектуалном бунилу. Једноставно, тим празним и примитивним ријечима проф. др Јелушић је показао своју интелектуалност и културу, своје академско звање. Духовност и полемичку духовитост замислио је скаредним, бестидним и простачким ријечима. Ваљда ће се једног дана - када му се глава охлади, постидjeti свега тога. Да нема то др испред свога имена помислио бих да је аутодидакт. Његове реченице кључују од пакости и зла, од осветољубља и таштине провинцијског мастиљара. Сачувай ме, Боже, Јелушићевог интелектуалног једномља, његовог псевдоумовања и малограђанско-псовачког глиба. Ово је егземпляр интелектуалаца који је због свог минорног тумачења књижевности пао на ниске грane.

Но, када је ријеч о научи о књижевности, Јелушић је потпуно аутистичан - ништа не допира до њега. Изгледа, проблеми

ПОРТРЕТ ЈЕДНОГ АКАДЕМСКОГ ПСОВАЧА

које је имао са сједокосим професором и академиком (о томе Јелушић пише у свом првом тексту „Значење и дескрипција“) простицали су из његове књижевнонаучне аутистичности. Можете замислити тог универзитетског професора књижевности који каже да је иманентно тумачење књижевног дјела „најчешће банаљна парофраза текста који се тумачи“ - ето, то је Јелушићев научни и професорски аутизам, то је недопустиво насиље над књижевношћу. Мислите ли то, Јелушићу, заиста, озбиљно? Ако мислите онда сте Ви, драги професоре, штеточина у науци о књижевности, оштетили сте многе генерације студената којима сте предавали или им још предајете. Схватам: професор Јелишић је постао комични јунак властитих размишљања о књижевности. Он се одриче књижевног дјела као естетског предмета, као уметничке форме, као особене структуре значења - и то све за рачун некаквих духовно-историјских веза и асоцијација. Он гледа на књижевност у дијалектикој повезаности с цјелокупним развојем друштва, у укупној друштвеној свјести, унутар тоталитета историјског и духовног развитка. А то није ништа друго до марксистичко заснивање науке о књижевности. Дакле, проф. др Синиша Јелушић је марксистички оријентисан тумач књижевности - ортодоксни марксиста. Његов марксистички метод тумачења књижевности има коријене у позитивизму и Дильтајевом духовно-историјском методу. Без обзира на то могао би да запамти бар једну Колриџову мисао: „Апсурдно је судити о дјелима неког пјесника...“

на основу дјела других пјесника и других времена и прилика, на основу било чега што није примјереност властитој најмени и бићу“. Према томе, манире се, Јелушићу, Вашег марксистичког духовно-историјског метода, иманентна методологија

лушићу (извињавам се што прескочих ово др) се првијају којекакви дејнуцијанти и списатељска мизансцена - доушница, потказивачи, достољачи, оптужитељи, агенти, можда и атентатори - и ко зна шта му се све првија док је у душевној трозни

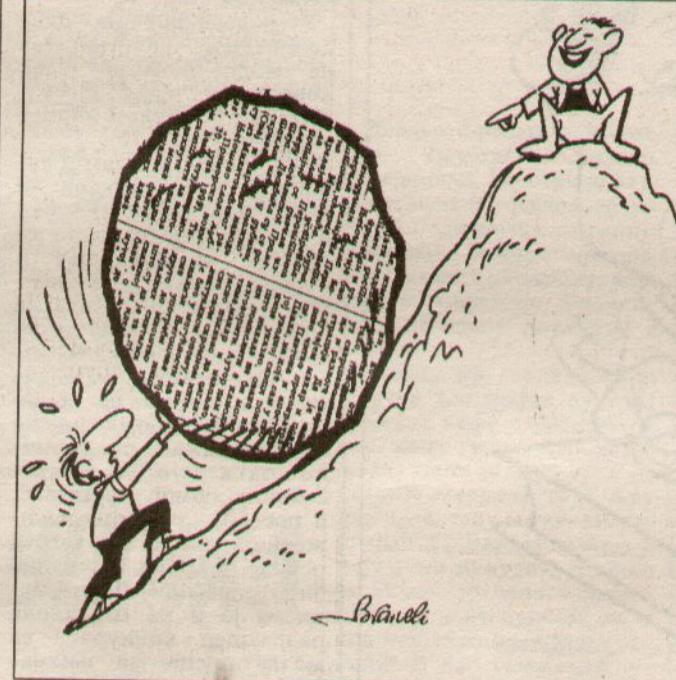
дологији проучавања књижевног дјела. Све је то овај вјажни стручњак забишао, презиро, а понажише, вјерујем - он то никада није научио. Зато се толико бјесомично и безуспјешно мучи тумачењи књижевна дјела. Али, не замјерам му што не зна, но што се научити не да.

А сада погледајте каквом лексикон оперише наш доктор - какав је његов апимis injurandi: коза, вук, јарић, лија, мекетаље, мекеће. Каква ли је то наука? (О, Сула Радов, прозбори неку на ово! Памет пошла у зановијет. Погану чојеку нико није прав. Куши кокот, довијека пили. Неуки волови ломе рало. Не наврћи драчу на јабуку). Ту му само недостају размишљања о метафизицији творевини зоолошког врта. Он свуда види метафизику - непоправљиви је метафизикоман! У превеликој мржњи према мени и у одсуству осјећања пристојности наш доктор каже да ја мекећем (докторска култура!). „Људи који мрзе, то су најприје групац, а затим кукавице, али никад хероји“ (Јован Дучић).

Јелушић је једини човјек на свијету који за оно што знам мисли да не знам, него измишљам и што знам и што не знам. А он и то што зна не умије јасно да исприча. Када наједем шта значи ваљано тумачење књижевног дјела, С. Ј. мисли да сам ја то измислио, па по некој диглетантској логици одмак контрира. Када употребим ријеч „цјеломудрен“, С. Ј. помисли да сам ја ту ријеч измислио и да не знам њено значење, а није схватио да сам је иронично употребио (иначе, С. Ј. је глув на иронију). Када кажем да је међу сократовцима било сензуалистичких схватања, С. Ј. такође ми-

сли да сам то измислио. Упућујем га на познату књигу Милоша Ђурића „Историја хеленске књижевности“. Када говорим о agape/agapi схватањима, онда то нисам измислио и то није произвољност моје маште. Ко год има имало класичног образовања зна шта је то. Рекао сам да православна црква и даље окреће главу од велике пјесме, што је тачно, а С. Ј. кривотворећи ми приписује израз „језуитски оријентисана православна црква“. И необразован људи знају да су језуити неспојиви с православном црквом. Поставио сам Вам озбиљно питање о сну Вука Мандушића са гледишта Ваше теорије о сексуалним фантазмима. Нисте одговорили, али сте зато погрешно закључили. С. Јелушић, иначе, има једну менталну деформацију - не умије логички да закључује. Нећу да кажем да Ви ништа не знајете, далеко од тога, али је Ваше знање догматско, механичко-репродуктивно - веома је низак ниво стваралачке примјене Ваших знања. Искрено говорећи, Вами би био потребан добар духовни ментор који ће Вас полако ослободијаја Вас самих, Ваше менталне конституције, јер Вас она доста спутава. Знаје је у Ваши нагомилано, али је безнадежно. Примјеђујем, Ви сте због тога гњевни на самог себе. Да бисте постали добар мислилац, морате се ослободити гњева. Будите сјујетни у мјери која Вам омогућава стваралачки подстцај, преко тога сујет постаје морални баласт. Волио бих да имам девизни рачун у Будви као и Ви и да пијем добро медитранско црно вино као и Ви. Бар се у томе слажемо.

Вук МИЛАТОВИЋ

тумачења даје Вам ваљање резултате.

Мастиљари попут Јелушића морају да схвате да је књижевно дјело, чије све, умјетност, па онда све остало. Он није оспорио ниједу моју тезу, оптужбу или замјерку везану за статус науке о књижевности. Зна овај доктор књижевности да груне роговома о зидове полемичке арене, па пошто сквати да га је тореадор надмудрио почиње очајнички да псује и неразумно да вриши.

Што је најгоре (то је индикативно за његово душевно здравље), проф. Је-

ци. Јелушићу, Ви сте толико беззначајни за нашу духовну и културну баштину да на Вас нико и не обраћавате да се кује зајвера противу Вас, то је плод Ваше болесне маште и потајне жеље да скренете пажњу јавности на себе!

Јелушићева схватања књижевности су декадентна, архаична и опскурна. Он је заиста у теоријском развоју негде око Плеханова, расног марксистичког теоретичара, а послије тога, доктор би морао да зна, догодила се права револуција у мето-

појединачног опуса било у контексту националне књижевности.

Аналитичку шифру у нашој и тек завршеној монографији *Самописи и казалице Стевана Митрова Љубише* представља књижевноисторијска одредница „Фолклорни реализам“, која је неопходна у периодизацији књижевности. Након више деценија колебања, књижевни историчари су Љубишиној дјело сврстали у реализам (Велибор Глигорић, Јован Деретић и Душан Иванић, између осталих), мада све дилеме још увијек нијесу ни теоријски ни практично разријешене. Управо наведене одреднице - *Фолклор и реализам* - садрже енормно велики број апдиктичких нерјешивих проблема и апорија, па што више пута и у различитим приликама указују двојица аутора узорно изведенih анализа: Божидар Пејовић у књижевноисторијској монографији *Књижевно дјело Стевана Митрова Љубише* (1977) и Ново Вуковић у поетолошкој монографији *Приповиједање као опсесија* (Студија о Љубишином дјелу *Причања Вука Дојчевића*, 1980). Ова два дјела, између осталих, послужила су нам као мост преко кога смо се отиснули у даља истраживања мање или више ненаправљених феномена и ноумена два Љубишина дјела - *Приповијести црногорске и приморске* (1875) и *Причања Вука Дојчевића* (1877-1879).

Логос Љубишине сложиво структуриране прозе неминовно захтијева проширење на нова тематска поља или „поља духа“, од најширеје концентричног круга (разматрања односа двију цивилизација - Истока и Запада у прouчавању мита и митологије у медитранском и балканском ареалу), преко уж одређеног круга (разматрања односа патријархалног/наративног и грађанског/скриптивног модела културе у Приморју и Црној Гори), па до најужег круга (књижевне експертize посвећене микроструктурним елементима, као што су коментари, фразеологизми, акценти или паузе, на примјер). Како се ради о веома великим броју културолошких, књижевнонаучних и лингвистичких проблема и апорија, који неминовно захтијевају интердисциплинарна истраживања, аутор поетолошки засноване монографије је унапријед био свјестан да се Љубишино дјело не може свеобухватно анализовати, без обзира на обухватност априорне концепције, те је одлучио

да ријеши само невелики број проблема, махом у оквиру три уже литературушке дисциплине - *поетологије, наратологије и генологије*, настојећи да очува конзистентност мишљења и судова и да читаоца упозна са низовима чињеница и сазнања до којих је анализом дошао.

У сфери *поетологије* посебну пажњу посветио је Љубишиној психологии и филозофији стварања, с обзиром на то да одређен број аналитичара, који су се сериозно бавили његовим дјелом, неоправдано тврдио да се ради о сакупљачу народних умотворина, о писцу који представља завршетак фолклорно интониране традиције и писцу самоукоју, који у књижевном стварању види оазу од егзистенцијалних, политичких, социјалних, породичних и личних недаћа. Насупрот таквим мишљењима, ми сматрамо да се ради о изузетно даровитом писцу, ствараоцу који отвара нове путеве књижевног развоја, писцу изразите стваралачке самосвијести, који вјерије у мисију књижевне умјетности као депо националне енергије. На таква пишчева опрдељења указује без посредника „етички енергизам“ и „вербални енергизам“. То смо показали анализом односа фолклорне и умјетничке имагинације (у првом одјељку књиге), дефинисањем односа књижевне и некњижевне форме (у четвртом одјељку) и пишчевим усвајањем великог броја премиса теорије реализма (у петом одјељку). Тиме смо показали сагласност пишчеве животне и стваралачке визије.

У сфери *наратологије* доказали смо, анализујући технику приповиједања и примијење стваралачке просвеђење, да се аутентичност Љубишиног дјела не заснива толико на избору историјске тематике и мотивике, махом посвећене ре-инкарнацији историјске прошlosti као могућности примјење критичке објекције на садашњост, колико на инвентивној елаборацији одабраних тема и мотива. Пониковши у моделу наративне културе, писац је стекао, а потом његовоа и развијао сопствену језичку фантазију, која му је омогућила да својим савременицима и наслеђеницима понуди оригиналан производни модел, име је у вељијој мјери иновирао постојеће парадигме (видјети други одјељак). Репрезентативним прозама Љубиши је показао да посједује „стваралачки енергизам“, видан у начину на који је надограђивао фолклорне облике и

МОГУЋНОСТ МОНОГРАФСКОГ ПРОУЧАВАЊА

За разлику од других књижевних стваралача, чијим посветили посебне монографије тојом пољу, четири деценије аналитичког рада (Петра II Петровића Његоша, Николе I Петровића Његоша, Марка Миљанова Поповића, Ристе Ратковића, Михаила Лалића и Душана Костића), књижевно дјело Стевана Митрова Љубише у највећој мјери опире се свакој врсти класификација и дефиниција, покazujuћи много ограниченошти науке о књижевности у целини, њених појединачних дисциплина (особито поетологије), као и неких, њој сродних дисциплина, уз чију помоћ би се лакше дала исцрпље врчњења и значења овог дјела. Тешко је рјешавање постојећих проблема и апорија наглашавали су сви досадашњи прouчаваoci, правдајући их аутентичношћу Љубишиног стваралачког поступка, структурном слојевитошћу и новом употребом језика.

С тога је потребно још у интенционалној фази поставити невелик број циљева, махом супстанцијалне теорије, који омогућавају макар и релативно ново освјетљење Љубишиног дјела. Осим развоја науке о књижевности и науке о језику, за сваку врсту поетолошких истраживања пресудан је избор предмета, овладавање неолидном сумом знања и бављење оним феноменима књижевног дјела која улазе у примарну сферу аналитичаревог истраживања. Однос стваралачког и аналитичког духа се не мијења. Мијењају се само примијењене методе истраживања, а оне директно доприносе „критеријумима ефикасности“ и „логосу повећаног учinka“, уколико је дошло до коресподенције двају духова. При томе свака врста монографског истраживања захтијева неминован дјелом са претходницима, што у Љубишином случају значи прouчавање пуних дванаест прouклих деценија теор

НОВЕ КЊИГЕ

ТУЂЕ СУДБИНЕ

Саво Грејовић: „Године ћорег јуша”, Покрет, Подгорица, 1999. године

Ријетко имамо прилику да читамо књиге дугогодишњих новинара, књиге за које се може казати да су састављане накнадно, дакле, не дописиване већ баш састављане као на цједилу од оног материјала, од текстова који су по прошени аутора издржали вријеме, сачували свјежину, занимљивост, па и одређену актуелност данас као и јуче. У нас је помало већ увијежено једно прилично овјештalo мишљење како су писци само они који пишу пјесме, драме или романе у класичном смислу њихових поимања, при чemu се заборавља како је врашаки тешко креативно новинарско стваралаштво и колико се лијепе књижевности и правог изворног књижевног материјала расуло по страницама дневних листова, који ако му се неко не приповрати са љубављу и критички бива заборављен за сва времена, без обзира на то што мислимо да оно што се запише и обзани остаје за сва времена.

Баш зато и књига ГОДИНЕ ПОРЕД ПУТА Саве Грејовића у том смислу је и значајна и зато ми се чини да одмах ваља казати како ова књига и у овом времену, када се мањевише свако о свом јаду забавио, кад се у већини пишу књиге о себи, о личном односу према људима, стварима и свијету, како је ова књига, књига о другима, књига о туђим судбинама и истинама, књига која није писана са великим амбицијама, али јесте са жељом, како је то вјероватно скромно мислио непревазиђени ИВО АНДРИЋ, да се остави неки знак поред пута иако су ти знакови поред пута већ одавно постављени само што их ми

често не примјећујемо нији их ваљао увијек умијетно проматати. По својим носећим елементима књига ГОДИНЕ ПОРЕД ПУТА види се да је писана из два плана који се своде у јединствену цјелину сваке појединачне приче, јер се овде заиста ради о причама, без обзира на то што би их и сам аутор вјероватно прије назвао репортажама. Један план је, можда би се могло казати и први - унутрашњи план приповједања, то је она прича из објекта који се претвара у субјекат, а други план је оно креативно Грејовићево дописивање или боље рећи описивање, где он осим функционалне лирочности исказује и озбиљну приповједну вјештину да сваку своју причу заснива на озбиљној драматуршкој основи, без обзира на то да ли се ради о дужој или краћој прозној форми.

Они који живе од књиге на овај или онај начин и они који живе са невољом писања знају да постоје књиге које се планирају написати и никада се не напишу, али притом постоје и књиге које никад нијесу планиране да се напишу, али се напишу, односно додге се same od sebe и same po sebi jer su se jednočasno morsale dogoditi. Једна од тих књига је ГОДИНЕ ПОРЕД ПУТА. Овде су се приче, иако је свака сама за себе посебna цјelina, наслагала u јединствeno lako priznato štitivo neopterećeno ijeđnim drugim zahtjevom sem da буде рационално организовано и изведенno према једном циљу, a то је да успостави комуникацију са читаоцем. I заista se ova knjiga lako čita. Ovde se ne piše o nepostojećem već o vježnom i dожivljenu, ne piše se o sašanom već o

проживљенom. Све је у Грејовићевим причама на своме мјесту јер се писац и не труди да ствари измјењe. Његово премјештањe чињеница о којим пише саставljuje se iz autorskog напора da se i rukne stvari nekako, makar судбински преведу u љepšte i humanije one, где se sve samo u sebi i međuse ne potpore, gdje je gubitnik čuva makar zrno nadje, gdje je i u strašnom ratnom временu bljesne primjer čoštva i junačtva kao u priči ИБРОВ / НЕ/МИРНИ САН, gdje o svemu ostaje trag, makar zapis da se živjelo, da se vojelo i mrzelo, da se i ubijalo, ali da se ima vjere u ono što je bilo život ili ono što to jeste danas, a što je sve moglo biti i bolje i većije i drugačije nego što se događalo ili se da-nas događa.

U tome i jeste занимљивост и отвореност за чitanje ove Грејовићeve књиге записa, књиге која о људima i događajima sa kojima je autor imao bliske susrrete u jednom trenu, čas-u, ili danu, ali koji u njegovim причамa ostaju da traže kaо лично i opšte iskušto које se саставljuje od pamćenja, записivaњa, promišljanja, pisanja, čitanja, posmatraњa i načavno prepricačavanja i dopriči-čavanja. Od cijelog tog ra-sutog tereta саставila се Грејовићeva knjiga ГОДИНЕ ПОРЕД ПУТА.

Na kraju имам потребу да кажем како неке људе о којим Грејовић пише у овој књизи, сам имао прилике и лично да сртнем, упознам па i дружим се са њима и морам казati како је лијепo o њимa и истинito писао што на мојe личno задовољstvo, makar za мене, uvećava њenu занимљivost i morsalnu težinu.

РЕАГОВАЊА

Телевизија
која одбија да одрасте

Бирајући назив свог ударног блока, назив „Полис“, наша млада Телевизија Будва је, на први поглед, дефинисала основне разлоге и опредељења свог постојања - да се бави градом, његовом добrobiti и проблемima. Преварили бисмо се, међутим, ако помислимо да је то заистa тако. Ријеч је, наиме, о телевизији која о сопственом граду даје у најбољем случају искривljenу, a често i сасвим лажnu слиku.

Непосредно, дакле, послије „Полис“ 13.јануара, у серијалу емисија под називом „Екологија“, по први пут је, посредством Телевизије Будва, друштво „За бољи град“ добило прилику да се представи. Као предсједник друштва, прихватила сам ту могућност са задовољством, уз наду да ће mi то пружiti прилику, makar i nезнatnu, da protgovorim o sadržaju, ciljevima i problemima koji su uzrok postojanja ovog dруштva. Jer, ono ne bi ni postojalo da u нашем „polisu“, u нашем gradu, sve ide kako valja, i da on već nije urbanistički, a, po svojim prilici, uskoro ekonomski, razoren.

Na ruku mi, признајem, nije išlo prethodno ис-куство, jer je Телевизија Budva u aprilu i maju 1999. godine potpunim kutaњem, unatoč pisanim pozivu, prešla преко акције i петиције којом су се грађани заложili за заштитu ostrva Sveti Nikola. Ni Društvo ni грађani za nužda naprsto niјesu постојali. Prvorazredni dруштveni događaj u Budvi, најmasovniји ако

изуземо изборе, и уједно најартикулисанији захтјев Budvana, bio je управо овај - својим погледом на потврдilo преко 2200 грађана. Потврдили су га, поред градоначелника, и сви надлежни људи из Општине - својим изјавама да је ријеч o незаконитој работi на острву Sveti Nikola, па су тиме и они стали уз потписнике петиције. Али, све то није било dovoljno локално телевизији, за коју један događaj очевидно почива да постојi tek под одреđenim условима. A ријеч је, да је среће, o њеном суштинском информативном за-datku.

Данас, пак, и поред петиције, и даље се одвијају звучне детонације и голим okom vide будванско урушавање. Чему им онда стајати на муку? Boљe је да igramo и da pjevamo!

Али, такав начин рада, надлежних функционера и органа власти с једне стране, и локалних медија с друге стране, управо је супротан свим проглашеним начелима партије на власти. Такођe, ne треба очекивати да се оваквим плитким идеолошким заварањима одржи постојеће бирачко тијело.

Шта је присутније: цензура или аутоцензура? Шта наводи младе људе једне младе телевизије да претворе свој програм у ревију клонirаних исказа, истих лица и безличних информација тако далеких животу једног полиса? Шта Телевизији Budva не дозвољава да одрасте?

Сврха друштva „За бољi град“ управо је то да указујe и разобличавa работе које ћe трајно дестruirati наш град. Но, кривица локалне телевизије тек је незнatna u poređenju sa krvicama nadležnih službi i organa koji svojim индolentним stavom заправо формирајu телевизијску цензуру и аутоцензуру.

Божена ЈЕЛУШИЋ

ЉУБИШИНЕ ПОЕТИКЕ

претварао их у наративне (видјети четврти одјељак). При томе ваља имати на уму да не само што се ова два облика темељно разликују, него да разлика постоји у самим фолклорним облицима. То је дало заправо Јовану Деретићу да закључи: „Она је (мисли се на епску пјесму - прим. Р.В.И.) важила као стихована историја чија верodostojnost ne dovodi u pitanje za razliku od priče koja se uvek smatra nekim izmišljenim i zabavnim“. Управо стога Вук је измишљене приче назвао „баснама“ и „баснословљем“.

Након што се на поетолошком плану опредијелили за премоћ уметничке над фолклорном имагинацијом у Љубишином дјелу, а на наратолошком за премоћ наративних над фолклорним облицима преостало је да на генолошком плану преиспитамо односе и саоднес мањих и већих наративних цјелина, да се позабавимо процесима фрагментације и интеграције прозе, при чemu smo посебну пажњу поклонили процесу „уланчавања приче“. То нам је дало за право да Приповијести црногорске и приморске назовемо интегралном прозом, а Причања Вука Дожевића фрагменталном прозом. Примјењујући истовремено квалитативна и квантитативна мјерила, прецизно smo утврдили генолошку припадност свих „пoviјesti“ и „приča“, као и њихових саставних делova. Потом smo теоријски дефинисали и примјерима илустровали слjedeće одреднице: елементарну секвенцу, анегdotu, kratku priču, kratku priču, novelu, pričovječku i povijest (nerazvijenu i razvijenu). Осим тога, посебну пажњу посветили smo скazu, поетичким и аутопоетичким коментарима, као начину сегментације прозе, чиме smo, надамо се, доприњели потпунијем тумачењу не само парадигматike него и синтагмике дјела.

На kraju, дужни smo da укратко објаснимо реторику на слова Самописи и казалице Стефана Митрова Љубиши. Radi се о два инвентивна пишчева неологизма. Први - самописи означава сваки текст написан својом руком, што у преносном смислу упућује на аутентичност писаног знака (ортографију), док други - казалице означава живу личну, својим устима казану приču, коју одликује занимљивост, актуелност и експресивност (ортопецију). Висок степен одговорности према свако написаној или казаној

ријечи у моделу наративне културе показује се као мјера људsкosti. Како је свака ријеч upućena некome, то је она увијек дијaloшка по својoj природi, чиме smo htjeli da ukажemo (нарочито реториком наслова) на парадигматски однос визуелне филологије према аудитивној филологiji.

Za razliku od drugih, специјалистичких приступа Љубишином дјелу, у којима је примијењена раван била доминантна u односu на теориjsку, аутор је још u иницијalnoj фази рада одлучio да među dvije ravni успostavi neophodnu равnoteku, jer се тек nakon teorijskih eksplicitacija moglo pristupiti definisanju poetologiskih, naratologiskih i genologiskih kategorija. Jednom riječi, po našem mišljenju, i лично da sretnem, upoznam pa i držim se sa njima i moram kazati kako je lijepo o njima i istinito pisaо што na moje licheno zadovoљstvo, makar za menе, uvećava njenu zanimljivost i moralnu težinu.

Љубиша свакако припада оној ријеткоj категорији стваралаца који су Љубомир Недић, Исидора Секулић и Иво Андрић називали „majstorima-priповјedacima“ (савременици su ga називали „Његовем u прози“). Њихов језик оставља утисак dugovječne filfiltracije, a zasnovan је на искonskoj чистoti i љepotu, te su neki od научника предлагали да се срpski језик uči из Љубишиног дјела. Radi сe o sugestivno oствarjenim пјесничким slikama i поетским idejama, bilo da je u pitanju latentna bilo konkretna energija поетskog говора. Savremeni rečipijent tek pri susretu sa „живим говором“ Љубишиним бива svjestan „gustine značenja“, višeznačnih slojova (mitoloskih, ritualnih, religijskih) u kojima se skrivaju dubly smislovi, читавi nizovi tajni i tajnovitosti koje tek treba odgonetati i to ne samo u nauci o književnosti i nauci o jeziku nego i u nizu njima srodnih duhovnih disciplina. Pri tome smo željeli da ukажemo na skrivene procese simbolizacije i metaforizacije, odnosno na sposobnost stvaranja simbola i metafora zahtvaljujući izrazito naglašeno logografskoj i pictografskoj imajnaciji piščevu.

Zbog svih набројаних особености, као и због низа неспоменутих, Љубишино дјело се данас доживљава са „узбуđenjem i чуђenjem“. Ново Вуковић је записао да читајући Љубишино дјело mi као да присуствујем „rađaњu језика“, dok je Чедо Вуковић, истакнути црногорски и југословенски приповједач и романијер, то узbuđenje, u intelektualnoj i kreativnoj sfери, доживљава пуних шest decenija. U pismu, upućenom iz Budve, 12. XI 1999, аутору поводом knjige o kojoj je riječ, Vukovић se istovremeno служи kategorijalnim i vjeđetskim начином mišljenja:

„To je poduhvat od izuzetnog значaja. Зна се, многи су писали о Љубиши, али некако o свему с њиме u вези, a o пјесници помање и узгред. Неопходан је био, дакле, један цјelovit pogled i захvat u суптилну i сложену структуру Љубишине поетике... Помисли me занесу, па видим Љубишу као чаробњака казивања. Или одлутам u давнину, па његово приповједањe назирем negdje iskratj нашег Вука, a онда измеđu Плутарха, Тукидida и Платона - блијесне исклесана једноставност a онда оживе zбивањa, легенде, likovi, и све бива riječ sama и све бива pradahnutu u početku.“

Na osnovu сопственог стварalačkog искуства Vukovић, попут Andrića, svjedochi o pouzdanju u priču, odnosno o свеважењem обрасцу „древne приче“ koja traje bez почетка i kraja (od ikona do konca), te se Љубиша може, bez opasnosti od epskog pretjerivanja, ubrojati u porodicu inventivnih приповједачa, prije u kontekstu dimačne nego u kontekstu opšte književnosti, zбog iдиоматичnosti његovog језика. Његово дјело широког epskog daha predstavlja sinonim „реверзibilne приче“, потребе za њom, као и permanentne потребе обnavljanja tumačenja i razumijevanja. To nas navodi na помисао da bi читаву knjigu Samopisi i kazaliče Stefana Mitrava Љубиши, посвећenu поетici, требalo написati iz почетка i u потпуности је новим темама i проблемима, као и новим, primjerenijim i modernijem zasnovanim metodama analize. Validnost ovog скептично интонираног закључка, претpostavljamo, ni tada ne bi bila доведена u pitanje, jer se radi o једноj od универзалних истини, искustveno provjerenih.

Radomir V. ИВАНОВИЋ

БАШТИНА

ЦРКВА СВ. БОГОРОДИЦЕ У РУСТОВУ

Изнад манастира Прасквица, дијелом припадајући паштровском селу Челобрду, налази се засек Рустово са историјски знаменитом црквом Св. Богородице за коју се сматра да потиче још из XIV вијека. За име Рустово претпоставља се да је топографског поријекла, изведеног од латинске ријечи *rusticus* - сељачина или *rūs* - село. Највероватније је да се ово име првобитно односило на чобана, припростог човјека који је чувао стоку.

Црква Св. Богородице је стара сеоска црква, око које су се рустовачки сељани окупљали најчешће недјељом и празником. Подигнута је на једној заравни са које се пружа ријетко лијеп поглед према не-прегледној пучини мора. Историјски извори нам откровљавају да је црква обновљена године 1683. бројним прилозима Пащтровића који су радили у Цариграду.

Често називана и црквом Св. Госпође, ова сакрална грађевина је саграђена, са мањим одступањем, у правцу исток-запад. Као и велика већина осталих паштровских цркава, припада једнобродном типу, скромних је димензија и једноставног архитектонског склопа. На источној страни се налази полуокружна апсиза, док западну краси портал изнад којег се уздиже звоник „на преслицу“ са два окна. Испод звоника уградђена је розета,

фино обрађена вјештом руком непознатог мајстора каменоресца. Пластична декорација са флоралним орнаментима примијетна је и на надвратној порталној греди. У средишту ове греде, у квадратном камену, уклесан је крст са већ поменутом годином 1683, годином која свједочи о обнови цркве. Изнад крста налази се полукуружно завршена плитка ниша. На фасади цркве видљиви су редови правилних камених тесаника, зиданих у кречном малтеру. Унутрашњост цркве је омалтерисана, а освјетљавају је три прозора, по један на јужном и сјеверном зиду и један на апсиди. Нема трагова који би указали да је била фреско-живописана. Црква је засведена полуобличастим сводом ослоњеним на зидове које са унутрашње стране ојачавају пиластри прихватајући полукуружне лукове. Апсидални, олтарски простор, унутар којег се налази часна трпеза (озидана каменом и омалтерисана), је нешто уздигнутији од пола осталог дијела грађевине. Под је поплочан правилно обрађеним каменим плочама четвртастог или правоугаоног облика. Црква је тешко страдала у земљотресу

1979. године. Данас је то обновљен храм са новом иконостасном преградом ниског типа и ријетке љепоте, а коју је иконописала сликарка Наташа Ђуровић.

Око цркве налази се скоро непрегледно гробље јер се многобројни гробови, зарасли у шивље и утонули у земљу, налазе и по околној шуми. Начини сахрањивања указују на његову велику старост, тако да се претпоставља да потиче их XIV вијека. Тачан број гробова се не може утврдити без археолошког ископавања и истраживања. Гробље је подијењено на два дијела од којих је дио поред цркве ограђен ниским и око 1 м широким каменим зидом. У ограђеном дијелу се налази око двадесетак гробова. Гробна мјеста су са горње стране обиљежена са више мањих плочастих каменова који су највијероватније некада чинили једну монолитну плочу, на оба краја подужне осе налази се по један камени троугао који обиљежава мјесто главе и ногу. На овом гробљу само је један гроб новијег датума, изведен у бетону, а подигнут средином XX в. Бројни гробови изван камене ограде обиљежени су зачуђујуће и нео-

Бојородица са Христом са иконосницаса Бојородичне цркве у Рустову

бично великим каменим монолитима који имају киклопске размјере. Сасвим је тајновито и нејасно одакле су и на који начин овдје довучене тако велике громаде камених плоча када у близини нема камена сличне структуре. За гробље у Рустову везана је „легенда“ према којој је мађарски крал Људевит, године 1378, на превару побио 1400 Паштровића који су на његов позив, у групама, долазили на Голи Врх, а да би их казнио и осветио се што су ратовали на страни Млетачке Републике у борби за Котор. Предање даље наводи да је половина страдалника сахрањена око цркве Св. Богородице у Рустову, а друга половина испред цркве Св. Ђорђа у Доњој Мртвици.

Луција ЂУРАШКОВИЋ

ПРИСЈЕЋАЊЕ

КАКО ЈЕ И КАДА СТВОРЕНО УДРУЖЕЊЕ ИЗВОРНИХ УМЈЕТНИКА ЦРНЕ ГОРЕ

отварање изложбе (13. августа) одржан је са- станак излагача који су изабрали иницијативни одбор за каснију припрему оснивачке Скупштине Удружења изворних умјетника Црне Горе. За предсједника овог иницијативног одбора изабран је mr Коста Жуњић.

Приликом отварања изложбе, за коју је владало велико интересовање, срдачно је поздрављена идеја да самоуки сликари и вајари Црне Горе почну организовано заједнички излагати, а, такође, и помоћ коју је пружио будвански Културни центар. Изложбу је отворио др Мирољав Лукетић који је том приликом истакао: „Разлог организовања ове изложбе је да подстакне таленат оних који нијесу имали могућности да се школују“. Послије Будве, изложба је представљена на угледним мјестима и у другим градовима Црне Горе (Галерија „Јосип Беко Бенковић“ - Херцег-Нови, Центар за културу - Котор, Модерна галерија - Титоград, Међурепубличка заједница за културно-умјетничку дјелатност - Пљевља и Умјетничка колонија - Даниловград).

Након, дакле, бројних изложбених активности које су се одвијале током 1973. године, на оснивачкој Скупштини у Подгорици, јануара мјесеца 1974. године и званично је формирано Удружење изворних умјетника Црне Горе. Овом приликом пријемљени су и нови чланови тако да је оно тада бројило двадесет чланова. Пред УИУЦГ је постављен циљ да настави са окупљањем талентованих ликовних умјетника из свих структура који нијесу завршили неку од умјетничких школа или академија и омогући својим члановима да чешће излажу, било колективно, или самостално. За првог предсједника УИУЦГ-а изабран је мр Коста Жуњић, а за почасног члана др Мирослав Лукетић. Удружење је у току слједећих година наставило са успешним и продуктивним радом тако да се прочуло и ван граница наше земље.

Л. ЪУРАЦКОВИЧ

ЗАНИМЛЮЩИЙ ПОРТРЕТ

- Завршена конзервација на још једном портрећу Анастаса Боџарића у Будванској галерији

У богатој, контраверзној и још у потпуности неразјашњеној биографији будванског сликара Анастаса Боцарића налази се дуг период његовог интересовања за истакнуте личности из културног и световног живота.

Један од портрета инспирисаних управо веома занимљивом личношћу Теодора Херцла налази се у власништву Модерне галерије. До недавно оштећена, ова слика је, заслугом стручњака Умјетничке радионице ЈУ „Музеји, галерија, библиотека Будва“ Јова Ђуровића и Биљане Пајковић доведена у првобитно стање и спремна је за презентацију. Тако су љубитељи сликарства и дјела Анастаса Бочарини имали прилику да је виде на недавној изложби „За-

вичајни ствараоци".
Теодор Херцл (1860-1904) оснивач је и теоретичар савременог ционизма. Овај покрет за јеврејско-национално ослобођење и стварање независне државе у Палестини учвршћен је на I ционистичком конгресу.

су у Базелу 1897. године, управо заслугом Теодора Херцла. У дјелу „Јеврејска држава“ Херцл заступа идејно оснивање независне јеврејске државе у Палестини док у књизи „Стар-нова држава“ даје склуци те будуће јеврејске државе.

Његови родитељи су били поријеклом из Земуна. По завршетку права у Бечу бавио се новицарским радом, писао романе, драме и фељтоне. Под утиском антисемитских прогона закључио је да вањски притисак управо сили Јевреје да се окуне као нација на једној територији. Херцл је сазвао у Базелу конгрес на коме је изграђена ционистичка организација и прихваћен програм покрета.

Када преговори о по-
новном насељавању Је-
вреја у Палестини са
турским султаном нису
довели до резултата,
британска влада је по-
нудила територију цио-
нистичкој организацији
у Уганди. Мада су
Херцл и један дио цио-
ниста били склони том

пројекту велика већина одбила је да прихвати било какву могућност осим Палестине. Када је 1909. године почело подизање Тел Авива, који се касније развио у највећи јеврејски град у Палестини, Херцл није био у животу.

Портрет ове занимљиве личности Боцарић је урадио највјероватније на самом почетку вијека о чему говоре све његове стилске и ликовне карактеристике. У vrijeme настајања портрета, највјероватније почетком XX вијека, Анастас Боцарић је био у Цариграду. Наиме, 1900. године добио је позив од српске владе да отптује у Турску да оснује српску школу која ће бројати 230 ученика. Анастас је био њен први директор, од 1900-1905. године, о чему постоји документ о његовом постavljanju na ovu funkciju.

вљању на ову функцију.
Највијероватније је у том периоду упознао Херцла јер је тешко прихватљива могућност да је један исти лик са пуно интересовања радио у неколико верзија само на основу фотографија.

фије. На платну величине 77 x 63 цм у профилу је насликан мушкарац тамне косе и браде. Оштрих црта и погледа постављена је допојасна фигура у тамном одијелу, урађена академски доста круто. Контрастно од самог лика је позадина слике у којој је једва примјетна фигура Мојсија и јеврејског рабина, урађена са прилично романтичарског призвука. Без обзира на сву умјетничку изражajност у лицу портретисаног као и слободном приказивању подлоге слика дјелује незавршено и чини се да се умјетник није до kraja suočio sa ovom za њega испиративном личношћу.

Одбацијући извесне
мањкавости сликарске
природе које садржи
ово дјело, оно се са си-
гурношћу свакако при-
дружује листи занимљи-
вих портрета овог ис-
такнутог црногорског
умјетника. Самим тим
збирка завичајних
умјетника будванске
Модерне галерији поста-
је вриједнија за још је-
дан рад.

ХРОНИКА СЕЛА

ГРБАЉ ПОПИСИ СТАНОВНИШТВА

Пише: Марко С. Шовран

У Грбљу је у вријеме турске владавине /1497-1718/ забиљежено пет пописа села, кућа, житеља, ратника и неких привредних објеката. Грбаљ је у то доба био царски хас. Приходе овога хаса убирао је нарочити повјереник /"емин"/, којему је сједиште било у Херцег Новом. Поред њега био је и инспектор /"назир"/ који је водио бригу о соланама и соларима. Локална управа у самом Грбаљу била је препуштена њиховим кнезовима. Приватно-правне послове рјешавао је црногорски кадија, са сједиштем у Скадру, јер је то био домен његове територијалне надлежности.

Др Бранислав Ђурђев дао је податке из царског дефтера за Црну Гору и нахију Грбаљ за 1523. годину, а Хамид Хаџибегић за 1683. годину. Временска разлика између ова два пописа је 160 година, а подаци у њима у односу на Грбаљ су потпуно исти за: број села 27, млинова за брашно 4, кречане 3 и мајдана за млинско камење 9. Разлика је само у броју кућа: 1523. године 557 кућа, а 1683. записано је 572, односно повећање за 2,7% /индекс 102,7/.

У попису Ђурђева дат је списак кућа /557/, вјероватно да је толико било домаћина и поименице оних који имају статус "влаха" - сточари 312 /56%/ и оних који имају обавезу да раде на соланама - зграње соли 245 /44%. Ови посљедњи нијесу били у обавези да плаћају "димину". Ако се претпостави да је тада у Грбаљу било у просјеку 6,6 душа по домаћинству /поподличне задруге/ испада да је 1523. године било 3.676 /557x6,6/ душа, а 1683. године 3.775 /527x6,6/, све ово без Јешевића.

Тада је у Горњем Грбаљу забиљежено 11 села /Свињишта/ су дио Пријевора/, а Горовићи се именују као Богосав. У Доњем Грбаљу набројано је 16 села, у то-

ме су Бјелаш и Миоковић дио Врановића, Укроши и Кошоран су данашњи Кубаси, Штуци и Вишићева су једно село, а такође Кримовице и Турија. Побрђе се именује као Грбаљ. У овом запису нема Загоре, али има насеље Гостовић, а можда ту спада и Синодар. Пуковић /Пехловић/ је за селак Ковача, а вјероватно се односи на истражено братство Перковић. Бигова се не помиње у овом попису, а Јешевићи од 1865. године, припадају Грбаљу.

У извјештају о скадарском санџаку из 1614. године, Маријан Болица Которанин описује и Грбаљ. Записан је број села, кућа, ратника те имена четири главара грбаљских кнезина. Настанак овог документа је на временској средокраји два напријед наведена пописа.

Од података из царских дефтера за 1523. и 1683. годину овај Болица /Болица/ из 1614. године разликује се: /1/ има мањи број села /25/, а већи број кућа /742/; /2/ појављују се нека нова села, односно засеоци као: Сацир, Доли, Плиевни и Харватини; /3/ изостављена су два већа села из Горњег Грбаља: Шишићи и Најешићи; /4/ има више млинова /50/, што је реалинији подatak.

У наведеном опису Болица каже да је Пријевор у кофину Будве, али је број кућа и ратника урачунат у кнежину Вука Домкова који је "кооптиран" у "туђој" кнежини, а његовог села Шишића нема у овом приказу. Број кућа није реалан обзиром да је изостављено неколико села, а број ратника је дат "од ока". Изузев Кубаса, Пријевора и једног дијела петоселице Савина, све остало, у односу на борце, заокружено је на "нулу". Тако Дуб, Сутвара, Пелиново, Врановићи, Доли и Вишићева имају "округло" по 100 радника, а засеоци

Свињишта и Трешњиће по 70, док највеће село у највећем списку Главатичићи само 90. Подаци о ратницима су нереални и за неку даљну анализу неупотребљиви. А ево зашто. Ако се претпостави да од укупног броја житеља има 20% способних за војску, узимајући у обзир из пописа наведених 1.648 ратника, онда испада да је у овако "окруженом" Грбаљу /без Шишића, Најешића, Кримовице, Јешевића и Бигове/ било 8.240 душа. Из литературе није познато да је цио Грбаљ у свих 20 села и пет заселака икад имао толики број становника.

Извјештај Болица објавио је проф. Ш. Ђубић /ЈАЗУ, "Старине", XII, Згб. 1880/, у коме између остalog каже: "... те му опис Диокије управ злата вриједи". Нажалост, неки подаци из Грбаља недостају, а они други нијесу поузданi.

Проф. А. Соловјев пише: "Которски провидур Никола Енцио вели 1692. године да Грбаљ има 1.233 душе, између њих 236 способних за оружје, подељених у четири кнезине /quattro contee/, позивајући се на Јована Томића и његов опис извјештаја которског провидура /"Споменик", САН, 52, 1914, 75/. Из предњег произилази да је било 19,14% способних за оружје. Ако се предњи подаци збила односе на Грбаљ /1.233 житеља и од њих 236 ратника/, онда су исти још мање употребљиви него они Маријана Болица или они из царских дефтера из 1523 и 1683. године.

Глигор Станојевић је /"Споменик", САН ЦВ, 1956, 25/ обрадио "Неколико статистичких података о Боки Которској из средине XVII столећа". Ради се о пописима из 1748. и 1758. године. Грбаљ је у попису 1748. године изостављен. За 1758. годину Грбаљ /Zupra/ и Јешевићи

/Gliesssevuch/ имају 408 /400+8/ кућа. Код Јешевића је грешка у збиру житеља, уместо 34 уписано је 54, а збирни подаци су: људи способних за оружје /16 до 60/ 779: дјечаци до 16. г. 614; свега мушкираца 1.393 или 51,7%; жена 582; дјевојака 713; свега жена 1.295 или 48,1%; и осталих 6 или 0,2%. Укупно у Грбаљу и у Јешевићима било је православних /Di rito Greco/ 2.660+34=2.694.

Остали подаци за Грбаљ заокружени су на "нулу": кућа 400, пиштола 300, млинова за уље 20, млинова за житно брашно 30, коња за вучу и јахања 400, говеда 200, ситне стоке 2.000 итд. Ови подаци за Јешевиће близи су стварности /тада млетачка управа/. Број ратника у односу на број душа износи 28,7%, а у једној кући станују 6,6 житеља. У табели "Г" каже се да у Грбаљу има 20 цркава. Међутим, на терену је друкчије, у 20 села и пет заселака има један стојећи манастир и 60 цркава, од којих су многе страдале у земљотресу 1979. године.

Зажалити је што подаци за Грбаљ нијесу урађени као они за Херцегнови и његовој окolini.

Предњи пописи /1523, 1614, 1683, 1692 и 1758/ настали су у различitim временима, из различитих политичких интереса, радили су их различити пописивачи, сваки по својој методологији, па отуда и овакви подаци. На видјело излазе знаци слабог познавања прилика на терену. Сви су изгледи да су нотари уписивали ове податке као "дистанце". Вјероватно да није било куражи да се улази директно у села с обзиром на тамошња догађања - честе буне и устанци. С друге стране, Грбаљи су, могуће, крили право стање на терену, а да би умањили плаћање пристојби, кулучење, новачење, рад на зграјању соли у со-

ланама.

Код коришћења наведених података из приказаних пописа ваља имати у виду изненаде примједбе и недостатке.

У статистичким подацима о становништву Боке Которске за 1802. годину, др Лука Валери /"Memoria sulle Bocche di Cattaro"/ Рукопис библиотека "Рагавија" у Задру/, наводи се да у Грбаљу има 4.566 житеља, у Јешевићима 116, а у Пријевору 146 - свега у Грбаљу 4.828 душа. Славко Мијушковић, Илија Синđик, Нико Луковић и неки други писци биљеже да у Грбаљу има око 4.000 становника. Александар Соловјев преузима из Вукове преписке да Грбаљ /око 1850/ има 5.000 житеља. Саво Накићеновић у књизи "Бока" наводи да у Грбаљу има /око 1900/ 3.790 становника. Алекандар Соловјев преузима из Вукове преписке да Грбаљ /око 1902-1912. године утицало је на повећање броја душа, тако да је Грбаљ те 1912. године имао званично потврђено највећи број житеља - 4.596. У ратовима 1912 - 1918. године погинуло је, расељено и нестало много живља. По попису 1921. године било је 3.690 душа или 20% мање него 1912.

У СФРЈ било је пописа: 1948. житеља 3.563; 1953 - 3.489; 1961 - 3.426; 1971 - 3.236; 1981 - 2.936 и 1991 - 2.929. Ако се 1948. година узме као 100, даље је: 1953 - 98; 1961 - 96; 1971 - 91; 1981 - 82 и 1991 - 82.

На смањење становништва, послије 1948. године највише су утицали ови догађаји: колонизација у друге крајеве; формирање и разформирање земљорадничких задруга; истрење коза, земљотрес 1979. године и др. Смањење броја живља и исељавање и даље тече, тако да се од 1912. до 1991. године број душа смањио чак за 63,7%. Сва села у Грбаљу сада имају струју и телефон, многа и воду, асфалтирани су главни путеви, изграђене нове и обновљене неке старије куће, једном речју све најбоље за ужињавање од кад Грбаљ постоји, но, уживалаца је све мање, а и перспектива није ружичаста.

Трагом документата прошлости (96)

Пише: Мр Марко Ђ. ИВАНОВИЋ

ДОБРОВОЉЦИ И ДРУГИ РАТНИЦИ ОПШТИНЕ БУДВА И ГРБЉА

Појнули, нестали, умрли и рањени 1912-1918. године -

7. ЗЕНОВИЋ Сава ЂУРО

- Рођен и имао кућу у Будви. Добровољац у Првом балканском рату 1912. године. Артиљерац. Био управитељ војног складишта у Бару. Бригадир Митар Мартиновић издао 15. октобра 1912. године телеграмом „Наређење управитељу војног складишта да изда оружје добровољцима: „Нека приме исто са опремом и нека иду овамо!“ Добровољац и у Првом светском рату у црногорској војсци - Ловћенски одред у Грбаљу (1914-16).

Након слома Црне Горе јануара 1916. године интерниран од Аустро-Угарске у логор Шпањола - Херцег Нови. У логору био шест мјесеци, а од ћесарско-краљевског суда осуђен на смрт и стријељан. Његово име налази се на споменику подигнутом 1924. године у

порти манастира Савина - Херцег Нови, међу 19 стријељанима за вријеме првог светског рата у Боки Которској 1914-1916. године.

8. ИНДИЈАНОВИЋ Ника ЈАКОВ - Рођен 1887. године. Мобилисан од Аустро-Угарске на почетку Првог светског рата, 27. јула 1914. године. Погинуо на ратишту Србије, 10. октобра 1914. године.

9. ЈАНОВИЋ Луке НИКО (1893-1915.), Сеоца - у Будви. Мобилисан од аустроугарске војске на почетку Првог светског рата 27. јула 1914. године. Био у 37. страначком пуку. Погинуо на ратишту Србије 1914. године, према једном податку. Међутим, према Ујверењу општине Будва од 17. новембра 1926. године Нико је заробљен од стране Србијанске војске и као заробљеник исте годи-

не умро у Србији.

10. КАТУРИЋ Анта ФРАНО (из Будве) - Био у 37. страначком аустроугарском пуку и умро у болници 1917. године.

11. КРОЧАК Мауриција ИВО - Био у Аустроугарском 37. страначком пуку и умро у болници 1916. године.

12. ЛУМОВИЋ Божине БОЖИНА - Родом из Пипира. Интерниран 1916. године од Аустро-Угарске у 37. страначком пуку и умро у болници 1916. године.

13. ЛУКЕТИЋ ШПИРО - Од Аустро-Угарске мобилисан на почетку првог светског рата, 27. јула 1914. године. Био у 37. страначком пуку и погинуо на ратишту Србије.

14. МИКОВИЋ М. МАР-

КО - Од Аустро-Угарске

интерниран од Аустро-Угарске у логор Шпањола - Херцег Нови, 1916. године. Био болестан и умро у болници у Међимарама.

15. МИРКОВИЋ Шпира МИЛО (1889-1917) - Био добровољац у црногорској војсци. Након слома Црне Горе одмах интерниран од Аустро-Угарске, 15. јануара 1916. године. Био осуђен, а казну издржавао у мајарском затвору НАДМЕЂЕР и умро јануара 1917. године.

16. ПАВИЋЕВИЋ Вука СТАНКО - био добровољац у црногорској војсци све до њеног слома у јануару 1916. године. Милан је имао 21. годину када му је одузет живот, а вјерује се да је пјесник Војислав Илић - Млађи баш њему посветио пјесму: „КАКО УМИРЕ ДАЛМАТИНАЦ“. Његово име налази се на споменику у манастиру Савина - Херцег Нови, подигнут у спомен 19. стријељаних родољуба из Боке у периоду 1914-1916. године.

17. ПИЉАН Јакова РАДЕ - Интерниран од Аустро-Угарске у логор Шпањола - Херцег Нови,

ФЕЉТОН

ИЗ СТАРИХ БАУЛА
ОДАБРАЛА: ЉИЉАНА ЗЕНОВИЋ

КЊИГА ПАШТРОВСКИХ ПРИВИЛЕГИЈА (8)

Дана 25. маја 1624

године

Горња терминација приказана је Уреду од стране господина Марка Медина ради брисања његовог јамства и враћања одговарајућег залога. Ослобађање од плаћања на житарице.

Пресвијетла господа Данијел Диједо, натправидур, Иван Долфин, Јеролим Кориер и Тадија Градениго провидури за житарице, пошто су са једне стране саслушали господина Петра Медина из Паштровића који је из више разлога, а нарочито на основу својих привилегија, затражио да њихова пресвијетла господа донесу одлуку којом се ослобађа од плаћања царине за 800 стара пшенице кају је он из Албаније, на својој фрегати, 45 довезао у овај град (Венецију) са царинском пропусницом издатом у Каштелима 19 прошлог априла под бројем 153: и са друге стране цариника, који је заступао интересе царине, и који је казао да гореречени господин Петар Медин треба да плати царину за 800 стара пшенице коју је довезао као горе; те пошто су видјели гореречене привилегије Паштровића, - донесоше одлуку у складу са захтјевом господина Петра Медина и наредише да иста буде регистрована.

Данијел Диједо, натправидур за житарице

Иван Долфин, провидур за житарице

Јеролим Корнер, провидур за житарице

Тадија Градениго, провидур за житарице

Борђе Барбариго, нотар.

45 Брод издуженог облика на једра и весла са једном палубом испод које се налазе отвори за весла.

Ослобађање од плаћања царина на дрво дана 22 априла 1644 године

Пошто су пресвијетла господа Андрија Соранџо и Петар Липомано, часни провидури за дрво. Саслушали вјерне Паштровиће Николу Маркова и Јовану Маркова, који су од њиховог пресвијетлог господства затражили да буду ослобођени од плаћа-

ња царине за дрво, од њих, патруна, довезено у овај град, колико за ово путовање, толико и за сва друга која они, патруни, убудуће буду извршили довољеши дрво у Венецију, и пошто су видјели гореречене (!) привилегије, као и разне терминације издате од разних магистрата - одлучише да довезено дрво има бити ослобођено од царине, као и дрво које буду убудуће довозили, али под условом да то дрво буде посјечено у складу са законским заштитним одредбама, о чему ће убудуће морати приказати документат издат од ректора за чије територије буду извозили дрво.

Андрја Соранџо, провидур

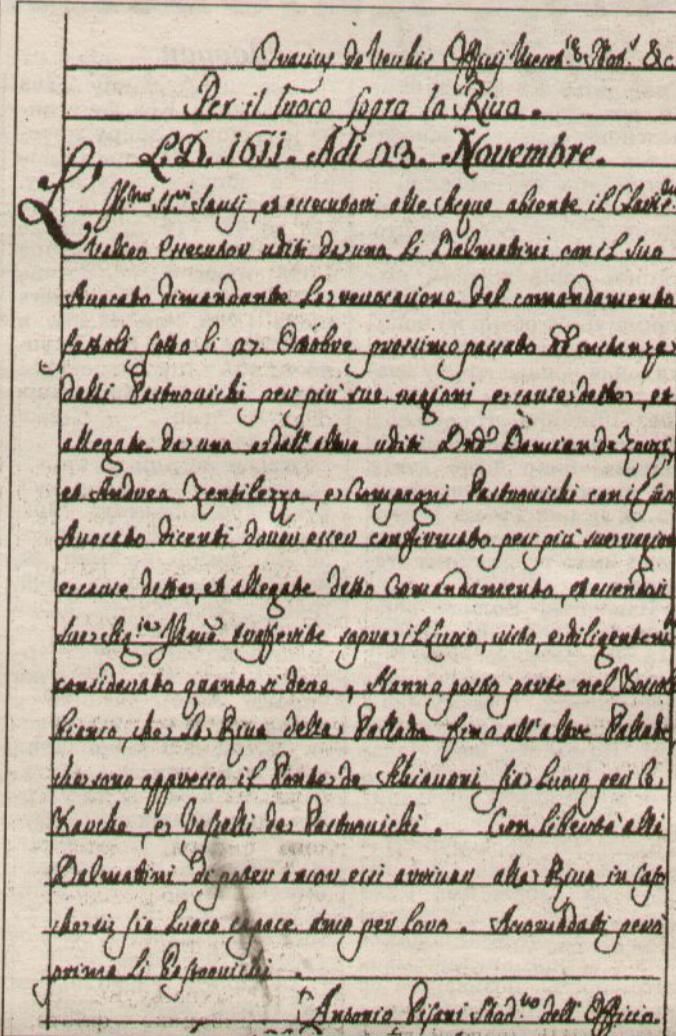
Петар Липомано, провидур

Петар Факинели, нотар Уреда за дрво.

Пресуда о ослобађању од плаћања царине на свињско месо у Крфу.

Крф, дана 17 априла 1645 године

Пресвијетли господин провидур и капетан, пошто је са једне стране саслушао многопоштованог господина Матију Бифаца, који је у име капетана Петра Бечића затражио да остану на сазији привилегије које је пресвијети Сенат дао Паштровској општини, као што проистиче из дукала од 20 децембра 1481. године, према којим привилегијама речени Бечић није обавезан платити царину за свињско месо које је извезао из Паштровића, као што се види из потврде издате 7 текућег априла од пресвијетлог господина будванског начелника, и довезао у овај град: и са друге стране поштованог господина Матију Квартано, заступника „велике царине“ овог града, који је затражио своју царину на основу царинских одредбама, истичући да су исту раније други Паштровићи плаћали, као што из књига гореречене царинарице проистиче; те пошто је видио речене привилегије и темељито процијенио наводе једне и друге стране, назавши име Христа од кога итд., - одбио

Факсимил документа од 23. новембра 1611. године у коме се говори о мјесту за присвајање паштровских гравова на обали Венеције

је захтјев горереченог Квартана с обзиром на гореречене повластице за које, у складу са државним интернијама, захтијевањем извршење.

Иван Дамиани, потканделар

TERNARIA за уље.
Препис из регистра
који се налази у
магистрату пречасне и
пресвијетле господе
ревизора и одређивача
царина

Дана 7 јуна 1646. године

Пречасна и пресвијетла господа ревизори и одређивачи царина, пошто су саслушали с једне стране господина Франја Паштровића, који је на основу привилегија датих народу Паштровића затражио да буде ослобођен било којег па и ситног плаћања „Тернарије“ за уље и да му буде ослобођена јамчевина наметнута му од господина Јакоба Аскарелија, који је казао да, иако су Паштровићи ослбођени плаћања царине, нијесу ослобођени и од плаћања речених сит-

Исправка

У броју 445. „Приморских новина“ грешком није потпуна фус-нота бр. 43. „Књиге паштровских привилегија“ (7). Она гласи: „Ради се о оном дијелу обале у Венецији

који се данас назива „Riva degli Schiavoni“. Негде на средини овог дијела обале, на самој ивици, и данас се читају у камену уклесана слова: PASTROVICHIO“.

Бијела гласачка кутија -

„да“ 5 гласова

Зелена гласачка кутија - „не“ 0 гласова
Црвена гласачка кутија - „уздржани“ 0 гласова
Предлог је изгласан у бијелој гласачкој кутији.
Филип Балби за царину на вино.
Михаил Гата, нотар.

Апелација против горње пресуде.

Препис из регистра пресвијетле господе управника прихода.

Дана 24 октобра 1646. године

Пресвијетли господин Јеролим Наве, адвокат, заступник господина Јосипа Тесте, Паштровића, жали се и подноси призив против одлуке, односно пресуде Магистрата за царину на вино, донесене против реченог Тесте 4 прошлог јула, јер да је противзаконито донесена на његову штету из разлога итд.

Дана 31 октобра 1646. године

Пресвијетла господа, управници прихода, пошто су саслушали странке, сви тројица сагласно поништише гореречену пресуду с обзиром да је вино назначено у царинским пропусницама „Тревизо бр. 749“ и „Монселије бр. 594“ за употребу пречасног пречасноти. Гесте иок његове, породице, и то са обзиром на паштровске привилегије и изражене описане у корист ових привилегија.

Њихове пресвјетlostи су све добро размотриле итд.

Марин Маркин, нотар.

Дана 3 децембра 1646. године

Пресвијетла господа Петар Габријел, Рајмунд Грити и Никола Ђусто, у вези предње пресуде пресвијетле господе управника прихода, одлучише да се царинске пропуснице „Тревизо бр. 749“ и „Монселије бр. 594“ огласе поништеним с обзиром да су садржане у реченој пресуди.

Никола Ђусто при царини на вино.

Михаил Гата, нотар при царини на вино.

(Наставиће се)

ЗАНИМЉИВОСТИ

ПРВИ ЦРВЕНИ
КРСТ НА НАШЕМ ТЛУ
ПОНИКАЮЋЕ У ЦРНОЈ ГОРИ ПОВОДОМ
БЈАЛЌАНСКИХ РЯТОВА ЦРНОГОРСКИ КРАЈЉ
НИКОЛА I ОСНОВАО је ОРДЕН ЦРВЕНОГ
КРСТА ЗА СТАРАЊЕ О РАЊЕНИЦИМА .

Владика
ПЕТАР ПЕТРОВИЋ -
ЊЕГОШ (1813.-1851.)
ПОЧЕО је да управља
Црном Гором
19. 10. 1830. а УМРО је
19. 10. 1851. године ...

Ранчић

ИЗ СТРУЧНОГ УГЛА

МЕДИЦИНА

ПОВИШЕНА ТЈЕЛЕСНА ТЕМПЕРАТУРА

Појам „тјелесна температура“ подразумијева температуру у унутрашњости тијела која се одржава готово сталном не мијењајући се за више од 0,6°C, осим у случају фебрилних болести. Ове благе варијације температуре зависе од доба дана (никто-хемерални циклус са максимумом између 17 и 20 сати и минимумом између 3 и 5 сати узрокован осцилацијама метаболизма и мишићне активности), физичке активности и температуре околнине, те узасто (код дјече до двије године, па и касније, усљед незрелости ЦНС-а терморегулација је несавршена, а температура нестабилна док је код старијих особа температура обично нижа због смањења базалног метаболизма). Контролни механизми тјелесне температуре су нервни механизми повратне спрете који дјелују преко предњег и стражњег центра за терморегулацију у хипоталамусу (дио великог мозга) и називају се „хипоталамички термостат“. Ове центре стимулишу импулси из кожних рецептора за хладно и топло и промјене температуре крви.

Температура тијела се даје објективно мјери љекарским живим термометром (топломјерима) 7 до 10 минута, обично под пазухом (аксилар-на темп.), рјеђе у чмару (ректална темп.), у устима (орална темп.), у родници (вагинална темп.). Ректална температура је виша од аксиларне за око 0,5 (до 1°C), а орална за 0,2 до 0,3°C. Нормалном температуром тијела се сматра аксиларна температура од око 36,6°C (36,2 до 37°C). Испод нормале је температура мања од 36°C са доњом границом преживљавања од 27°C. Лако повишен је температура до 37,5°C (субфебрилност), ујерено површина до 39°C, висока од 39° до 40°C, а хиперпрериклична изнад 40°C са горњом границом преживљавања до 44°C. Пови-

шене температура тијела, фебрикс, чест је симптом многих болести, најчешће различитих инфекција. Тако разликујемо инфективну, хируршку, неурогену повишену температуру, повишену температуру због дјеловања различитих хемијских супстанци или дехидрације. Механизам настанка повишене температуре је сљедећи: тзв. пирогене материје (протеини и њихови распадни продукти који настају пропадањем ткива услед болести, липополисахариди и мукополисахариди које луče патогене бактерије - урзочници запаљења) путем крви доносеју до хипоталамичког термостата и подижу га на виши ниво. Како је сада температура тијела нижа од температуре подешености термостата, наступају уобичајене реакције за повишену температуру. Зато осјећај хладноће, хладна кожа, дрхтавица. Кад температура тијела достигне висину подешености термостата дрхтавица престаје. Сада је кожа топла, лице зајапурено, дисање и пулс убрзани. При престанку дјеловања пирогена „термостат“ се подешава на нижу разину што потиче механизме снажавања температуре тијела - нагло загријавање коже и знојење.

Штетно дејство повишене температуре на људски организам настаје због измјене или престанка ензимских реакција, што доводи до оштећења паранхиме ћелија, првенствено мозга, јетре, бубрега, плућа, срца и др. а коначни резултат може бити смрт.

Терапија повишене тјелесне температуре - антириза. Субфебрилне теме, као и дјечје ректалне температуре до 38,5°C не треба снижавати. Антириза се спроводи: физикалним средствима (туширање мјаком водом, пребрисавање, масирање субјером натопљеним водом собне температуре -

ре, Priessnitz-ови облизи - облизи натопљени водом собне темп. исцијејени, обавијени преко врата, груди или stomaka, прекрiveni сувијим материјалом који се мијењају више пута (сваких пола сата) и хемијским средствима - употреба љекова, АНТИПИРЕТИКА, који снижавају ниво подешености „термостата“ на физиолошки ниво. Најпознатији аналгоантирипетици (дјелују и против болова) су: деривати салицилне киселине (ацетилсалцилна киселина - Ацетисал, Андол, Амбол, Мидол), контраиндиковани за дјечу и код чира на желуцу, деривати паминофенола (парацетамол - Панадон, Парацет, Фебриџет), деривати пиразолона (аминофеназон - Аминоцир и метамизол - Аналгин, Новалгетол, Баралгин М). Дјелотовни су и нестероидни антиреуматици: деривати пропионске киселине (ибупрофен-Бруфен, Ибупрофен) и деривати аминофенилсирјетне киселине (диклофенак-натријум - Диклофен, Волтарен). Користе се на уста (таблете, дражеје, сирупи) у чмар (чепићи за дјечу и одрасле), у облику инјекције.

ДЈЕЧЈЕ ФЕБРИЛНЕ КОНВУЛЗИЈЕ

(напади губитка свијести праћени моторним феноменима - грчевима, обично цијелог тијела) јављају се при повишену температури преко 38,5°C ректално, најчешће код дјече од 6 мјесеци до 3,5 године. Дуго трајање оваквог напада доводи до оштећења мозга, што упућује на хитно прекидање напада. Што пре јавити љекару! Лијек избора је Диазепам венозно. Савјет родитељима да у свим фебрилним стањима дјетета треба контролисати температуру на 3 часа, а температуру више од 38,5°C ректално обавезно третирати неким од набројаних лијекова.

ДР ОЛИВЕРА СИМИЋ - КОВАЧЕВИЋ

У нашој земљи веома се мало једе мед: годишњи просјек по становнику је око пола килограма. Историјски шећер се троши 40 пута више - око 21 килограм.

Тако малу потрошњу мједа постоје два разлога:

непознавање његових својстава, хранљивих и љековитих вриједности и висока цијена у односу на шећер.

Већина потрошача не познаје својства мједа. Ако се укристалише, многи сматрају да nije прави. Међутим, сваки природни мјед, прије или касније, у зависности од неколико околности мора да се укристалише. Ако је у мједу више грожданог него воћног шећера, он ће прије укристалисati и обрати. Поред односа грожданог и воћног шећера, на кристализацију утичу температура и садржина воде. На температури између 10° и 20°C мјед се најбрже кристалише, док се на

температури изнад 27°C тешко или уопште не кристалише. Такође се на ниским температурама спорије кристалише: што је температура низка кристализација је спорија.

Поред температуре на кристализацију утичу и садржина воде. Ако је проценат воде мањи, кристализација је бржа и обрнута. На кристализацију утичу и кристалне честице које доносеју у мјед.

Због незнаја, потрошачи најчешће траже некристализани мјед, па да би их задовољили, пчелари обављају декристализацију загријавањем, чиме мјед губи нека од драгоцености својстава. Нарочито губи у квалитету ако дође до његовог прогријавања. Зато је за потрошаче боље да купе укристалисани него течан мјед, осим ако се купује непосредно послиje врдања.

Највећи дио потрошача, приморан на уштеде, радије

купује шећер него мјед, јер за новац који се да за килограм мједа може се купити пет или више килограма шећера. Ваљало би, ипак, имати у виду ријечи чувеног љекара, истраживача народне медицине др Џервиса:

- Мјед ће својим позитивним дјејствима, олакшати старост. Зато мје је жао кад људи кажу да не једу мјед јер је скупљи од бијelog шећера. Тим људима покушавам да објасним да се на здрављу никада не смије штедjeti. Добро здравље треба да се заради. На крају крајева, човјек једном море да плати, било бакалину или апотекару. Кад се разболите, видите да новац уштећен на храни морате утрошити на куповину љекова који треба да вам враче здравље. Међутим, куповањем ваљане хране, као што је мјед, ви у ствари, штедите и више и паметнији.

Б. Р.

РИБОЛОВ

КРАЈ СЛОБОДЕ ЗА РИБАРЕ

Захваљујући свом броју и својим усавршеним оруђима за риболов, данашњи рибари у стању су да прихватију све рибе у океанима. Велики изазов XXI вијека састоји се у томе да се регулише приступ том заједничком богатству, да се при том не оштети локално становништво које живи од риболова, и да се не заоштравају сукоби.

Сљедећи подаци су необориви: подручја богата рибом прекомјерно се експлоатишу, нарочито на Антарктику у југоисточном и сјеверозападном дијелу Атлантика, југоисточном дијелу Пацифика, у Јужном мору... Упркос техничком напретку којим се могућности улова повећавају од 2 до 3% годишње, по цијеној улагању из којих је искључено 90% од 25 милиона рибара, „продукција“ не расте. Улов умањују и урбанизација, бране, уплитање човјека у подводну флуру и фауну, загађеност. Сем Кине која је, захваљујући ширењу рибарске флоте, устројила за десет година своје поморске капаците и премашила 12 милиона тона (мт) улова, све остale земље нису у 1996. години уловиле више него у 1986: 74,6 Mt. Не рачунајући при томе, 30 Mt рибе бачене у море зато што или су примјерци били сувише мали, непогодни за циљану тржишта, или су одобрени квоте биле премашене.

Рибе дна (разне врсте бакалара, вахње, сјеверни твори и миграционе врсте (црвени туне) највише су угрожене. С друге стране, 90% бакалара уловљених у Сјеверном мору представљају млађи бакалар живи 20 година и омогућити му да расте било би од користи за све. Али рибари, презадужени и у журби да напуне своје мреже, жању зелено жито, занемарујући заједничко добро.

Иста судбина погађа и дубинске рибе које доносеју здравље највише су угрожене. С друге стране, 90% бакалара уловљених у Сјеверном мору представљају млађи бакалар живи 20 година и омогућити му да расте било би од користи за све. Али рибари, презадужени и у журби да напуне своје мреже, жању зелено жито, занемарујући заједничко добро.

Иста судбина погађа и дубинске рибе које доносеју здравље највише су угрожене. С друге стране, 90% бакалара уловљених у Сјеверном мору представљају млађи бакалар живи 20 година и омогућити му да расте било би од користи за све. Али рибари, презадужени и у журби да напуне своје мреже, жању зелено жито, занемарујући заједничко добро.

Стране или спољни капитал у традиционалном риболовном сектору улази у бродове и опрему. При томе, традиција остаје губитник: морнари-рибари постају најамна радна снага, накнада у натури испчезава, бродови постају „пловећи квадратни метри“, посада се замјењује чим се напусти риболовна зона, али и када се жели повећати рентабилитет, коче мирују док се риба искрцава у најближој луци коју називају „истакнутом базом“. Ако тај друштвени аспект риболова и измиче оку сателита, то нипошто није случај и са економским аспектом. Сваки рибарски брод има бову повезану са сателитима, која свака два сата даје идентитет и тачан положај брода. Од ње ће, такође, потећи подаци о уловљеној количини рибe, што се упоређује са декларацијама власника-рибара и државе. „Big brother watching You“ (Велики брат вас посматра) и обећава да ће пружити помоћ рибарима, научницама и технократама како би на морима и океанима владао одговоран риболов и био обезбиђен његов стапни напредак.

Science et vie, бр. 973, аутор Mari-Lor Moane Превео Р. Ђерић

ИЗ СТРУЧНОГ УГЛА

ПОЉОПРИВРЕДА

МОГУЋНОСТ ГАЈЕЊА КОШТИЧАВИХ ВРСТА ВОЂАКА НА ПРИМОРЈУ

У прошлом броју „Пријомарских новина“ дати су неки најзначајнији услови гајења континеталних врста воћака на приморју и могућност гајења јачућастих врста. Овде ће бити ријечи о гајењу шљиве и брескве, а у наредном броју о кајсији, трешњи и вишњи.

Коштичаве врсте воћака налазе се одмах послије суптропских врста, на пријомском подручју. Разлог томе је што ове врсте релативно боље подносе сушни период и већи садржај крече у земљишту. Захтевају свјетlost и топлоту, а произвођачима воћа се неке од њих (нпр. бресква) и економски исплате.

Шљива Ова врста је најзначајнија у СРЈ. У свијету се производи преко 7 милиона тона. Највећи производици су Кина, САД, Румунија, Југославија и Њемачка. У Југославији се производи око 400.000 тона. У Црној Гори је рејон производње шљиве Полимље, а у осталим дјеловима републике, па и на приморју, гаји се спорадично. За усјечено гајење захтијева надморску висину од 600-800 м, плодно, растресито и дубоко земљиште неутралне реакције.

Плодови свежих шљива на тржишту се налазе од јуна до октобра, а сувих џеле године. Плод шљиве је богат шећером и органским киселинама које су људском организму извор енергије. Пектинске материје доприносе заштити од артериосклерозе и инфаркта. Богатство калијума у плоду утиче на снижавање крвног притиска, а минералне материје и киселине регулишу реакцију (PH) крви. Антонијан из покожице обовојених шљива пружа заштиту од радиоактивног зрачења. Целулоза потстиче перистатику цријева, а витамини и ензими имају значајну дијететску и терапеутску вриједност.

Поред конзумирања плодова шљиве у свежем стању изузетно је значајна њена потрошња као суве

шљиве и прерађевине као што су цемови, пекmezи, мармеладе, сокови и ракија.

Због мањег броја самооплодних сорти препоручујемо садњу најмање три сорте, ако у близини нема родних стабала и опрашивача.

Љубитељима овог воћа препоручујемо садњу следећих сорти шљиве калемљених на цанарици.

Чачанска рана: Сазијева почетком јула. Рађа добро и даје средње крупне плодове јајастог облика љубичасте боје. Није самооплодна. Месо плода је жуто, чврсто, одваја се од коштице и врло је укусно, слатко и сочно.

Калифорнијска плава: Сазијева средином јула, дјелимично је самооплодна. Плод је крупан, лоптаст, љубичастоплаве боје са зеленкастојутим месом, слатко накиселог укуса. Одваја се од коштице.

Чачанска љепотица: Сазијева крајем јула. Дјелимично самооплодна. Рађа добро и даје плодове средње крупноће (30-40 г) јајастог облика тамно плаве боје. Месо плода је слатко, накисело, зеленкастојуто, сочно и одваја се од коштице. Врло квалитетна стона сорта.

Зелена ренклода: Сазијева друге половине августа. Плод је средње крупан зеленкастојутим покорице. Месо је зеленкасто, сочно и укусно. За већу родност тражи опрашивача.

Чачанска родна: Сазијева у другој половини августа. Самооплодна је и одлична као стона и за сушење. Плод је средње крупан, јајаст, тамно плаве боје. Месо плода је жућкасто, слатко накисело, сочно и одваја се од коштице.

Поред наведене листе сорта могу се гајити и следеће: Рутгештетер, Валерија, Аженка, Стенлеј, неке сорте јапанских бијелих шљива. Оријентација треба да буде на гајењу стоних сорти које сазијевају у јулу и августу тј. у периоду туристичке сезоне.

Бресква (пракска). Ова врста (у коју спадају и нек-

тарине-голице) је раширења на уједињеном појасу сјеверне и јужне земљине полуопштине. Велики производи брескве су Кина (1.800.000 тона), Италија (1.700.000 тона), САД (1.400.000 тона), затим Грчка, Шпанија итд. У нашој земљи се производи око 50.000 тона што је испод могућности које нам пружају природни услови, домаће тржиште, индустријски капацитети и извоз.

Приморско подручје као и подручја до којих допирају медитеранска клима су погодни за гајење брескве и нектарине. Најбоље успева на плодним, растреситим и пропустиљивим земљиштима. Треба бирати освијетљене и заштићене положаје од јачих вјетрова.

Бресква је веома рентабилна врста. Рано пророди (2-3 године послије садње), редовно рађа, постиже приносе 20-30 тона по хектару и експлоатише се 15-20 година. Наравно треба јој, поред повољних природних услова обезбиједити и редовну обраду земљишта, исхрану, заливње, љетњу и зимску резидбу, проређивање плодова и заштиту. Већина сорти су самооплодне, али је боље имати више сорти ради сигурније оплодње и сукцесивне понуде плодова тржишту.

Препоручујемо садњу брескве јер се ради о високо квалитетном воћу које одговара и прија сваком организму.

Плод брескве садржи значајну количину воде, шећера, минералних материја, витамине, органске киселине и ароматичне материје. Користи се у свежем стању и прерада у индустрији и домаћинству у компоте, цемове, сокове и др.

Племените сорте могу бити накалемљене на сејајцу бадема. На овој подлози бресква боље подноси сушу, већи садржај активног креча, сазијева 2-3 дана раније и доноси крупније и обогаћеније плодове. На хибриду бадем x брескве ГФ 677 брескве дуже

живе, али су осјетљиве на вишак влаге у земљишту (као и на бадему). У недостатку наведених подлога брескva се успјешно калеми на сејајцу дивље брескве.

Листа сорти бресака и нектарина је врло велика па ћemo побројати оне које препоручујемо по редоследу сазијевања: Sprin krest (зри крајем јуна), Romi redheven (зри почетком јула), Flejvor krest (зри око половине јула), Red heven (зри после двадесетог јула), Red top (зри крајем јула), Маја (зри почетком августа), Весна (зри око десетог августа), Glo heven (зри после десетог августа), San krest (зри после петнаестог августа), Krest heven (зри после двадесетог августа), Fajet (зри почетком септембра).

Све наведене сорте брескве су жуто месо које се одваја од коштице изузев код сорте Сприн крест која је полукаланка. Врло су квалитетне, обојене и сазијевају у туристичкој сезони.

Плодови бресака бијелог меса добијају се садњом сејајца добијених из сјемена дивље (виноградарске) брескве. Плодови ових бресака су врло ароматични, богати сувим материјама. Погодне су за потрошњу у свежем стању, а нарочито за прераду у цемове, сокове, компоте и др. Одвајају се од коштице, а сазијевају током септембра.

Од нектарина-голица, препоручујемо: Krimson gold (зри око десетог јула), Индијанденс (зри крајем јула), Stak sanglo (зри почетком августа), Flejvor top (зри око десетог августа), Stark red gold (зри средином августа), Фантизија (зри после петнаестог августа).

Сорте нектарина су црвено-жуто обијене, жуто месо које се одваја од коштице (изузев Krimson golda), а због глатке покожице погодне су за потрошаче који су алергични на маљаву покожицу брескве.

Јован МЕДИГОВИЋ,

дипл.инг.

НЕ БАЦАЈТЕ БАЈАТУ ХРАНУ

ОД СТАРОГ -НОВО ЈЕЛО

Преостали пире можете да умијешате у супу од поврћа и меса, зачините бибером и жуманџетом размјешеним са кашиком-двидијем киселе павлаке, па ћете добити укусну и хранљиву чорбу.

Осушене колаче употребите за припрему најдјева за рум-торту. Стврднули кекс натопите тојлим млијеком, додајте једно жуманце и миксером добро умутите у кремасту масу. Умијешајте исјецане комадиће поморанџе, сувог грожђа, смрзнутог воћа или воћа из компота, сипајте у чинијице, расхладите у фрижидеру и послужите као укусан воћни крем. По жељи, прије служења, можете га украсити шлагом или прелити кашиком каквог воћног сирупа који имате.

Бајати хљеб исјеците у кришке и просушите у плеху, у мало загријаној перни. Потом сваку кришку замочите у мјешавину два-три јаја са мало млијека. У подмазану шперлу ставите ред хљеба, ред измрзњеног бијелог сира, па опет хљеба, док све не утрошите. Јело запечите у перни и послужите га увртавајући.

ШТА СА НАЧЕТОМ БОЦОМ ПИЋА?

Шта урадити са боцом пића коју нијесмо испили, а коју је штета бацити?

Отворено бијело или прно вино можете користити као додатак који ће побољшати укус многим јелима. Сипајте по чаши или двије када пекете или кувате рибу, динстите јунитину, прајите гулаш, кувате недовољно кисјео купус. Можете га сипати и у боцу с винским сирћетом и тако му укус учинити блажим.

Преостало пиво из боце можете да сипате у умућену

на јаја за поховање меса или поврћа, или га користите као додатак тијесту за палачинке-биће мекше и укусније. Пиво ће вам послужити и уместо учвршћивача за косу: њиме најкасите крајеве косе када је увијате на виклере. Фризура ће вам бити чвршћа и трајнија.

Преосталу и извјетралу минералну воду употребите као тоник послије чишћења лица млијеком за скидање шминке. Освежије кожу.

МАЛИ КУВАР

Потребно: 1 кг. бораније, 2 главице црног лука, 1 кашика брашна, 2 дцл. млијека, 6 јаја, 2 шољице уља, со, кашићица „вегете“, алеву паприка, петрусин, 2 дцл. повлаке.

Боранију очистити од врхова, отрати и пресјећи на пола. Лук такође очистити, отрати и ситно исјецати. У погодну посуду додати лук да се динсти на шољици уља. Додати боранију, со и мало воде, па све заједно продинстати. Повремено промијешати уз доливање воде у мањим количинама. Кад боранија омекне скинути је са ватре. У ватросталну посуду усuti другу шољицу уља, па пропржити брашно на њему. Додати алеву паприку и „вегету“ све измијешати па сипати омекшају боранији и ситно исјецану паприку црног лука, па га пропржити на половини уља, додати паприке претходно добро опране, очи-
вљене и ситно исјецане. Све динстati на уједињеној температури око десетак минута. Посебно загријати другу половину уља, додати брашно, пропржити га и постепено налити супом уз стално мијешање. Кад се умакне згусне, додати пржене паприке са луком, посолити, побиберити и пустити да умак још мало прокрчица. Служити уз кувано месо, поврће или јаја.

МУСАКА СА БОРАНИЈОМ БЕЗ МЕСА

мало посоли. Ставити посуду у рерну и пећи док не порумени. Служити са киселим млијеком или павлаком.

Умак од печурака

Потребно: 400 кг. свежих печурака, 1 главица црног лука, 1 дцл. уља (1/2 чаше), 3 кашике брашна, 1 л. супе, со, бибер, петрусин. Очистити, отрати и ситно исјецати црни лук, па га пропржити на половини уља, додати печураке претходно добро опране, очи-
вљене и ситно исјецане. Све динстati на уједињеној температури око десетак минута. Посебно загријати другу половину уља, додати брашно, пропржити га и постепено налити супом уз стално мијешање. Кад се умакне згусне, додати пржене паприке са луком, посолити, побиберити и пустити да умак још мало прокрчица. Служити уз кувано месо, поврће или јаја.

Урнебес салата

Потребно: 8 меснатих црвених паприка, 300 гр.

тврдог српског бијелог сира, 1/2 шољице уља, 2 тврдо кувана жуманџета, 5 чена бијелог лука, 1 кашића алеве паприке (крупније самљене), 2 љуте папричице, петрусин, со, шака кикирикија.

Испечите, ољуштите и ситно исјецате паприке, сир издробите, додајте уље, ситно исјецане бијели лук, алеву паприку, испасирана жуманџета, мало соли и кикирикија. Све измијешати и сипати у чинију и посuti колутићима по-пречно исјечених љутих папричица и ситно исјецаним петрусином.

Дезерт

Пишингер

Фил: 6 цијелих јаја и 150 гр. шећера у праху мутити на пари док не постане густа маса. Затим, масу скинути са паре и додати 150 гр. чоколаде за кување која ће се изломљена растопити у топлој смјеси. Мјешати д

БАЧКО ДОБА

МЛАДИ ТАЛЕНТИ: ИВАН ВУКЧЕВИЋ, ПИЈАНИСТА И СТУДЕНТ МУЗИЧКЕ АКАДЕМИЈЕ

ТАЛЕНТАТ КОЈИ СЕ ПОТВРЂУЈЕ

● Пресељење у Кошар због болних услова школовања ● Два разреда основне школе и два разреда музичке школе - у једној години ● На музичку академију моћао и раније, али је сачекао да прво редовно заврши средњу музичку школу ● Задовољство и захвалност због највеће и стипендије Општине Будва ● И брат и сестре у музичкој школи

Међу најбољим ученицима и студентима који су крајем прошле године добили награде и стипендије Општине Будва је и Иван Вукчевић, млађи пијаниста и студенат Музичке академије на Цетињу. Наш млађи суграђанин се прије неколико година пресељио у Котор ради похађања средње музичке школе, па су његови наступи, успјеси и награде остала мање познате у граду у коме је рођен и провео дjetinju.

Извесни талент: Иван Вукчевић

ство. Награда и стипендија повод су да кажемо нешто више о талентованом пијанисту.

Иван Вукчевић је рођен 1981. године. Школу за основно музичко образовање завршио је у Будви у класи Радмиле Тришки. Пете и шести разред музичке школе, као и седми и осми разред основне школе, завршио је уредно години због позиве средње музичке школе из Котора да као

маслином" у Бару освојио специјалну награду за извођење обавезне композиције. Следеће године на Музичком фестивалу младих Црне Горе осваја специјалну награду и прво место, а на савезном такмичењу осваја треће место. Треће место освојио је и на такмичењу младих пијаниста "Под старом маслином" у Бару. На савезном такмичењу младих музичара у Нишу 1996. године

освојио је друго место, а исте године имао је запажен наступ на међународном пијанистичком такмичењу у Сенигалији (Италија). На Музичком фестивалу младих Црне Горе 1997. године освојио је друго место, а 1999. године три прве награде - из клавира, камерног састава (двоје виолине и клавир) и камерног хорског оркестра. Учествовао је на скоро свим концертима Музичке школе из Котора као солиста, корепелитор и члан камерних састава, затим на концертима клавирске школе професора Илије Милошевића у Котору и Подгорици, на разним промоцијама књига, вечерима поезије и ликовним изложбама, а имао је и више солистичких концерата.

- Поред професора средње музичке школе ради сам и са три професора који потичу из руске школе. Академију сам могао уписати и послије другог разреда, али су ме савјетовали да прво завршим средњу музичку школу због осталих предмета из музике - каже Иван Вукчевић истичући да је то и његов савјет млађима јер се празнице тешко надокнађују. - Музичку академију сам уписао ове школске године у класи професора Бориса Краљевића, пијаниста и доцента Музичке академије на Цетињу, истиче да се ради о врло перспективном младом умјетнику који је свој изузетан потенцијал већ много пута показао на многим концертима и тамиčењима.

Ивана Вукчевића су посебно обрадовала награда и стипендија које је добио од Општине Будва за шта посебно захваљује пред-

сједнику општине Раду Грегорију и Весни Лековић која је од првог дана пратила његове наступе и успјехе. Стипендија ће му, каже, помоći да настави школовање, а новчана награда за куповину књига које су веома скупе.

Занимљиво је да и три Иванове сестре и брат похађају музичку школу: једна сестра је завршила нижу музичку - клавир - и припрема се за средњу музичку школу, друга сестра завршава нижу и припрема се, такође, за средњу музичку - клавир - док су сестра и

НОВОГОДИШЊА ПРИРЕДБА ДЈЕЦЕ ИЗ ВРТИЋА
„ЉУБИЦА В. ЈОВАНОВИЋ-МАШЕ“

НОВОГОДИШЊА ЧАРОЛИЈА

„Ja sam se rođio sam“ - из ритмичке групе сајарије групе

Долазак нове 2000. године дјеца из вртића „Љубица В. Јовановић-Маше“ из Будве, Светог Стефана и Петроваца обиљежили су 28. децембар својом приредбом „Новогодишња чаролија“ у хали Медитеранског спортског центра која је била популарна до посљедњег места. Бројну публику родитеље, дјецу и госте, поздравили су Весна Дими-

П.Н.

УСПЈЕСИ МЛАДИХ СПОРТИСТА

● Међу десет најбољих спортиста Будве за прошеку годину нашла се и чешчице године Данијела Бурзан, млада шакмичарка Карате клуба „Будва“ ● Да се међу десет најбољих нашла и њена шри године млађа сесија Драгана Драгана, не би било пејравено и незаслужено.

Сестре Данијела и Драгана већ четири године заједно тренирају за њихове вршњачке овце веома атрактиван спорт. И ако услови за рад у клубу нису на завидном нивоу сестре Бурзан постижу запажене резултате на многобројним турнирима у нашој републици. Тако је Данијела на Гранд турниру одржаном у Подгорици освојила треће, а на омладинском првенству Црне Горе прво место. Запажене резултате Данијела је постигла и на турнирима на Купу приморја у Улцињу.

Млађа Драгана нимало не заостаје за резултатима старије сестре. У купу такмичењу „Бато Минић“, послиje прошлогодишње сребрне медаље, освојила је злато. Послиje бронзане медаље на Гранд при турниру у Подгорици на Драганиним грудима забли-

ДВИЈЕ СЕСТРЕ - ДВИЈЕ ШАМПИОНКЕ

Сесије Данијела и Драгана Бурзан

стала је златна медаља са Купа приморја у Улцињу.

Двије сестре шампионке одличне су ученице осмог и трећег разреда основне

школе „Стефан М. Љубишић“.

Да у клубу имамо боље услове, а прије свега више термина за тренинге, резултати би били и још бољи. Волимо овај спорт, у спортској сали и на каратае терену се најљепше осјећамо. Ипак, најљепши је доживљај кад нам на грудима засија медаља. Њих ће, надамо се, у будућности бити још и више поручују сестре Данијела и Драгана Бурзан.

Сестре Бурзан пошли су путем којим је из Будве кренула Марина Отовић, сада једна од најбољих југословенских каратисткиња. Надамо се да ће Данијела и Драгана овим путем стићи до највећих висина у југословенском, а зашто не и европском каратеу.

Јелена ШЋЕКИЋ

ДА ЛИ РИБЕ ЧУЈУ?

Да ли и ви, када кренете на пецање, идете на прстима до обале потока из страха да рибе поплишите и да не побјегну.

Ако је вјас рибе чуле, могле би побједи на неко безбедније место - јер рибе имају у чују.

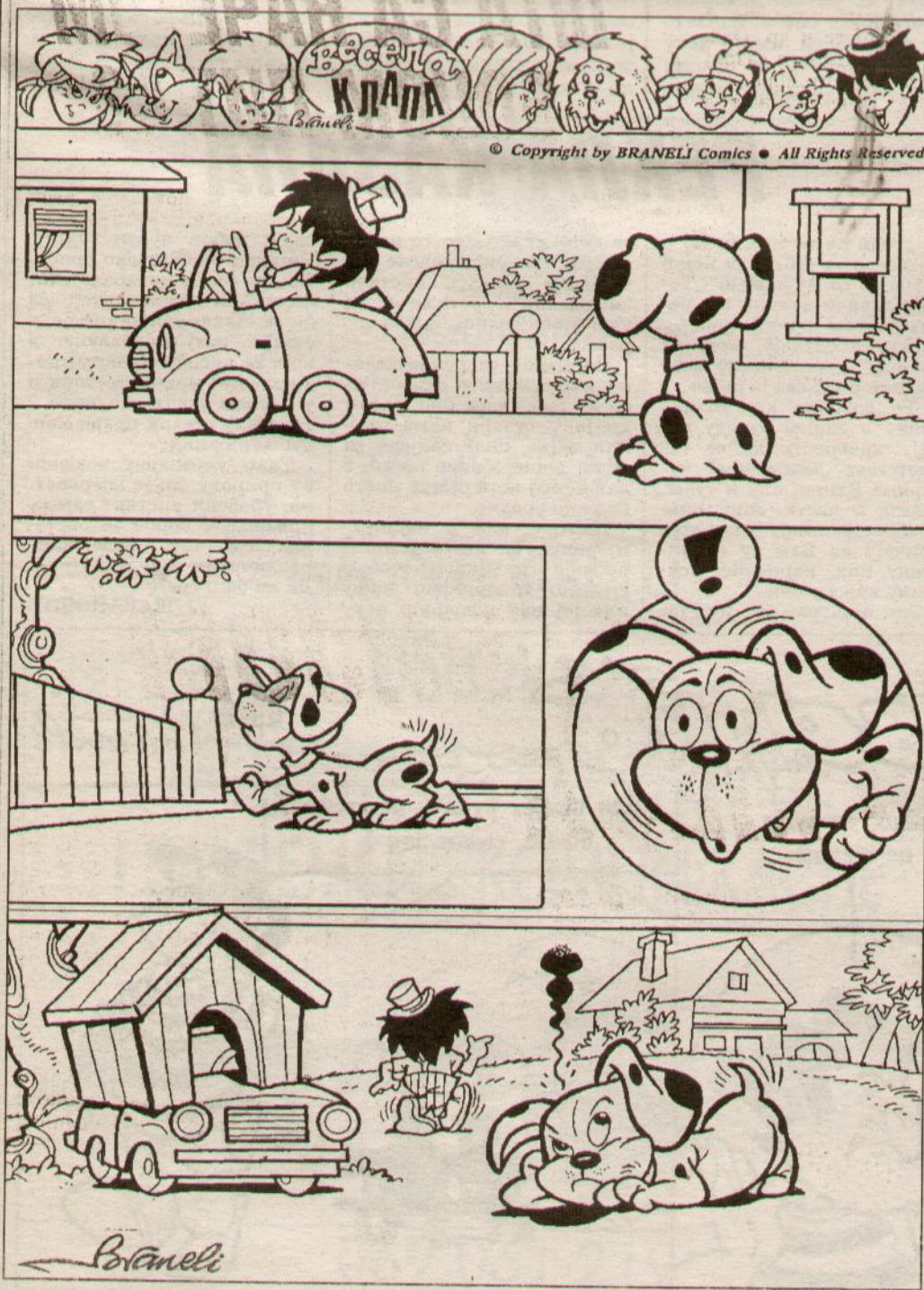
Уши риба су смјештене у унутрашњости рибљег тјелја, нису спољни дис тјелја као у овога броја других животних биља.

Рибе имају и развијен нервни систем: ако их мучимо сне пане, ако их повриједимо и те како осјећају бол.

Имају и развијено чуло додира: укус и додир осјећају својом кожом.

Имају и два омјана органа зја мириш, смјештена у ноздрвима које се налазе на глави.

Рибљи

ШАРЕНА СТРАНА

ЗАПИС У ВРЕМЕНУ: МИОДРАГ РАДОЊИЋ - ЦЕМО

СВЕ БИЛО ЈЕ МУЗИКА

У попутами локала, између вртлога дима, жагора и пре-гласне музике, утопљен у неки свој свемир, подсећао је на необичну, непомичну статуэту. Тек титрај на лицу, или покрет руке, пратили би, с времена на вријеме, одјек понеког акорда. И онда би се све брзо вратило у само њему знанији мир који је, у том општем мејежу, на трен, једино тон до-тица.

Можда је мисао још увијек трагала, као што је цјелог свог живота трагао, налазио и опет трагао, за савршеним тоном. У зачараном кругу дотицања звука. Зачетог давно, у јеџају дједових гусала, или мелодијама првих плоча, које су тих далечких педесетих година наличиле на магији.

Из неког таквог зденија извирала је и нит која је Миодрага Радоњића Цеме однijела музике. Тачније, музичкој школи, првој хармоници, па онда и првој гитари која му је, потом, одредила живот. ВИС „Стеле“, затим као дар судбине - антажман у већ популарним „Ентузијастима“, мало лутања по свијету, оснивање групе „Макадам“, врхунац популарности. Све до оног тренутка када је одбио да изда оно у шта је вјеровао и рέкао: „Нећу више да се бавим музиком“.

Шта се све бивало између почетка и краја не треба ни дотицати, јер се не може испрочити, јер се не може доречи. Ко се сјећа, зна: тих 60-тих и наредних година музичари су били мали богови. Моћни, обожавани...

Мудрош је знао о њему: Миодраг Радојић - Цемо

даних и по десетак пута да би се „скинула“ пјесма... А тек борба са патријахалном сре-дином у настојању да се избори за право дуге косе или про-фесије музичар... Много тога до трона. Мудрост је знати отићи, онда када други оти-

шли не би. Он је и то знао. И имао снаге.

Сјећања трају док трају људи - свједоци. Трајање је нешто друго. За трајање, остали су двије лонг-плеј плоче „Макадама“, од којих је „Балерина“ забиљежила значајан успјех, нешто „синглиса“, те стотинак сонгова и дјечијих пјесама, музике за филмове, за по-зоришне представе, два ораторијума... Остало је на неким страницама историје црногорске рок музике исписано и његово име, као и бројне странице које је он исписивао.

Мукотрпно, у грчу стваралаштва, у вјечној потрази за тоном, у зачараном кругу звука.

- Живјело се добро - признаје. Било и пуно паре и пуно славе. И свега онога што то прати. За испуњен живот. За задовољство. Али, дуже од тога остају трагови на путовања. А прије њих, прије свега - пријатељства. Много пријатеља и пријатељства које хук времена није зауставио, која трају и данас.

Данас, док у тами вртлога дима, жагора и пре-гласне музике, неки нови клиници машу главама и ћуте, јер је око њих ритам који их тјера на махање и укида могућност комуникације. Они, вјерујем, не чују када се де-си ни онај другачији тон, на који је Цемо још увијек ра-њив, који му измами титрај на лицу или покрет руке. И неви-дљиви жал у очима за оном музиком која је спајала и пле-менила и простор и људе.

Рајко РОСИЋ

ПРЕПИСИВАЊЕ ЖИВОТА

КАД ЈЕ ВАЖИЛА
ЈЕДНА ЛИЧНА КАРТА

Близанци у свијету овом и ономе који је живио прије, нису ништа необично. Има их бијелих, жутих, црних, било је раније и првених, високих, ниских, дебелих и мршавих, хитрих и нешто споријих, ведрих и мрзовољнијих, занимања и навика разних, такође и доба старосног.

Ова двојица, пак, о којима хоћу неку ријеч, наши људи, које подуго зnam, помало искачу из те опште слике. Изазвали су у Будви, годинама, згде и незгде, које се и данас - препричавају.

Имена су им слична: Петар и Периша. Презиме Остојић. Дошли су у Будву, прије скоро три деценије са севера Црне Горе, из пљевљанске општине. Конобари по струци, неколико година су радили као сезонци у хотелу „Аvala“, који је прије земљотреса имао другачији изглед, она-кав, наиме, какав су му намијенили они који су градили.

Остојићи, иначе добри момци и вриједни радници, било у конобарској блузи, било у цивилном одијелу, свакодневно су доживљавали угодне, рјеђе оне друге неспоразуме. А то се догађало због, прије свега, изузетне сличности: имају исту боју гласа, исту крвну групу, идентичну тежи-

ну, чак и истовјетан рукопис. И наравно толико заједничког у лицу да је мајка имала потешкоћа код препознавања. А Петар је ипак старији за пет минута. Од малена су увијек били заједно, носили иста одијела и имали - једну личну карту!

- Петар је први изгубио личну карту, и тада смо „укопчали“ да се можемо служити, мојом, - причао ми је прије коју годину Периша Остојић. Уосталом били смо увијек заједно, па нови документ није требало ни вадити. Понекад би прошверцвали и неки други папир којим је бирократији требало нешто доказати. Шверц и није био неки: много важно је ли Петар или Периша. Бар смо ми тако мислили.

А пошто су вриједни људи, озбиљни што се послас тиче, па и свих обавеза других које живот намеће, нико их није нимајући провјеравао.

Но, било је и неприлика због изузетне сличности. Најприје у школи, затим у војсци и у свакодневном животу. Највише када су као млади момци дошли у Будву, која је током лета била препуна препланулих љепотица их свијета бијелога. Догађало се да их женска (обично се ради) о краткотрајним, ти-

ично сезонским везама) не може препознати, па је Периша код исте помогао Петру и обратно. И што је, најважније, даме се нису љутите када би сазнале да се ради о близанцима. Напротив. Када су услиједиле озбиљније везе, наравно, било је другачије: браћа су увесила знак распознавања.

Протекле су године по-ред обале, Остојићи су данас средовјечни, озбиљни људи. И живот их је раздвојио: један је остао у Будви, други се настанио у Србији. Исти посао раде, али удаљени доста. У хотелу „Могрен“ и данас је један од најмарљивијих конобара један од близанаца. Кајем један јер иако се сриједњем често не знам да ли је у питању Петар или Периша. Он, истина, када га питам за брата каже да је добро, да се чују често, али да се не гледају баш најчешће. Стога и нема више згода и незгода сличних онима које су се дешавале у Будви позних седамдесетих. Остале су, међутим, приче и стара лична карта. За сјећање на ведре тренутке које је живот доносио, на љетње врућине које су тада мајсновно зачињавали својим присуством страни и домаћи туристи.

С.Ш. ГРЕГОВИЋ

РЈЕЧНИК СТАРИХ РИЈЕЧИ И ИЗРАЗА

A Аја-Мирис, задах

B Баречина-Ружан гимизација
Бечалина-Празан простиор
Бистијерна-Бунар
Бурilo-Древени суд за воду
Бизин-Пас
Бубуль-Камен
Бануши-Изненада доћи
Бртаница-Сува ћрана
Бронзин-Лонац
Бечали-Гледаши широко отворени очију, буљиши

Бочка-Дуља ила за кой-чање одјеће
Баул-Сандук
Вала-Слуз

C Вежјаш-Брљаш
Врник-Вршњак

G Гроћ-Гомила камења

J Жбањ-Буре

Z Зера-Мало
Згучиши-Скушиши, сакриши

I Зија-Већи камен
Зайчиши-Закочиши

K Искубен-Ишчупан

L Клешти-Оштариши
Кашеша-Мањи дрвени сандук

Кашун-Већи дрвени сандук

Коћеша-Дјечји кревет
Крошића-Велика плештина корпа ошрђу

Кочањ-Стабљика

Клак-Креч

Колијер-Крајна

Кушић-Јастиш

Колеж-Групоно кукање

Канаваца-Краја за чишћење нога

Калцеши-Чараше

Калијек-Погана особа

Котула-Сукња

Киротресина-Остариро

мушкарац, а који што не признаје

Кайош-Одјевни дио

Кокош-Пијешао

Кола-Љејило

Куриџ-Ружно висок мушкарац

Кропити-Прскати

Даница ЛОНЧАРЕВИЋ

„Рећи ћу ти шта је тај и тај рекао за тебе, али немој слушајмо да му кажеш“. Тако углавном почињу све речла-казала приче које, у најбољем случају, могу да изазову нетрпељивост међудима о којима је ријеч.

Те „добрице“ које толико брину о вашем угледу немају храбрости да се супротставе „дежурним“ чуварима Вашег, али и тубег, угледа и части. Још мање храбости имају они који причују да Вам ту полуистину или, најчешће, неистину кажу у очи.

Тим оговарањима не баве

се више, како смо то навики да кажемо, градске на-клапаше. То је постало „нормално“, устаљено, и чак дио сваког „доброг“ разговора.

Најчешће се речла-казала информације односе на то ко је са ким био, затим ко је у ствари коме отац или мајка, онда слиједи да је тај лоше обавио посао, а да би онај који прича много боље то урадио.

Најгоре, али и најлијежније, од свега је што послије са таквом особом сједнем и попијеш кафу или јој пак повјериш неку

своју добро чувану тајну. Смјешак је обавезно присустан, да би се дочарала „топлина“ и „срдчаност“, да би се стекао првид да је, у ствари, онај који слуша, и који ће касније ту исту „повјерљиву“ причу преточити у сасвим другачије воде и токове, у ствари прави Ваш душбријник.

Тако, упознајеш човјеково природу. То је, вјероватно, урођени инстикт само-државања, борбе за опстанак, оно што људе чини различitim од животиња. Да ли баш све?

Ј. ШАРАНОВИЋ

КЊАЗ МИЛОШ
БУКОВИЧКА БАЊА - АРАНЂЕЛОВАЦ
ПРЕДСТАВНИШТВО БУДВА
Минерална вода
Сокови
Пића других производача

Продајни центар у Ласви грбаљској
тел. 086/51 - 297, тел./факс 52-518

Дисконт у Будви, ЦДС Подкошљун
тел. 086/52-378

AQUAMARK

ВАША ФИРМА
 НА INTERNETU -
 УСЛОВ ЗА
 МОДЕРНО ПОСЛОВАЊЕ
 И САВРЕМЕНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ

069 061 219

BANEX

производња, експорт-импорт, инжењеринг,
 туризам и услуге

СВЕ ВРСТЕ ГРАЂЕВИНСКИХ ПОСЛОВА,
 СТАНОВИ ЗА ТРЖИШТЕ
 РЕКОНСТРУКЦИЈЕ И
 АДАПТАЦИЈЕ

85310 БУДВА, Приморски батаљон 10,
 тел./факс 086/52-790, тел. 51-764

тел. 086/ 52-762, 52-280, 52-285
 факс 086/ 51-320

СПОРТ

ИЗАБРАНИ НАЈБОЉИ СПОРТИСТИ БУДВЕ ЗА 1999. ГОДИНУ

СВЕ У ЗНАКУ ОДБОЈКАШКОГ КЛУБА

● Крајем децембра мјесеца у организацији Радио Будве, под покровiteljstvom СО Будва, извршен избор најбољег супершисше, супершког колектива, најбољег тренера, десет најбољих супершисша тога, најбољих супершкских радника и најбољег младог супершисше Будве за 1999. године

Избор је обављен у директној радио емисији „Спортска сриједа”, а најбоље спортисте нашег града за ову годину изабрали су спортски радници који су у предходних 25 година бирали за најбоље спортске раднике Будве, као и спортски новинари. Тако су се у студију Радио Будве нашли: Боро Лазовић, Драган Марковић, Крсто Љубановић, Лука Ђурковић, Крсто Арменко, Зоран Шладијер, Ђуро Марковић, Станко Думнић и Павле Бучај, као и спортски новинари Стево Гленда, Желько Ђорђевић и Драган Кларић. Због болести или заузетости свије гласове писаним путем доставили су: Драган Лијешевић, Никола Зеновић, Владо Лазовић и Павле Мартиновић.

За најбољег спортиста Будве за 1999. године изабран је: ИЛИЈА НИКОЛИЋ, одбојкаш „Будванског ривијере”, који је својом игром обиљежио овогодишње првенство у Првој савезној лиги. Није остао незапажен ни у одбојкашким клубовима широм Југославије, тако да је услиједио позив савезног селектора одбојкашке репрезентације Југославије на припреме за предстојећи квалификациони турнир и одлазак на Олимпијске игре у Сеулу.

За најбољег тренера Будве у претходној години изабран је шеф стручног штаба ОК „Будванског ривијера“ ВЕСЕЛИН ВУКОВИЋ, један од најсазлужнијих појединача за одличан пласман овога клуба у домаћем и међународном такмичењу. Награда за стручан, системски рад ових дана услиједила је и са највишег врха одбојкашког спорта Југославије. Наиме, Одбојкашки савез Југославије мјесто савезног селектора поверио је овом провјереном и доказаном стручњаку. Најбољи млади спортиста Будве је члана тениског клуба „Будванског ривијера“ ДАНИЦА КРСТАЈИЋ, млада тенисрка из Петроваца која супериорно влада црногорским тенисом у омладинској конкуренцији.

Највише неизвесноти и инересовања изазивају избор за најбољег спортистског радника у предходној години. Послије завршеног гласања исти борј гласова добили су истакнути будвански привредници и спортски радници. ИВО АРМЕНКО и ЂУБО РАЂЕНОВИЋ.

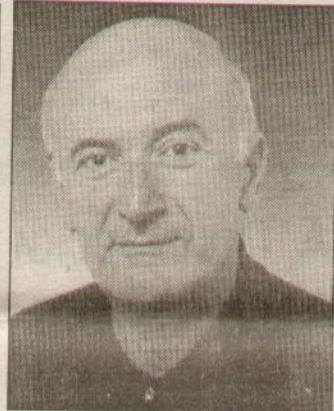
Готово једногласно, са 14 од могућих 15 гласова, признање за најбољи спортички колектив припао је ОДБОЈКАШКОМ КЛУБУ „БУДВАНСКА РИВИ-

OK „Будванског ривијера“

Светозар Маровић

Иво Арменко

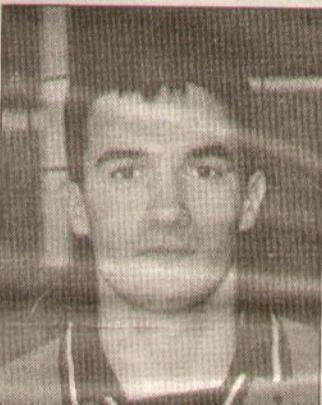
Љубо Рађеновић

Илија Николић

Часлав Перошевић

Небојша Јановић

Драјан Ђукановић

Веско Дулетић

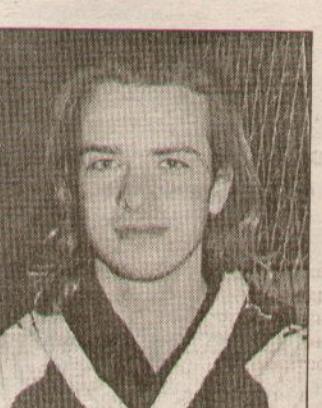
Ненад Тмушин

Бојан Ђуровић

Слободан Влаовић

Милан Вукчевић

Данијела Бурзан

Веселин Вуковић

Даница Крстајић

Предсједник овогашине Радио Будве уручује ћехар Драјану Маровићу, директору ОК „Будванског ривијера“

СПОРТ

ОСМИНА ФИНАЛА КУП ЦЕВ ЗА ОДБОЈКАШЕ

РЕЗУЛТАТ КОЈИ ЈЕ ДАВАО НАДУ

• „РУСЕЛАР“ - „БУДВАНСКА РИВИЈЕРА“ 3:1
(23:25, 25:17, 25:16, 25:11)

Бриел: 12. јануара
Градска дворана
Гледалаца: око 600
Судије: Рајван и Алори
(Француска)

„РУСЕЛАР“ Коен, Ван Калстер, Јосиповић, Танге, Вилмес, Јакопчевић, Михаел, Енгелен, Светозаревић, Ван дер Хорст, Кристина, Валтер.

„БУДВАНСКА РИВИЈЕРА“: Перешић, Николић, Гильча,

Мајдак, Бонић, Вуксановић, Поповић, Вујовић, Рељић, Јановић, Затрић, Маровић.

Одбојкаши „Будванске ривијере“ у првом мечу осмите финале Купа ЦЕВ, поражени су од представника Белгије, екипе „Руселара“, једне од најбољих европских екипа. У редовима Белгијанаца наступа чак седам репрезентативаца из неколико европских земаља.

Прије почетка утакмице одбојкаши „Руселара“ важили су за апсолутног фаворита што су у овом мечу и доказали.

На пут у Белгију одбојкаши „Будванске ривијере“ отпутовали су доста ровити, са високим температурама и прележаним грипом, што се у многом одразило на њихову игру у преостала три сета.

ПРВА САВЕЗНА ОДБОЈКАШКА ЛИГА

„МИЛИЦИОНАР“ КАЖЊАВА РЕДОМ

• „БУДВАНСКА РИВИЈЕРА“ - „МИЛИЦИОНАР“ 1:3
(22:25, 25:18, 17:25, 20:25)

Будва: 16. јануара
Медитерански спортски центар
Гледалаца: преко 1100

Судије: Вилимановић и Ковачевић (Краљево)

БУДВАНСКА РИВИЈЕРА: Перешић, Николић, Гильча, Мајдак, Бонић, Вуксановић, Поповић, Вујовић, Релјић, Јановић, Затрић, Маровић.

МИЛИЦИОНАР: Новитовић, Ивковић, Борчић, Красић, Милетић, Рогановић, Николић, Илић, Ракић, Кнежевић, Карић, Маџаревић.

У дерби утакмици 11. кола, а за одбојкаше из Будве мажда и у дербију првенства, играчи „Будванске ривијере“ по први пут Дворану медитеранског спортивног центра напустили су погнуте главе. У предивној атмосфери, пред више од 1100 гледалаца, одбојкаши „Милиционара“ још једном у овом првенству показали су да имају рецепт како да се надмудре и побиједе: Николић, Перешић, Вуксановић и други.

Тренер „плаваца“ из Београда, вишегодишњи тренер

југословенске одбојкашке репрезентације Лазар Гроздановић, до тачнице је снимио и анализирао игру „Будванске ривијере“. Већ на почетку првог сета бољим познаваоцима одбојке било је јасно да одбојкаши „Милиционара“ играју стриктно по унапријед припремљеној тактици.

Добрим и тактичким сервисима од првог звјидка, најлошт несигурног судијског паре Вилимановић-Ковачевић, гостујући играчи напали су домаће одбојкаше снажним, а прије свега прецизним сервисом Николић, Јановић и Релјић нису на најбољи начин успијевали да приме. Поред тога, домаћини су неочекивано лоше, а прије свега безопасно, сервирали. Податак да су у првом сету до резултата 14:12 направили чак шест сервис грешака а да при томе нису направили ниједан сервис поен, говори доволно о том сегменту игре. Резултат свега тога је вођство „Милиционара“ 1:0 у сетовима.

У другом сету, обрнута слика на терену. Изабраници тренера Вуковића заиграли су

онако како су то радили у досадашњим утакмицама пред својим навијачима. Сигурним и опасним сервисом, добром игром у одбрани, предизном завршницом играчи „Будванске ривијере“ изједначају резултат на 1:1. У преостала два сета, реприза игре из првог сета. Добра игра Карића, Кнежевића, Илића и Рогановића на једној страни, а слаба, прије свега несигурна игра Николића, Бонића, Вуксановића на другој страни. То је било доволно да одбојкаши „Милиционара“ забиљеже и другу победу, а самим тим и преузму лидерску позицију на табели против, до ове утакмице, фаворизоване екипе „Будванске ривијере“.

И ово је саставни дио спорта. Играли смо испод својих могућности. Честитам „Милиционару“ на заслуженој победи. Остаје ми само жал на судијски пар Вилимановић-Ковачевић који су, изгледа, задужени да нам у овогодишњем првенству загорчавају живот-кратко је прокоментарисао утакмицу тренер Весelin Вуковић.

И данас импонује ста-
ком и спорским држа-
њем, мада је зашао у ше-
сту деценију. Чини се да
би и сада са лакоћом, као
некада, могао неодбран-
љиво да смечује лопту
преко мреже, да скочи и
потчи за њом.

Све је почело давно, када је још као дјечак, умјесто за фудбалском лоп-
том, попут његових вр-
шњака, вријеме проводио
уз одбојкашко игралиште
чекајући да се укаже сло-
бодно место у некој од
екипа. У оно вријеме, по-
четком педесетих година,
када се одбојка

доста играла у
Будви, тешко је
било наћи дванаест
момака заин-
тересованих да то
послиje подне
проведу на одбој-
кашком игралишту.
Тако се Саво Свитлица, иако са
тек навршених
дванаест година, свакодневно дружио са одбојком.

Са непуних 14
година, у просјеку
четири године
млађи од већине
осталих саиграча,
играо је за тим
„Могрен“ на Републичком првен-
ству одржаном у
Бару 1956. године.

Одбојку сам волио
волио откад знам
за себе. Свакодневно сам уста-
јао и на спавање
одлазио са њом у
мислима. Било ми
је најважније да
се на једном од
одбојкашких игралишта, а у то

вријеме их је у Будви би-
ло чак пет, окупи пет до
шест „одбојкаша“, како
би се подијелили и поче-
ли са игром. Често сам
сатима играо сам против
више играча - започиње
своју причу о одбојци Саво Свитлица.

Будва је педесетих година имала нешто више од 600 становника, а спортом се бавило једва тридесетак омладинаца. Тако да су сви они по не-
писаном правилу исто-
времено наступали за фудбалски, ватерполо и одбојкашки клуб.

- Одбојка је постала дио мене. Једноставно нисам могао замислити дан без ње. Од 1960. до 1963. године радио сам у фабрици „Обод“ на Цетињу - у погону Ремонт. Од моје доласка у фабрику одбојка је постала саставни дио радних обавеза. Брзо сам направио сталке, од канапа и конопа исплео мрежу и за час ето то одбојкашко игралиште, кога је било лако монтирati и демонтирати. Међутим, тада се поставио проблем лопте. И ту сам брзо пронашао решење. Од сти-
ропора, кога је због паковања фрижидера, замрзи-
вача и осталих производа фабрике, било на претек, направио сам одбојкашку лопту. Тако су створени сви услови за одигравање одбојкашких утакмица, које смо свакодневно играли за вријеме паузе

за доручак, бодрени од готово свих запослених радника. Екипа Ремонтног погона за вријеме мог боравка на Цетињу редовно је учествовала на турнирима који су се у то вријеме организовали на Цетињу. Прва мјеста била су унапријед резервисана за нашу екипу. У финалу смо побеђивали чак и Педагошку академију, за коју су играли професори физичког фасцина.

Од 1963. до 1965. године Саво Свитлица одлази на одслужење војног рока у Ратну морнарицу. Прво у неко одсјекао дио тијела јер без одбојкашке лопте ја сам био несрћан човјек.

- У Будви је било више одбојкашких игралишта. Ја сам их све обилазио, тражећи место за игру. Ишао сам од игралишта у Старом Граду испред Цитаделе, преко оног код куће Лукетића, често играо на игралишту „КНОЈ-а“, полазећи по-ред терена које се налазило у продужетку тадашњег фудбалског игралишта. Круг се завршавао на одбојкашком игралишту код зграде „Романија“ кога је направио по-којни Хранислав-Боко Дејановић. Сва су била без изузетка ужа и краћа. Подлога је била најчешће од шљаке, тако да није било баш пријатно играти бос. И поред тога ја не памтим да сам и једну утакмицу одиграо у патицима, можда је јесам започео, али сам је сигурно бос завршио. Ипак у сјећању ми је остало игралиште „КНОЈ-а“ више данашњег „Врачара“. Ту су били смјештени припадници специјалних јединица Војске Југославије, ми смо их звали - књовевци. Током једне утакмице коју смо играли на том терену.

Пулу, затим у Сплит. И поново, поред многобројних војних обавеза, одбојка постаје главно „спо-редно“ занимање. Брзо, како је он то већ и навикао, саставио је одбојкашку екипу која је играла, кажу веома успјено, и против „Кварнера“ са Ријеке, тада стандардног прволигаша.

Одбојкашку лопту била је право богатство, најтраженији спорчки реквизит у Будви. Ја сам био задужен да водим рачун о тада јединој лопти клуба. Била је на шавове и шиљања. Од сталног играња на отвореном терену, често неравном и шљунковитом, брзо се хабала. Зато сам свакодневно, прије играња одлазио у месарску радњу и молио за мало лоја како бих је намазао да би што дуже трајала. Осим тога више пута носио сам је код обућара да бих је крпио. За чување лопте био сам задужен и у Индустриску школу у Титограду, све док ми је једног дана, након што је излетјела на улицу, није украо један Циганин који је случајно туда пролазио на мотоциклу. Иsta судбина задесила ме је и на послужењу војног рока у Пули. Лопту за коју сам био задужен у касарни неко ми је украо из ходника спаваонице. Тада сам имао утисак да ми је

заједно са мојом садашњом супругом Душанком, Цицом Брајак, Дубровском Фабрисом, захваљујући Саву Љубиши тадашњем управнику одмаралишта, ентузијасти Душану Никлановићу, започели смо и направили игралиште са рефлекторима. Ту су сваки дан до зајаска сунца, могао затећи: Бања Фабриса, Николу Вујевића, покојног Ивичу Јановића, Мома Раденовића, Ива, Милана, Зорана и Николу Зеновића, Рада Јовановића, Драгослава Шинковића..., касније млађе Драгана Маровића, Предрага Дејановића, покојног Васка Радуловића...

И данас су одбојкашка лопта и мрежа у срцу Саве Свитлице. Драган КЛАРИЋ

ОДРЖАНА ТРЕЋА СЈЕДНИЦА СКУПШТИНЕ ВАТЕРПОЛО КЛУБА „БУДВАНСКА РИВИЈЕРА“

● Ово је, ћо мени, судбоносна сједница од које зависи да ли ће убуђуће уйтшипе и постојаши ВК „Будванска ривијера“ - најлајсио предсједник скупштине клуба Миниј Шољага

Ватерполо клуб „Будванска ривијера“ налази се већ мјесец дана у веома тешкој, једној од најтежих ситуација од оснивања, криза је кулминирала оставком тренера Андрије Поповића. Од власничке трансформације која је обављена почетком септембра, па све до данас клуб нема отворен жиро рачун и пословање клуба се одвија по најпростијим принципима.

Играчи већ мјесецима не примају ни динара, а већина њих и њихових породица живе управо од ватерпола.

Све ово приморало је предсједника Скупштине клуба Миниј Шољагу да закаже трећу по реду скупштину клуба на којој су, поред оснивача, нових сувлачника, присуствовали и министар у Влади Републике Црне Горе Славољуб Стијеповић и предсједник СО Будва Раде Гре-
говић.

Однос чистих рачуна: Драган Лијешевић

ијера“ је један од најтрофејнијих клубова у Црној Гори и пионир врхунског спорта у Будви - рекао је, између остalog, директор клуба Драган Лијешевић.

- Ја немам право да пред проблемима овога узорног спортивког колектива останем пасиван. Све ћу урадити да помогнем онолико колико је то у мојој моћи да овај клуб креће поново стазама успеха. Министарство спорта већ почетком наредне седмице уплатиће извјесна средstva како би жиро рачун клуба напокон профункционисао, а тиме се и створише претпоставке за нормалнији рад - истакао је министар Стијеповић.

На опште задовољство присуствних, на сједници су пронесени компромиси који наговештавају ве-
дрије дане у ватерполо спорту у Будви.

Припремио:
Д. КЛАРИЋ

ОНИ СУ СТВАРАЛИ БУДВАНСКУ ОДБОЈКУ: САВО СВИТЛИЦА

ЛОПТА И МРЕЖА УВИЈЕК У СРЦУ

Одбојку је волио ога када зна за себе: Саво Свитлица

ОДБОЈКА

ПРОПУШТЕНА ПРИЛИКА

• „Будванска ривијера“ - „Руселар“ 3:1 (25:21, 24:26, 25:23, 25:19)

Будва: МСЦ
Гледалаца: 1100
Судије: Брлас и Ведрис (Хрватска)

БУДВАНСКА РИВИЈЕРА:

Перошевић, Николић, Гиљача, Мијовић, Мајдак, Бонић, Вуксановић, Поповић, Вујовић, Рељић, Јановић, Затрић, Маровић

„РУСЕЛАР“: Коен, Ванкалерст, Јосиповић, Танге, Рутнин, Јаковчевић, Михилс, Енгелен, Светозаревић, Ван дер Хорст, Кристина

Будвани су пропустили прилику да елиминишу веома јаку белгијску екипу и пласирају се у четвртфинале Купа ЦЕВ.

Иако су остварили победу, елиминисани су из даљег такмичења због мањег броја освојених поена у двомечу.

Почетак утакмице наговештавао је праву одбојкашку представу. Одбојкаши „Будванске ривијере“ на самом почетку највиши су одличну игру и долазе до вођства од 8:6. Међутим, Белгијанци након тога освајају четири узастопна поена. Ситуација на терену прилично је изједначена, осваја се поен за поеном. Код резултата 16:16 Будвани освајају три поена што их, уз бодрење сјајне публике, доводи до побједе у првом сету (25:21).

У другом сету иста прича - само са другачијом завршницом. Илија Николић и остали бриљирају, блок веома добро функционише. Гости, прилично несигурни, и то увиђа њихов тренер Бајенс и код резултата 14:9 тражи тајм аут. Након

другог техничког тајм аута, када је резултат био 16:12, на сервис линију долази Светозаревић и „Руселар“ осваја четири узастопна поена. Све до резултата 23:23 игра је веома изједначена, да би потом Будвани направили неколико грешака које ће их касније веома скупо коштати.

Белгијанци то лукаво користе, освајају други сет и практично остварују пролаз у четвртфинале.

Да су били бољи у овом сусрету Будвани су доказали и у преостала два сета која су ријешили у своју корист - трећи 25:23, а четврти 25:19.

„Мислим да је „Будванска ривијера“ већрас одиграла једну веома добру утакмицу, тако да у том смислу можемо бити задовољни. Утакмица се

преломила у другом сету послије пар тајм аута и резултата који је „Кнак“ успио да стигне. Ипак, моји играчи су се достојанствено опростили од такмичења у ком смо ове године били први пут - рекао је шеф стручног штаба „Будванске ривијере“ Веско Вуковић.

- Наш ривал је заслужено побиједио. Играли су много боље него прошле недеље. Сложио бих се око процијене кључног момента утакмице и мислим да је у тим тренуцима пресудило веће искуство мојих играча. Организација меча била је више него одлична, на чemu домаћин срдечно захвалијујемо - истакао је тренер „Руселар-а“ Доминик Бајенс.

Јелена ШЋЕКИЋ

ВАТЕРПОЛО: Утакмица четвртог кола ЈУВАЛ ватерполо лиге

ОДЛУКА У ТРЕЋОЈ ЧЕТВРТИНИ

• „БУДВАНСКА РИВИЈЕРА“ - ЦРВЕНА ЗВЕЗДА 8:9 (4:3, 1:2, 2:4, 1:0)

Котор, 9. јануара
Базен: СРЦ „Никша Бујин“

Гледалаца: око 100
Судије: Аврамовић (Котор) и Ђирић (Брњачка Бања)

Играч више: „Будванска ривијера“ 7 (2), Црвена звезда 5 (3)

БУДВАНСКА РИВИЈЕРА: Вукчевић, Марти-

новић, Ковачевић, Божковић, Мировић 1, Бајковић, Митровић 1, Тирковић 1, Кикинђанин 4, Никчевић 1, Пима, Удовичић, Јоловић, Тишић.

ЦРВЕНА ЗВЕЗДА: Јовановић, Вранеш, Чоловић, Крстовић, Жупановић 5, Средановић, Гајновић 2, Јановић 2, Петровић, Пешић, Дамјанов,

Станковић.
Малобројна публика која је пратила утакмицу четвртог кола између ватерполиста „Будванске ривијере“ и „Црвене звезде“, још једном нездовољна напустила је базен СРЦ „Никша Бујин“:

овог пута више резултатом него приказаном игром домаћих играча.

Ватерполисти из Будве до половине сусрета били су равноправан такмац подмлађено екипи „Црвене звезде“. Данак нередовним тренинзима, лошој финансијској ситуацији у клубу, вируси грипа који су имали кључни играчи непосредно пред утакмицу, ватерполисти из Будве платили су у трећој четвртини када се и преломила утакмица.

Два дана прије одигравања утакмице руководство Будвана, од комесара за такмичење Мирка Сандића и руководства „црвено-белих“, затражили су због лошег здравственог стања одлагање утакмице. Нажалост, руковод-

ство лигаша из Београда није имало, или није хтјело да има, разумевања према новонасталој ситуацији у редовима „Будванске ривијере“ и утакмица се ипак морала одиграти.

Било како било, изабраници, сада већ бивши тренер Андреје Поповић, забиљежили су још један резултатски неуспјех, овог пута у дуелу са „Црвеном звездом“ из Београда.

Победа „Црвене звезде“ је заслужена. Ми смо се борили колико смо у неједију веће имали снаге. Два дана пред почетак утакмице на тренингу су се појавила само два играча. Није ми ипак јасан став „Црвене звезде“ да се ова утакмица морала одиграти. Нама остаје да збијемо редове и покушамо да у сусретима са нама равним противницима изборимо побједе - рекао је послије утакмице Марко Јоловић, талентовани играч Будвана. Д. К.

Из фудбалског клуба „Могрен“

НОВИ ТИМ ЗА НОВА ИСКУШЕЊА

• Истиснице узело чек седам џрвашима
• Војводић и Ђуришић прва значајнија појачања

Прелазни рок почeo је веома бурно у фудбалском клубу „Могрен“.

Непосредно послије завршетка јесењег дијела првенства сачињена је трансфер листа на којој су се нашли чак седморица играча. Поред тога клуб је изашао у сусрет појединим играчима који су жељели да га из личних разлога напусте и промијене средину.

Сасвим је изјвесно да Крстајић, С. Николић, М. Николић, Нововић, Зиројевић, Момчиловић и Владисављевић напуштају Будву и да већ сада траже нове ангажмане, а поједини од њих су већ и потписали приступнице за нове клубове.

У међувремену у клуб су стигла и прва појачања. Ријеч је о бившим „Могреновим“ играчима Небојши Војводићу и Влатку Ђуришићу, искусним фудбалерима, који су се послије шест мјесеци проведених у цетињском „Ловћену“ поново вратили на стадион „Луѓови“.

Управа „Могrena“ дојијела је одлуку да пр-

вом тиму приклучи своје младе играче Алберта Селија и Ивана Војводића који су у протеклој полусезони, регистровани на двојну регистрацију, наступали за републичког лигаша „Петровац“, затим Јоветића, Фабриса и Мијушковића. Њихово мјесто у лигашу из Петроваца „заузеле“ Вујовић, Брајовић и Зец, надарени омладинци из „Могренове“ школе фудбала.

Припреме фудбалера „Могрена“ за наставак првенства у Првој савезној фудбалској лиги почеле су 8. јануара на стадиону „Лугови“.

Прелазни рок за нас још није завршен. Покушаћемо да тим још појачамо са пар провјерених прволигашких играча. Овог пута из више разлога. Први је, у сваком случају, лоша финансијска ситуација у којој се налази. Изашли смо у сусрет свим оним који су жељели да напусте клуб, а има и оних којима је истекао уговор - прокоментарисао је прелазни рок директор „Могрена“ Боро Лазовић. Д. К.

ПРОГРАМ РАДИО БУДВЕ

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

7.30-8 Глас Америке
8.15 Генерална најава
8.20-9.30 Блок најавних информација, телефонска укључења репортера, огласи
9.30 Наградна игра Јутарњег програма
9.50 Што штампа штампа

10.00 Вијести

10.10 Отворени студио

10.30 Маркетингска презентација

10.50 Блок информација

11.00 Мали огласи

ПОНЕДЕЉАК

11-11.30 Хит дана
11.30 - 12 Ударни термин за ЕПП

12.00 Вијести

12.05 - 12.15 Рекламни спотови, огласи

12.30 BBC

12.45-13.00 Рекламни спотови, огласи

13.00-14.00 Тема дана

14.00-14.30 Концерт

14.30-15.00 Рекламни спотови, огласи

15.00 Вијести

15.05-15.30 Рекламни спотови, огласи, музика

15.30-16.0 Новости дана РЦГ

16.00-17.0 Мозаик

17.0 Вијести

17.05-17.30 Рекламни спотови, огласи, музика

17.30 Будванска хроника

18.00-19.0 Радио мост

19.00 - 20.00 Музички предах, реклами спотови, огласи

20.00 - 21.00 Филм

21.00 - 23.00 Астрологија

23.00 - 24.00 Музичка емисија - кантри

Слиједи музика из радија Радио Будва до 7.30

ЧЕТВРТАК

11-11.30 Хит дана
11.30-12 Ударни термин за ЕПП

12.00 Вијести

12.05-12.15 Рекламни спотови, огласи

12.30 BBC

12.45-13.00 Рекламни спотови, огласи

13.00-14.00 Тема дана

14.00-14.30 Концерт

14.30-15.00 Рекламни спотови, огласи

15.00 Вијести

15.05-15.30 Рекламни спотови, огласи, музика

15.30-16.0 Новости дана РЦГ

16.00-17.0 Мозаик

17.0 Вијести

17.05-17.30 Рекламни спотови, огласи, музика

17.30 Будванска хроника

18.00-19.0 Радио мост

19.00-20.00 Музички предах, реклами спотови, огласи

20.00-21.00 Трачеви

21.00-23.00 Интервју недеље

23.00-24.00 Музичка емисија-соул